Djelovanje Marice Stanković unutar Katoličke akcije u Hrvatskoj

Jaroš, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:222:572315

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2025-08-19**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Catholic Faculty of Theology
University of Zagreb

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

DJELOVANJE MARICE STANKOVIĆ UNUTAR KATOLIČKE AKCIJE U HRVATSKOJ

MARIJA JAROŠ

Zagreb, 2025.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
INSTITUT RELIGIJSKIH ZNANOSTI
DIPLOMSKI STUDIJ TEOLOŠKO-RELIGIJSKE ZNANOSTI

DIPLOMSKI RAD

DJELOVANJE MARICE STANKOVIĆ UNUTAR KATOLIČKE AKCIJE U HRVATSKOJ

MARIJA JAROŠ

MENTOR: Izv. prof. dr. sc. Daniel Patafta

Zagreb, 2025.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA

(izaberite odgovarajuću riječ s obzirom na vrstu svojega rada)

Izjavljujem da je moj završni/diplomski rad _____

(napišite naslov svojega rada)

izvorni rezultat mojeg rada te da su svi korišteni izvori, kako objavljeni tako i neobjavljeni, primjereno citirani ili parafrazirani te navedeni u popisu literature na kraju rada.

U Zagrebu, _____ _____

(datum i godina) (vlastoručni potpis studenta/studentice)

DJELOVANJE MARICE STANKOVIĆ UNUTAR KATOLIČKE AKCIJE U HRVATSKOJ

Sažetak

Ovaj se rad bavi djelovanjem Marice Stanković, istaknute osobe Katoličke akcije u Hrvatskoj. Rođena je 1900. u Zagrebu. Osnovnu školu, nižu gimnaziju te učiteljsku školu završila je u zavodu sestara milosrdnica u Gundulićevoj ulici. Aktivno je djelovala unutar orlovskog i križarskog pokreta, a utemeljila je svjetovni institut »Suradnice Krista Kralja«. Mnogo je pisala, što je također bilo u službi apostolata. Zbog svojeg aktivnog katoličkog djelovanja, a posebice zbog javnog ustajanja u obranu nadbiskupa Stepinca, osuđena je na pet godina zatvora s prisilnim radom u ženskom logoru u Požegi. Zbog posljedica boravka u logoru, oboljela je i umrla 1957. Mnogima je poticaj i nadahnuće još i danas.

Ključne riječi: Marica Stanković, Katolička akcija, orlovstvo, križarstvo, djelovanje

THE ACTIVITY OF MARICA STANKOVIĆ DURING THE CATHOLIC ACTION IN CROATIA

Summary

This work covers the activity of Marica Stanković, the prominent person of the Catholic action in Croatia. She was born in 1900., in Zagreb. She finished elementary school, middle school and teachers' college at sisters' of mercy institute at Gundulićeva street. She was active in the Eagle Organization and the Organization of Crusaders[1] and she founded the secular institute »The Associates of Christ the King«[2]. She wrote a lot and and this writing also had the purpose of the apostolate. Because of her active catholic work, and especially because of public rising in defense of the archbishop Stepinac, she was sentenced to five years of imprisonment and hard labor in women's penitentiary in Požega. She got ill because of this imprisonment, and she died in 1957. Many are still encouraged and inspired by her example today.

Key words: Marica Stanković, the Catholic action, the Eagle Organization, the Organization of Crusaders, the activity

[1] Engleski prijevod za »orlovski i križarski pokret« preuzet od: Ivana ZAVCAR, »The Catholic Movement in Croatia during the 20th Century«, *Oikonomia. Rivista di etica e scienze sociali / Journal of Ethics & Social Sciences*, dostupno online URL: https://www.oikonomia.it/index.php/it/2020/febbraio-2020?view=article&id=1112:the-catholic-movement-in-croatia-during-the-20th-century&catid=116:febbraio-2020 (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

[2] Engleski prijevod za »Suradnice Krista Kralja« preuzet od: Slavica TUŠKAN, »Ivan Merz, Marica Stanković i zajednica Suradnica Krista Kralja«, *Obnovljeni život*, god. 52, br. 3/4, Zagreb, 1997., str. 324.

Sadržaj

1. Životopis 2
1.1. Djetinjstvo 2
1.2. Nastavničko i javno katoličko djelovanje 4
1.3. Suđenje 8
1.4. Boravak u zatvoru. Svršetak ovozemaljskog života 11
2. Katolička akcija 15
2.1. Katolička akcija u Hrvatskoj 16
2.2. Orlovstvo 20
3. Djelovanje Marice Stanković 24
3.1. Utjecaj Ivana Merza 24
3.2. Sveza hrvatskih orlica 35
3.3. Veliko križarsko sestrinstvo 44
3.4. Suradnice Krista Kralja 50
3.5. Publicistička djelatnost Marice Stanković 65
Zaključak 68
Izvori i literatura 69

Uvod

Hrvatska Katolička Crkva, osim proglašenih svetaca i blaženika, bogata je brojnim ljudima koji su umrli na glasu svetosti i koji se nazivaju slugama i službenicima Božjim. Neki od njih su poznati među hrvatskim katolicima, dok drugi baš i nisu.

Tijekom prvog semestra svog diplomskog studija provela sam u sklopu seminara Empirijska istraživanja u religijskoj pedagogiji i katehetici istraživanje o štovanju svetaca među vjeroučiteljima.[3] Jedno od pitanja na koje su vjeroučitelji odgovarali bilo je »Koje hrvatske svece, blaženike ili sluge Božje poznajete?« Od 139 vjeroučitelja koji su odgovorili na to pitanje, samo njih petero izravno je navelo da zna za službenicu Božju Maricu Stanković. Šestero njih dalo je odgovore iz kojih se ne može iščitati znaju li za nju ili ne (npr. »sve«, »većinu« ili »desetak slugu i službenica Božjih«). Na pitanje »Kojim se hrvatskim svecima, blaženicima ili slugama Božjim molite?«, odgovorilo je 125 vjeroučitelja. Jedan je ispitanik odgovorio »svima«, a dvoje njih izravno je napisalo da se mole Marici Stanković.

Dakle, može se reći da Marica Stanković među vjeroučiteljima nije u velikoj mjeri poznata. Koliko je poznata u široj katoličkoj javnosti, teško je reći, ali stječe se dojam da broj »prosječnih vjernika« koji za nju znaju ili joj se mole nije veći nego broj vjeroučitelja. Zato je namjera pisanja ovog rada bila dati mali doprinos poznavanju Marice Stanković i njezinog djelovanja unutar Katoličke akcije, važnog dijela hrvatske katoličke povijesti, koji se ne smije zaboraviti.[4]

Rad je podijeljen u tri poglavlja. U prvom poglavlju bit će opisan život Marice Stanković, drugo poglavlje objasnit će temeljni pojam djelovanja Marice Stanković – Katoličku akciju, dok će u trećem poglavlju biti prikazano djelovanje Marice Stanković unutar Katoličke akcije.

[3] Rezultati istraživanja opisani su u radu: Marija JAROŠ, *Štovanje svetaca među vjeroučiteljima. Empirijsko kvantitativno istraživanje*, seminarski rad pisan u sklopu kolegija Empirijska istraživanja u religijskoj pedagogiji i katehetici, Zagreb, 2024.

[4] Usp. Božidar NAGY, »Hrvatski katolički pokret. 1903. – 1945.«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/hrvatski-katolicki-pokret/ (zadnje posjećeno 30. travnja 2025.).

1. Životopis

»Ova je draga i plemenita duša posvetila sve sile svoga uma i srca za proširenje kraljevstva Božjega na zemlji i može zbilja biti uspoređena s onim velikim ženama iz prvih vremena kršćanstva, kojima je Krist Gospodin bio sve, i koje su mogle s pravom govoriti s apostolom: »Ne živim više ja, nego Krist živi u meni««[5], stoji u pismu kardinala Stepinca povodom smrti Marice Stanković. Iz tog se pisma vidi koliko su Maričini suvremenici cijenili ovu ženu. Neka ono posluži kao uvod u prikaz života Marice Stanković.

Njezin će životopis biti podijeljen u četiri dijela: djetinjstvo, nastavničko i javno katoličko djelovanje, suđenje, boravak u zatvoru i svršetak ovozemaljskog života.

1.1. Djetinjstvo

»Stara godina je! Zabrujala su zvona, svijet hrli u crkve. Još jedan dublji osvrt na minulu godinu, velika hvala Svevišnjemu za milosti, dobra, a i križeve. Te stare godine 1900., u ponedjeljak, rodila se u Zagrebu u Mesničkoj ulici br. 7 jedna Marija. Zvona su je pozdravljala duboko u noć, a kad je svanuo 1. siječanj, *utorak* 1901. godine, otvorila su se lagano kućna vrata Mesničke br. 7. Kuma Josipa nosila je malu Mariju u crkvu sv. Marka na krštenje. Uz kumu nalazila se sestra male Marije – Milka. I danas kao i jučer pozdravljala su je zvona, svijet je pošao u crkve – Nova godina je! Crkva je primila u zagrljaj malu Mariju, koja je po krštenju postala dijete Božje i baštinik nebeskoga kraljevstva. Crkva je stavila pečat na to malo srce, koje joj je ostalo vjerno sve do *utorka* 8. listopada 1957.«[6]

Ovako je Maričino rođenje i krštenje opisala njezina prijateljica Vika Švigir, unutar većeg teksta, kojega je napisala deset dana nakon Maričina sprovoda.[7]

Roditelji Marice Stanković, Fabijan pl. Vragović i Terezija rođena Škvorc oboje su porijeklom iz Hrvatskog zagorja, a budući da su im obitelji bile siromašne, došli su u Zagreb, u potrazi za poslom. Otac je tako radio kao podvornik u uredima Gornjeg grada, a majka do udaje kao kućna pomoćnica. Prije Marice imali su još jednu kćer, Milku, jedanaest godina

[5] *Pismo kardinala Stepinca Suradnicama Krista Kralja povodom smrti Marice Stanković, Krašić, 17.X.1957.*, prema: Marica STANKOVIĆ, *Izazov Kristova kraljevstva,* (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2004., str. 189.
[6] Vika ŠVIGIR, »Marica Stanković – tko je ona?«, *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003., str. 21.
[7] Viktorija (Vika) Švigir (1899. – 1983.), nastavnica i prijateljica Marice Stanković. Bila je aktivna u orlovstvu i križarstvu. (Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 21.

stariju od Marice. Milka je 1904. ušla u samostan sestara milosrdnica, 1920. položila zavjete, uzela redovničko ime Krizina i obavljala nastavničku službu do svoje smrti 31. prosinca 1949.

Maricu je u župnoj crkvi svetog Marka krstio kapelan Dionizije Vukovarac, dok joj je krsna kuma bila Josipa Belajec, rođena Klarić.

Marica je bila ugodne i vedre naravi, omiljena među drugom djecom. Zbog očeve službe njena se obitelj često selila. Nakon Mesničke ulice stanovali su u Opatičkoj pa zatim u Demetrovoj ulici. Roditelji su kćerke odgajali u vjeri, uz zdrav pogled na život i rad. Sama Marica svjedočila je kako je njen otac bio poznat kao čestit i pošten čovjek, a da je majka bila vesela, poletna, pobožna i stroga, s vrlo radikalnim moralnim načelima. Maričina je majka bila bliska sa svojom mlađom kćerkom, na nju je prenijela svoju ljubav prema knjigama, a kasnije, kad je Marica po službi prebivala izvan Zagreba, s njom se često dopisivala.

Marica kreće u prvi razred osnovne škole 1. rujna 1908., u školu sestara milosrdnica u Gundulićevoj. Po završetku osnovne škole upisuje 1912. nižu gimnaziju, u istom zavodu, a 1916. učiteljsku školu, po završetku koje 1920. maturira.

Bila je odlična učenica, a njezine su je kolegice voljele. Njezin duhovni život razvijao se pod utjecajem sestara nastavnica i biskupa Langa, koji je često dolazio u samostan. Prvi se put ispovijedila i pričestila u samostanskoj crkvi sestara milosrdnica, a u nižoj je gimnaziji postala članicom, kasnije nadstojnicom Marijine kongregacije učenica. Dok je Marica bila u učiteljskoj školi profesor pedagogije i psihologije otac Bogoljub Stržić[8] opazio je njen dar za pisanje. Marica tako postaje članicom literarnog društva »Danica«, kojega je otac Stržić vodio, te u »Ljubicama«, godišnjaku »Danice«, objavljuje svoje prve literarne radove.

No nije otac Stržić samo utjecao na njen literarni razvoj. Kao Maričin ispovjednik razvio je u njoj smisao borbe za Krista i oduševio je za lik žene koja je obrazovana i zainteresirana za zbivanja u svijetu, ali velika u žrtvi, samoprijegoru i ljubavi.

[8] Kasnije je postao isusovac, a 1945. je poginuo u eksploziji bombe Osijeku. (Usp. *Marica Stanković (1900–1957). Životopis i bibliografija*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006., str. 12.)

Kad se u srpnju 1920. održavalo Katoličko đačko zborovanje u Mariboru, Marica je ondje kao maturantica predstavljala svoju školu. Tamo se upoznala s katoličkim pokretom i susrela Ivana Merza[9], o čemu će kasnije biti govora.[10]

1.2. Nastavničko i javno katoličko djelovanje

Kad je Marica 1920. završila Učiteljsku školu, njeni su joj profesori savjetovali da nastavi studij. Zato je nakon mature počela učiti latinski jezik, koji joj je bio potreban za upis na sveučilište. No oboljela je na očima pa je morala prekinuti s učenjem. Upućena je na more radi liječenja. Njeno se stanje popravilo, premda nije posve ozdravila. Zato je odlučila preuzeti učiteljsku službu na selu. Dekretom od 23. studenog 1921. dobiva namještenje u pučkoj školi u Sračincu kod Varaždina, a 16. srpnja 1923. na vlastiti zahtjev, u Donjoj Voći, ponovno u kotaru Varaždin. Tamo je na službi do upisa na I. stupanj Više pedagoške škole u Zagrebu, u školskoj godini 1924./25. Ministarstvo prosvjete odjeljenja za Hrvatsku i Slavoniju joj 15. siječnja 1925. odobrava premještaj u Zagreb, radi pohađanja škole. A prije toga odobrena joj je promjena prezimena Vragović u Stanković – tako službeno postaje Marija Stanković, odnosno Marica Stanković, kako stoji u nekim dokumentima i kako su je obično zvali.[11]

---

[9] Ivan Merz, vjernik laik i katolički intelektualac, rođen je u Banja Luci 16. prosinca 1896., kao sin jedinac oca Mavre, časnika austrougarske vojske i majke Terese rođ. Mersch. (Usp. Zdravko MATIĆ, *Ivan Merz i Katolička Akcija u Hrvatskoj*, doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005., str. 9-10.) Roditelji su mu pružili dobar građanski odgoj, ali ne u kršćanskom duhu. Ivanovo vjersko opredjeljenje zasluga je njegovog profesora iz gimnazije dr. Ljubomira Marakovića. Po želji roditelja upisuje Vojnu akademiju u Bečkom Novom Mjestu, no tamo ostaje tek tri mjeseca. Nakon toga upisuje pravo u Beču, a uz to sluša predavanja iz književnosti. Od 1916. do 1918. sudjeluje u Prvom svjetskom ratu. U toj mučnoj situaciji usvaja kršćansku vjeru kao jedinu vrijednost i usmjerava svoju dušu prema Bogu. Nakon rata, od 1919. do 1922. studira književnost, romanistiku i germanistiku u Beču i književnost u Parizu. Sve više raste u duhovnom životu i oduševljenosti za liturgiju. Po povratku u Zagreb 1922. dobiva posao profesora francuskog i njemačkog jezika u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji. Tamo će ostati sljedećih šest godina, do svoje smrti. Aktivno djeluje u katoličkom apostolatu i raste u svetosti. Na blagdan Bezgrješnog Začeća 8. prosinca 1923. zavjetuje čistoću do smrti. Njegovi suvremenici nazivaju ga »stupom Crkve Božje«. Obolijeva od akutne gnojne upale čeljusne šupljine i meningitisa i umire 10. svibnja 1928., u trideset i drugoj godini. Svoj je život prikazao Bogu za hrvatsku mladež. Njegova oporuka, koju je sam sastavio, glasi: »Umro u miru katoličke vjere. Život mi je bio Krist, a smrt dobitak. Očekujem milosrđe Gospodinovo i nepodijeljeno, potpuno, vječno posjedovanje Presvetog Srca Isusova. I. M. blažen u pokoju i miru. Duša će moja postići cilj za koji je stvorena. U Gospodinu Bogu.« (Božidar NAGY, *Putokaz suvremenom naraštaju*, Zagreb, 2003., str. 4-49.) Posmrtni ostatci Ivana Merza nalaze se u Bazilici Srca Isusova u Palmotićevoj ulici u Zagrebu. (Usp. »Blaženi Ivan Merz«, *Zagrebačka nadbiskupija*. *Sveci i blaženici Crkve u Hrvata*, dostupno online URL: https://www.zg-nadbiskupija.hr/blazeni-ivan-merz/110 (zadnje posjećeno 11. veljače 2025.).) Papa Ivan Pavao II proglasio ga je blaženim u Banja Luci 22. lipnja 2003. (Usp. »Beatifikacija bl. Ivana Merza«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/beatifikacija-bl-ivana-merza/ (zadnje posjećeno 11. veljače 2025.) i »Izvještaji. Ivan Merz proglašen blaženim«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/izvjestaji-ivan-merz-proglasen-blazenim/ (zadnje posjećeno 11. veljače 2025.).)

[10] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 5-12.

[11] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 15.

U to vrijeme s velikim žarom započinje rad u orlovskom pokretu. U kolovozu 1925. održan je tečaj orlica u Šibeniku, na kojem Marica drži predavanje »Samoodgoj orlice«. Tada je osnovana Sveza hrvatskih orlica, a Marica je izabrana za prosvjetnog referenta u odboru. Neko vrijeme surađuje u listu za žensku katoličku omladinu »Posestrimstvo« (1922.-1925.), a zatim postaje urednicom lista »Za vjeru i dom«, kojega je Kongregacija učiteljica 1926. predala Svezi hrvatskih orlica. Te iste godine Marica sudjeluje na hodočašću orlica u Rim.[12]

Po završetku dvogodišnjeg studija na Višoj pedagoškoj školi, također 1926., Marica dobiva nastavničko mjesto u Građanskoj školi u Podravskoj Slatini, gdje predaje do 1928. Iz njezinih pisama Ivanu Merzu vidi se da su i Merz i drugi prijatelji neuspješno pokušavali omogućiti joj da dođe raditi u Zagreb. Nakon smrti Ivana Merza, 10. svibnja 1928., Marica još više nastoji doći u Zagreb. Zato u školskoj godini 1928/29. upisuje i II. stupanj Više pedagoške škole u Zagrebu. Nije joj bilo lako donijeti tu odluku, jer nije imala materijalnih mogućnosti. Bilo joj je odobreno odsustvo zbog studija, no morala je studirati o vlastitom trošku.[13]

Njezina prijateljica Vika o tome ovako piše: »Na skupštini SHO u Sarajevu izabrana je za predsjednicu – 1927. god. Zaista je to bio težak zadatak: voditi centralu iz pokrajine. Ali njena velika ljubav za duše, za Krista – potaknula ju je, da stvori spasonosnu odluku: nastaviti studij na Višoj pedagoškoj školi na vlastiti trošak. Bio je to heroizam! Roditelj su je primili radosno. Stan i hrana je osigurana. A ostale potrebe? U tom času priskočio je pok. dr. M. Beluhan i dao je i davao je prema onoj: što čini desnica neka ne zna ljevica. Ta odluka – doći u Zagreb – bila je pojačana smrću brata Ivana Merza 1928. god.«[14]

O daljnjem razvoju događaja Vika bilježi: »I došla je 1929. – posljednja godina orlovstva. U toj godini bio je veliki orlovski slet u Pragu. Marica je stupala u povorci s 13 cm širokom vrpcom preko ramena. Maričino srce je raslo, jer je vidjela kako sve narode, koji su bili zastupani na tom sletu, zahvaća i veže jedna misao, katolička misao, orlovska misao.

I sada dolaze žrtve. U prosincu 1929. vlada ukida sva gimnastička društva, pa i orlovstvo. Kolika bol! Ali Marica upućuje orlicama ove riječi: »Križevi su potrebni, jer se njima dolazi do slobode. Potrebna je smrt, jer se njome dolazi do slavnoga uskrsnuća.«

No već u siječnju 1930. stvara se plan za novu organizaciju – križarsku organizaciju.

Na Cvjetnicu 1930. održana je ustanovna skupština Velikog križarskog sestrinstva (VKS). Za voditeljicu izabrana je Marica. Iste godine bio je u Zagrebu euharistijski kongres,

[12] Usp. V. ŠVIGIR, »Marica Stanković – tko je ona?«, str. 23.; *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 27.
[13] Usp. *Marica Stanković*, (S. TAMHINA), str. 16.
[14] V. ŠVIGIR, »Marica Stanković – tko je ona?«, str. 24.

smotra križarica i prvi križarski tečaj. Zanosno je klicala Maričina duša: Ne, ništa nas nije slomilo, ni uništilo!«[15]

Marica je diplomirala na ljeto 1930. godine. Iako je sada bila osposobljena za rad u višim školama, vraćena je u Podravsku Slatinu, no ipak je u proljeće 1931. premještena u Državnu građansku školu u Čakovec. Tamo je ostala do 8. svibnja 1933., kada ju je Ministarstvo prosvjete u Beogradu po kazni premjestilo u Državnu građansku školu u Gračac.[16] »Zbog svoga radikalnog katoličkog i hrvatskog uvjerenja premještena je 8. svibnja 1932. po kazni u Gračac, ali već u rujnu 1933. dolazi na Građansku školu u Kutinu.«[17]

U Kutini je ostala do proljeća 1936., kada je premještena u Zagreb.[18]

Deset godina nakon smrti Ivana Merza, 1938., u Banja Luci osnovan je svjetovni institut Suradnice Krista Kralja, prvi takve vrste u hrvatskoj Crkvi. Maricu je Ivan Merz na to poticao za svoga života. Godine 1943. papa Pio XII. odlikuje Maricu crkvenim odličjem »Pro Ecclesia et Pontifice« (»Za Crkvu i Papu«), zbog njezinog velikog zauzimanja u katoličkom apostolatu i odgoju mladeži.[19]

Od svibnja 1936. do ljeta 1945. Marica predaje na Mješovitoj građanskoj školi »Kralja Tomislava« (kasnije II. muškoj gimnaziji) u Draškovićevoj ulici. Nakon toga bila je dodijeljena VIII. nižoj gimnaziji u Kustošiji, no tamo nije ni počela raditi. Na ljeto 1945. podnijela je ostavku pri Ministarstvu prosvjete. Tu joj odluku nije bilo lako donijeti, jer je voljela svoj nastavnički rad, a i nju su voljeli njezini kolege i učenici. No osjećala je da kao poznata javna katolička osoba neće moći nastaviti s radom u školi u novim prilikama.[20]

Vika o tome svjedoči: »1945. godina! I opet prekretnica u povijesti Hrvatske. Novi val nemilo je rušio sve. Žrtva za žrtvom. Tko će izdržati, tko podleći? I kad se napadalo Crkvu i njene poglavare, Marica hrabro diže glas u obranu bez obzira, što će se s njom dogoditi.

---

[15] V. ŠVIGIR, »Marica Stanković – tko je ona?«, str. 24.
[16] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 17.
[17] V. ŠVIGIR, »Marica Stanković – tko je ona?«, str. 25.
[18] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 17.
[19] Usp. Božidar NAGY, »Mučeništvo Službenice Božje Marice Stanković«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/hrvatski-katolicki-pokret-23/ (zadnje posjećeno 30. travnja 2025.).
[20] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 17.
Nove prilike o kojima se govori su komunizam. Komunizam je »politička ideologija utemeljena na ukidanju privatnoga vlasništva i na uspostavi zajedničkoga vlasništva nad sredstvima za proizvodnju.« (»Komunizam«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://enciklopedija.hr/clanak/komunizam (zadnje posjećeno 6. ožujka 2025.).) Komunisti u Hrvatskoj dolaze na vlast 8. svibnja 1945. te uspostavljaju jednostranački sustav, s Josipom Brozom Titom kao državnim vođom. Svi politički protivnici vlasti zatvarani su, suđeni u namještenim sudskim procesima i/ili ubijani. Sve su vjerske zajednice manje ili više progonjene, a posebno Katolička Crkva. Oduzeta su joj materijalna dobra, onemogućena joj je odgojna djelatnost, a svećenici i vjernici su proganjani. (Usp. Nikica BARIĆ – Ivan BRIGOVIĆ – Zaviša KAČIĆ – Ante NAZOR – Mira RACIĆ – Zrinka RACIĆ, *Povijest 8. Udžbenik iz povijesti za osmi razred osnovne škole*, Zagreb, 2021., str. 114, 146-148.)

Osjećala je da neće moći pod nastalim prilikama dalje raditi u školi, zato je podnijela ostavku. Ostavka je prihvaćena 1946. godine. Sada se Marica sva posvećuje dušama koje će biti uzidane u temelje jedne duhovne zajednice, koja će čuvati tekovine brata Merza i širiti Kristovo kraljevstvo ljubavlju i plemenitošću. Za takvo djelo treba i velikih žrtava. Doprinijela ih je sestra Marica.«[21]

U lipnju 1945. nadbiskup Stepinac[22] raspušta križarsku organizaciju. Neke članice se nastavljaju okupljati u manjim vjeronaučnim grupama, posebno na Kaptolu 3, jer nije bilo zabranjeno poučavati vjeronauk. Mnoge im djevojke dolaze po savjet. K tome križarice pripremaju djecu za svete sakramente i karitativno su aktivne, pogotovo u skupljanju i otpremanju hrane potrebitima u logorima. U početku pokrivaju cijelu akciju i organizacijski i financijski. Kasnije Duhovni stol novčano pomaže, a križarice ostaju u organizaciji i radu.[23]

[21] V. ŠVIGIR, »Marica Stanković – tko je ona?«, str. 27.

[22] Alojzije Viktor Stepinac, hrvatski nadbiskup, rođen je 8. svibnja 1898. u Brezariću, župa Krašić. Bio je peto od osmero djece oca Josipa i majke Barbare rođ. Penić. Završio je pučku školu u Krašiću i zatim klasičnu gimnaziju na Gornjem gradu u Zagrebu. Po završetku šestog razreda prijavio se kao kandidat za svećeništvo. Nakon mature 1916. mobilizira ga austrijska vojska. Pada u zarobljeništvo talijanske vojske 1918., no ubrzo se oslobađa, kao dobrovoljac za solunsko bojište. Demobiliziran je 1919. i iste godine upisuje Agronomski fakultet u Zagrebu. Međutim, ubrzo odustaje od studija i vraća se kući. Za svećeništvo se odlučuje 1924. Nadbiskup Antun Bauer šalje ga u Rim pa Alojzije od 1924. – 1931. studira Papinskom sveučilištu Gregorijani. Nakon ređenja i završetka studija vraća se u Hrvatsku te već 1934. biva imenovan nadbiskupom koadjutorom – nadbiskupom s pravom nasljedstva. Postaje zagrebačkim nadbiskupom nakon smrti nadbiskupa Bauera, a ubrzo postaje i predsjednikom Biskupske konferencije Jugoslavije. Promiče euharistijsku i marijansku pobožnost, pastoral obitelji i mladih te zalaganje laika u Katoličkoj Akciji. Za vrijeme Drugog svjetskog rata uspostavljena je Nezavisna Država Hrvatska (NDH). Vlasta NDH uskoro donosi rasne zakone po uzoru na nacističku Njemačku. Nadbiskup Stepinac oštro prosvjeduje protiv toga i spašava sve koje vlast progoni – Židove, Rome, Srbe, Slovence, Poljake, Hrvate komuniste. Po završetku rata na vlast dolazi Komunistička partija sa svojim ateističkim usmjerenjem. Nadbiskup Stepinac 17. svibnja 1945. biva prvi put uhićen. Do 3. lipnja je u zatvoru, a 4. lipnja Tito ga poziva na razgovor. U tom razgovoru daje mu do znanja da komunisti hoće narodnu Crkvu koja neće biti ovisna o Svetoj Stolici. Nadbiskup Stepinac na to ne pristaje. Nakon što je u javnosti bio mnogo puta pogrđen, čak i fizički napadan, uhićen je 18. rujna 1946., a 30. rujna izveden pred montirani sudski proces. Osuđen je na 16 godina zatvora i prisilnog rada te na daljnjih 5 godina lišavanja građanskih prava. Do 5. prosinca 1951. zatvoren je u Lepoglavi, a nakon toga premješten u Krašić, u kućni pritvor. Tamo i umire 10. veljače 1960. Njegovi zemni ostatci nalaze se u katedrali u Zagrebu. Papa Ivan Pavao II proglasio ga je blaženim 3. listopada 1998. u Mariji Bistrici. (Usp. Životopis, *Zagrebačka nadbiskupija. Blaženi Alojzije Stepinac*, dostupno online URL: http://stepinac.zg-nadbiskupija.hr/hr/o-stepincu/zivotopis/100 (zadnje posjećeno 6. ožujka 2025.).)

[23] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 85-86.

1.3. Suđenje

Od dolaska na vlast komunisti otvoreno napadaju vjeru i Crkvu, a posebno koriste sve moguće prilike za blaćenje nadbiskupa Stepinca, koji je u svibnju 1945. zatvoren. Dok je Marica još vršila učiteljsku službu, jednom je prilikom u javnosti stala u njegovu obranu.[24] Jedan od svjedoka tog događaja, don Žarko Brzić[25], zapisao je o tome sljedeće:

»Politički događaji odvijali su se užurbano i donosili iznenađenja. Drugog lipnja 1945. godine sazvan je u Radničkoj komori veliki zbor prosvjetnih radnika pod vodstvom istaknutog komunističko funkcionera Marka Belinića. Među 2.500 nazočnih učitelja, profesora, akademika, glumaca, nastavnika nalazilo se i nekoliko svećenika-kateheta i časnih sestara profesorica i učiteljica. Željelo ih se informirati što državna vlast očekuje od njih kao odgojitelja mladeži. U jednom referatu predavač, govoreći o stradanju nevinih ljudi za vrijeme NDHa ustvrdio je netočno: »Ubijalo se nedužne ljude – taoce, a da nitko nije dignuo svoj glas u obranu...« Profesorica Marija Grgić, bivša križarica članica Zajednice Krista Kralja, podiže ruku i traži od predsjednika Belinića odobrenje za riječ. Kad je dobila, započela je hrabro i odlučno: »Znam ime i prezime jednog čovjeka koji je pred skupom 10.000 ljudi javno uzimao u obranu nevine taoce i koji je spasio tisuće života...« Na pitanje predsjedavajućeg koje je to ime, Grgićka odgovara: »Nadbiskup Alojzije Stepinac.« U dvorani je nastao pljesak a čuli su se i povici: »Tako je! Tako je!« Opet se javlja Grgićka s izjavom: »Znam imena i prezimena osoba Srba i Hrvata komunista kojima je nadbiskup Stepinac spasio život.« U dvorani se ponovo prolomio pljesak. I ta da se pojaviše uzdignute ruke s povicima: »I meni je spasio život. I meni.« Ogorčen ovim neželjenim tokom jedan od nazočnih povika: »Spasavao je samo Židove radi njihova zlata i jer mu je Židovka bila metresa.« Možete si zamisliti kakvo je zgražanje zahvatilo publiku. Tada s. Marica zatraži riječ:

»Protestiram u ime katoličke javnosti protiv ovakvih kleveta. Takve klevete na onoga koji je grmio sa propovjedaonice na one koji su progonili Židove i pravoslavne, koji je svoj cvjetnjak preuredio u sklonište djece, čije su roditelje odvukli u logore, koji je zaklinjao

[24] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 86.

[25] Don Žarko Brzić, hrvatski književnik, publicist, svećenik zadarske nadbiskupije. Rođen je 1922. godine u Svetom Filipu i Jakovu. Tamo je završio osnovnu školu. Klasičnu gimnaziju završio je Šibeniku, a teologiju u Đakovu i Zagrebu. Za svećenika je zaređen 14. srpnja 1946. Tijekom služenja vojnog roka u Makedoniji, uhićen je 1949. te na temelju lažnih optužbi osuđen na četiri godine vojne robije. Kao dječak bio je član Dječačkoga križarskog bratstva, a kao student surađivao je u križarskom tjedniku »Nedjelji«, u »Hrvatskoj smotri« i još nekim listovima. Kao svećenik, surađivao je u »Glasu Koncila«, »Mariji«, »Glasniku Srca Isusova i Marijina« te »Veritasu«. Autor je brojnih knjiga. Umro je 8. kolovoza 1998.
(Usp. »Pokopan hrvatski književnik i publicist don Žarko Brzić«, *Informativna katolička agencija*, dostupno online URL: https://ika.hkm.hr/novosti/pokopan-hrvatski-knjizevnik-i-publicist-don-zarko-brzic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).)

katolike grada Zagreba da idu u Jeronimsku dvoranu po djecu progonjenih i sklone ih u svoje kuće da ih ne zadesi smrt. Ima veliki broj prisutnih koji mogu to potvrditi i zahvaliti za svoj život dr. Alojziju Stepincu. Zato s gnušanjem kažem tri puta: fuj, fuj, fuj, što se dozvolilo da na sastanku elite grada, sastanku prosvjetnih radnika, padaju takve klevete« (Povijest ustanove SKK).

Opet se čuo gromoglasni pljesak u znak odobravanja. Dobro se sjećam kako je tada cijeli Zagreb govorio o nastupu dviju hrabrih žena u obranu zagrebačkog Nadbiskupa. I jedna i druga bile su bez ičije zaštite i znale su vrlo dobro da im se taj gest neće olako zaboraviti.«[26]

U rujnu 1946. nadbiskup Stepinac je zatvoren. Vjernici to doživljavaju kao težak udarac i svesrdno mole za njega[27], među njima naravno i Marica i njezine suradnice. One su čak poslale pismo papinskom legatu Harleyju u Beograd, u kojemu se djevojke odriču jedne godine svog života kako bi Gospodin poštedio život nadbiskupov. Nakon što je nadbiskup osuđen, zavladao je strah među vjernicima, tako i među Maričnim suradnicama.[28]

U siječnju 1947. počela su i njihova uhićenja: prve su zatvorene Nevenka Šarin i Barica Gregurić. U veljači su zatvoreni dr. Nuk, ravnatelj zagrebačkog Caritasa i njegova pomoćnica Ivanka Dokoupil te Emilija Hlavaček. Marica i suradnice moraju napustiti stan u Palmotićevoj ulici 3 i preseliti se u jednosobni stan u ulici Ivana Padovca. U mjesecu travnju zatvorene su Slavica Tuškan i Danica Pirija, u svibnju don Ante Radić, duhovnik Velikog križarskog sestrinstva i Suradnica Krista Kralja. Naposljetku, 1. rujna 1947. i Marica je odvedena u istražni zatvor. Istraga je trajala nekoliko mjeseci, a 24. siječnja 1948. održano je suđenje.[29] Presuda je bila sljedeća:

»Osuđuju se i to:

optuženi don Ante Radić na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 5 godina, te na gubitak političkih prava u trajanju od 3 godine,

optužena Stanković Marica, na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 5 godina, te na gubitak političkih prava u trajanju od 3 godine,

optužena Nevenka Šarin na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 3 godine, te na gubitak političkih prava od 2 godine,

---

[26] Žarko BRZIĆ, *Nasmijano lice. Tragom životnih putova prof. Marice Stanković*, Đakovački Selci, 1990., str. 58-59. Također usp. Vika ŠVIGIR, *Životopis Marice Stanković*, rukopis, 1962., prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 86-87.
[27] Usp. Ž. BRZIĆ, *Nasmijano lice*, str. 59.
[28] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 87-88.
[29] Usp. Ž. BRZIĆ, *Nasmijano lice*, str. 61-64.

optužena Tuškan Slavica na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 18 mjeseci, te na gubitak političkih prava od 1 godine,

optužena Hlavaček Emilija na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 9 mjeseci, te na gubitak političkih prava u trajanju od 1 godine,

optužena Dugački Darinka na kaznu lišenja slobode prisilnim radom u trajanju od 9 mjeseci, te na gubitak političkih prava u trajanju od 1 godine,

optužena Duković Štefica na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 1 godine, te na gubitak političkih prava u trajanju od 1 godine,

optužena Manc Darinka na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 9 mjeseci, te na gubitak političkih prava u trajanju od 1 godine,

optužena Pirija Danica na kaznu lišenja slobode s prisilnim radom u trajanju od 1 godine, te na gubitak političkih prava u trajanju od 1 godine.«[30]

Maričina »krivica« ovako je objašnjena: »Nakon oslobođenja iza raspuštanja križarske ganizacije po Stepincu, radi zajedno s optuženin Radić Antunom na organiziranju bivših članic VKS-a u ilegalne grupe, donoseći zaključak i stvarajući plan zajedno s njime za ilegalni rad tih organizacija. Odmah je odredila pojedine članice za rukovodioce tih ilegalnih grupa, koje će rukovoditi tim ilegalnim sastancima, na koje je sama dolazila i održavala im razna predavanja od vremena do vremena, a inače je redovito primala u svom stanu izvještaje o samom radu od rukovodioca tih ilegalnih grupa, kojima je davala direktive za daljni rad, koji je išao za tim da se članstvo ideološki pripremi za aktivni rad usmjeren na borbu protiv osnovnih tekovina NOBa, demokratske državne vlasti i prema masovnim organizacijama i društvenom uređenju u našoj zemlji. a što je sve imalo kao krajnji cilj izazivanje strane intervencije i obaranje postojećeg državnog, društvenog i ekonomskog uređenja u zemlji pa je tim djelima počinila krivično djelo iz čl. 3 t. 6 i 8. Zakona o krivičnim djelima protiv naroda i države . . .«

Marica je protiv optužbi iznijela: »Energično odbijam da je križarstvo bilo nekakav oblik ustaške djelatnosti. To je laž i podvala. Isto tako u mom radu vidjeti neku ustašku koncepciju znači biti zloban. Ponavljam, što sam već i rekla, da je moja jedina koncepcija Isus Krist, njegova nauka i njegovo Evanđelje i ništa više. Sav moj rad je išao za očuvanjem i jačanjem vjere u dušama omladine. Političke koncepcije nisam imala nikada.«[31] Na kraju joj nisu dopustili da govori, pa je rekla: »Kad ne mogu sve izreći što želim, završavam s parolama

[30] Ž. BRZIĆ, *Nasmijano lice*, str. 65-66.
[31] Ž. BRZIĆ, *Nasmijano lice*, str. 64.

kojima sam služila cijeli život: »Živio Krist Kralj«, »Živio sv. Otac papa«, »Živjela katolička Crkva!««[32]

Nakon proglašenja i objašnjenja osude, Marica i suradnice ponosno su zapjevale »Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.« Cijeli je proces odjeknuo među vjernicima katolicima, kao »triumf poniženih i osuđenih.«[33]

1.4. Boravak u zatvoru. Svršetak ovozemaljskog života

Prvi dio kazne Marica je odslužila u Petrinjskoj ulici, u zajedničkoj ćeliji, zajedno sa svoje tri suradnice. Iz tih dana sačuvan je »Križni put robijaša«, križni put kojega je Marica napisala i molila sa svojim suzatvorenicama. U Kazneno – popravni dom u Požegi odvedena je 1. travnja 1948. Njezini zapisi o tim teškim danima, koje je počela pisati nakon izlaska i dovršila 1955., objavljeni su 2000. pod naslovom »Godine teške i bolne«.[34] Tamo opisuje »povijest Božjih čudesa u njemu [u logoru u Požegi]. (...) kako se Bog objavljivao kroz patnje i nevolje. Kako je po bolima i suzama izgrađivao duše. Kako se kao rijeka razlio u svetištima naših duša i nije dao da ga izgubimo usred strašnih zala i teških grijeha.«[35]

U logoru su Marica i ostale suzatvorenice proživjele vanjske strahote – prisilni rad, vrijeđanja, "preodgoj", boravak u samici[36], ali i unutarnje muke: »Premda sam znala da je sve u Božjoj ruci ipak me obuzimao neobičan strah. Strah od svega. Strah od života u logoru. Strah od fizičkih napora. (...) Strah da ću u logoru umrijeti ili da će mi se nešto strašno dogoditi. Strah da će mi se dragi Bog sakriti. Strah da ću dušu izgubiti. Strah! Strah! Taj me je strah u raznim pravcima toliko mučio. A ja ipak nisam kukavica. I prije nisam znala što je strah. (...) Takav život u izolaciji, pa i logoraški život kroz tri godine ostavio je svoj pečat na dušama sestara. Mislila sam, da ću u njima naći mučenice, koje se dnevno, sasvim svjesno, žrtvuju za Boga i Hrvatsku, mučenice koje gore kao svijeća paljenica na oltaru Božjem, a našla sam slabe, nervozne, razdražljive žene, koje su dosadile jedna drugoj(...) Kao da su izgubile smisao za pravu svrhu patnje.«[37]

---

[32] Ž. BRZIĆ, *Nasmijano lice*, str. 65.
[33] Ž. BRZIĆ, *Nasmijano lice*, str. 67.
Na suđenju su bili prisutni mnogi bivši križari i križarice te duhovnici Franjo Šeper, Josip Arnerić, o. Ivan Kozelj i don Žarko Brzić. Svi su svjedoci govorili o hrabrosti osuđenih i ponosu katoličke javnosti na njih. (Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 91.)
[34] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 93-94.
[35] Marica STANKOVIĆ, *Godine teške i bolne*, Zagreb, 2000., str. 7.
[36] Usp. M. STANKOVIĆ, *Godine teške i bolne*, str. 28-34.; B. NAGY, »Mučeništvo Službenice Božje Marice Stanković«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/hrvatski-katolicki-pokret-23/ (zadnje posjećeno 30. travnja 2025.).
[37] M. STANKOVIĆ, *Godine teške i bolne*, str. 18-19.

Unatoč tome, iz Maričina »pera ne bi mogle poteći riječi mržnje. Ili prijetnje. Ili osvete. Zašto? Zato, jer je zakon ljubavi duboko upisan u mojoj duši. Upisala ga je u njoj ruka Učitelja iz Nazareta, i trag njegove ruke još je uvijek tu.«[38]

Kako su druge supatnice doživljavale Maricu, svjedoči Nevenka Šarin:[39] »Brinula se da nam poljepša život u svakom pogledu. Tako smo npr. zajednički molili krunicu. Poticala nas je da sa svima u svemu sudjelujemo. Bdjela je nad svakom u ćeliji, tješila ih, bodrila, ispravljala što je bilo krivo, uvjeravala ih i slično. Nikada neću zaboraviti Veliki tjedan u toj ćeliji. Po sjećanju sastavila je Lamentacije, koje smo sva tri dana u Velikom tjednu molile i pjevale. Veličanstveni Križni put, koji je tom prilikom sastavila, zajednički smo molile. To je jedan između ostalih bisera koje nam je ostavila.

Kako smo divno provele Uskrs. Htjela nam je dočarati Uskrs na slobodi. Neću pretjerati ako kažem da mi je taj Uskrs bio jedan od najljepših u životu. (...)

Sa svakim je plakala, sa svakim se radovala. Osjećala je sa svima. Znala je trpjeti. Gospodin joj je bio naklon, jer je ona njemu bila vjerna. I u najtežim časovima i kušnjama nije mu se iznevjerila. (...) a usuđujem se reći, da je sestra Marica u svoje vrijeme bila srce i duša logora. (...)

Kroz ta dva mjeseca priuštila nam je toliko radosnih trenutaka. U našoj sobi bila je jedna profesorica francuskog jezika. Da nama skrati vrijeme zamolila ju je da nam održi koji sat francuskog jezika. Poslije 6–8 sati s. Marica je od nas pokupila sve riječi koje smo do tada naučile i od tih par riječi sastavila je igrokaz: »Madam Butterfly«. (...) Na kraju smo odigrale na francuskom taj igrokaz sa tih par riječi što smo naučile. To je bio takav smijeh, ali prigušen, jer se nije smjelo u hodniku čuti. Profesorica se smijala i od radosti suze su joj navrle na oči. To je bio naš »hvala« za njezin trud. (...)«[40]

I Slavica Tuškan[41], koja je također bila osuđena s Maricom, iznosi svoje svjedočanstvo: »I stare i mlade, političarke i kriminalke, vješale su se na nju jer je sve voljela, sve tješila i svima bila dobra.«[42]

---

[38] M. STANKOVIĆ, *Godine teške i bolne*, str. 7.
[39] Nevenka Šarin (rođena 1917., umrla 2006.) bila je jedna od najbližih suradnica Marice Stanković. Suradnicama Krista Kralja pristupila je 1939. (Usp. »Rekli su o Marici Stanković«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/kardinali/laici/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2005.).)
[40] Nevenka ŠARIN, *Uspomene i sjećanja*, Zagreb, 2014., str. 46-47, 50-51, 62.
[41] Slavica Tuškan (rođena 1928., umrla 2015.) bila je Suradnica Krista Kralja. Vodila je taj svjetovni institut od 1989. do 1999. godine. (Usp. »Preminula Slavica Tuškan«, *Informativna katolička agencija*, dostupno online URL: https://ika.hkm.hr/vijesti/preminula-slavica-tuskan/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).)
[42] Slavica TUŠKAN, »Prošlo je već 25 godina od njezine smrti«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/kardinali/laici/ (zadnje posjećeno 30. travnja 2025.).

Marica je izazivala poštovanje čak i nekih stražara: »Na hodniku sam srela upravnika. (...) Ne mogavši mi izmaknuti prišao je bliže i rekao:

"Vi odlazite, gospođo Stanković!"

"O sad sam i gospođa!"

"Da, Vi ste uvijek bili gospođa!"«[43]

»Jednom sam, kad sam već bila na slobodi, susrela jednu gospođu koja je sa mnom bila u logoru. Izašla je godinu dana iza mene. Prvo mi je bilo da ju pitam: »Kako sestra Marica?« Rekla je: »Od žena je voljena, a od uprave, zaista čudno, cijenjena i mržena.««[44]

Marica je svoju kaznu odslužila u potpunosti, nimalo joj nije skraćena. Iz logora je izišla pet godina nakon svog uhićenja, 1. rujna 1952. Od tada živi sa svojim suradnicama na Hrastovcu 9. Tamo je posljednjih pet godina svoga života provela pišući, poučavajući mlade članice zajednice Suradnica Krista Kralja, moleći i trpeći. Trpjela je dvije posljedice svoga tamnovanja: neprestani strah i bolest. Boravak u zatvoru oslabio joj je zdravlje. Najprije je oboljela na srcu, a zatim je došla i uremija. Unatoč bolesti, Marica puno radi. Privodi kraju svoje životno djelo – osnutak Suradnica Krista Kralja. Pravila zajednice odobrena su 18. listopada 1953., a 21. ožujka 1956. i Sveti Otac odobrava osnutak. Također, Marica u ime svoje zajednice potpisuje molbu za pokretanje procesa beatifikacije Ivana Merza.

Marica se preselila Nebeskom Ocu 8. listopada 1957. Pokopana je uz svoje roditelje na Mirogoju 11. listopada. Sprovod je vodio (tadašnji) zagrebački nadbiskup koadjutor Franjo Šeper[45] i svećenici don Ante Radić, Marko Klarić, franjevački provincijal o. Damjan Damjanović te isusovac o. Ivan Kozelj. Prisustvovali su mnogi Maričini suradnici i prijatelji, a pred lijesom su nosili njezino odlikovanje »Pro Ecclesia et Pontifice.«[46] Nevenka Šarin pripovijeda: »'Zagreb ne pamti takvog sprovoda', govorili su oni koji su je otpratili do mjesta vječnog mira. A i oni koji su se slučajno našli u tom trenutku na groblju, posve spontano priključili su se povorci.«

»Jednom sam našla neku nepoznatu ženu na grobu sestre Marice svu uronjenu u molitvu. Pitala sam je: 'Poznajete li ovu gospođu koja ovdje počiva?'. 'Ne', odgovori mi žena. 'Pa kako to da ste došli na njezin grob da se molite?', pitala sam dalje. A žena mi odgovori:

---

[43] M. STANKOVIĆ, *Godine teške i bolne*, str. 113.
[44] N. ŠARIN, *Uspomene i sjećanja*, str. 50.
[45] Franjo Šeper bio je zagrebački nadbiskup, kardinal i teolog. Rođen je u Osijeku 2. listopada 1905. Za svećenika je zaređen 1930. Filozofiju i teologiju doktorirao je u Rimu, na Papinskom sveučilištu Gregorijani. Mnogo je dao za hrvatsku Crkvu i Crkvu općenito. Utemeljio je »Centar za koncilska istraživanja, dokumentaciju i informacije Kršćanska sadašnjost« 1968., a iste godine imenovan je prefektom Kongregacije za nauk vjere. Umro je u Rimu 30. prosinca 1981. (Usp. »Šeper, Franjo«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/seper-franjo (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).)
[46] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 93, 107-108, 109, 112-113, 115, 117, 122-123.

‘Na dan njezina ukopa bila sam na groblju. Kada je svećenik govorio, ja sam zastala da čujem. Zaključila sam da to mora biti sveta duša, ta gospođa koja ovdje počiva. Od onog dana ja se svaki dan pomolim toj gospođi i svaki put kad idem na groblje, dođem na njezin grob.’«[47]

Kardinal Josip Bozanić, (tadašnji) zagrebački nadbiskup, 16. je studenog 2006. otvorio proces za beatifikaciju Marice Stanković pa ju se od tada naziva službenicom Božjom.[48] Trenutni postulator za njezinu kauzu je o. Vinko Mamić.[49]

Nakon predstavljanja Maričinog života, slijedi objašnjenje onoga čemu je ona posvetila taj život – Katoličke akcije.

[47] Arhiv Marice Stanković, *Uspomene Nevenke Šarin,* 3.3.1986., prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 134.

[48] Usp. »Životni put Marice Stanković 1900 – 1957.«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/zivotopis-marice-stankovic/kronologija/ (zadnje posjećeno 13. veljače 2025.).

[49] Usp. Matija Maša VEKIĆ, »Službenica Božja Marica Stanković godinama bila u zatvoru jer je javno stala u obranu bl. kardinala Alojzija Stepinca«, *Hrvatska katolička mreža*, dostupno online URL: https://hkm.hr/vijesti/domovina/sluzbenica-bozja-marica-stankovic-godinama-bila-u-zatvoru-jer-je-javno-stala-u-obranu-bl-kardinala-alojzija-stepinca/ (zadnje posjećeno 30. travnja 2025.).; »Proces beatifikacije«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/postulatura-marice-stankovic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

2. Katolička akcija

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća u Europi nastaju katolički pokreti, kao reakcija katolika na liberalno – modernističke ideje. Te su ideje počele prodirati na europske prostore, s ciljem da istisnu Crkvu i njezin nauk i ograniče joj prostor djelovanja. U to se vrijeme snažno razvijaju znanost i tehnologija. Nastaju dva oprečna, a jednako rigidna društvena sustava – kapitalizam i socijalizam. Razvija se novo industrijsko i urbano društvo, nova filozofija te nove prirodne i povijesne znanosti, no često nažalost izvan Crkve, u suprotnosti s tradicionalnim kršćanskim vrijednostima.

Već je u 16. st reformacija dovela crkveni autoritet u pitanje, a prosvjetiteljstvo, i nakon njega u francuska revolucija, pokrenuli su mnoštvo gibanja koja su s vremenom prerasla u dobro organiziranu i osmišljenu protukatoličku akciju. Kao sredstvo širenja te akcije služio je tisak, a mnoge udruge i pojedinci pomagale su ju financijski (npr. kapitalisti, marksistički socijalisti, slobodni zidari). Njezini nositelji nisu samo ukazivali na ono što stvarno nije bilo ispravno u crkvenom djelovanju, nego su se vrlo često služili širenjem laži i poluistine u javnosti. Cilj toga bilo je ugroziti ugled svećenika, redovnika i katoličkih javnih radnika. Religija se micala u drugi plan ili potiskivala u čovjekovu privatnu sferu. Liberalna se država često nasilnički ophodila prema onima koji nisu u potpunosti živjeli po liberalnom programu. Bilo je to za Crkvu teško vrijeme, no istodobno i svojevrstan izazov: kako ideje Evanđelja suprotstaviti liberalnom svjetonazoru.[50]

Kao odgovor Crkve na ta strujanja, u europskim državama (npr. Austrija, Njemačka, Italija) nastaju pokreti laika[51] koje se naziva katoličkom akcijom, katoličkom pučkom akcijom, katoličkim pokretom, akcijom katolika itd. Izraz »katolička akcija« u ovom kontekstu općenito znači inicijativu katolika u društvu. On nije istovjetan Katoličkoj akciji[52] kojoj papa Pio XI.

[50] Usp. Siniša JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, diplomski rad obranjen na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010., str. 21., 2.1.1 Povijesni okvir djelovanja Ivana Merza, »Pisani radovi o bl. Ivanu Merzu. Diplomski radovi«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.). Napomena: budući da na navedenoj stranici rad nije moguće čitati na način da su vidljive stranice, bit će naznačen naziv (pod)poglavlja na koje se referenca odnosi.

[51] Usp. Božidar NAGY, »Hrvatski katolički pokret (1)«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/hrvatski-katolicki-pokret-1/ (zadnje posjećeno 8. travnja 2025.).

[52] Usp. S. JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, str. 22., 2.1.1 Povijesni okvir djelovanja Ivana Merza, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

daje njen današnji oblik[53] svojom enciklikom »Ubi Arcano Dei«. Tada se drugačija djelatnost katolika počela nazivati tim imenom.[54]

U navedenoj enciklici papa kaže kako »Katolička Akcija spada u dušobrižničku službu i u kršćanski život, tako da sve, što god se poduzme, da se Katolička Akcija unaprijedi ili oslabi, očevidno služi za obranu ili povredu prava Crkve i duša.«[55] Svrha je Katoličke Akcije prožeti duše istinitim Isusovim duhom To treba činiti pod vlašću posvećene hijerarhije i prilagođavajući se dužnostima i prilikama individualnog i socijalnog života države i društva.[56]

No kakva je bila situacije Hrvatske[57] u to doba? Podsjetimo, Hrvatska je krajem 19. stoljeća dio Austro – Ugarske Monarhije, a nakon Prvog svjetskog rata (1914.-1918.) najprije Države Slovenaca, Hrvata i Srba, zatim Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i napokon, Kraljevine Jugoslavije.[58]

2.1. Katolička akcija u Hrvatskoj

U Hrvatskoj su se odvijala ista gibanja kao i u ostatku Europe, a nositelji tih gibanja bili su hrvatski studenti koji su studirali na stranim sveučilištima.

Evo kako o tome piše Marica Stanković u svojoj knjizi »Mladost vedrine«: »Prvo desetljeće 20. stoljeća donielo je u Hrvatsku val liberalizma, koji se prelio k nama iz susjednih zemalja, a nosioci su mu bili oni hrvatski sinovi, koji su na stranim sveučilištima završili svoje nauke. Taj liberalni val zahvatio je našu javnost silnim naletom, naletom tako svojstvenim za mlade ljude i mladenačke njihove snage. Dok se naši dobri, ali polagani »stari« borci pravo ni ne osviestiše od toga novog vihora, koji je stao drmati Hrvatskom, »mladi« su već zaposjeli

---

[53] Usp. B. NAGY, »Hrvatski katolički pokret (1)«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/hrvatski-katolicki-pokret-1/ (zadnje posjećeno 8. travnja 2025.).

[54] Usp. S. JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, str. 22., 2.1.1 Povijesni okvir djelovanja Ivana Merza, »Pisani radovi o bl. Ivanu Merzu. Diplomski radovi«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

[55] PIO XI., »Ubi arcano Dei«, *Vrhbosna*, br. 3-4, Sarajevo, 1923., str. 17-27., prema: Z. MATIĆ, *Ivan Merz i Katolička Akcija u Hrvatskoj*, str. 130.

[56] Z. MATIĆ, *Ivan Merz i Katolička Akcija u Hrvatskoj*, str. 129.

[57] Hrvatska u 19. stoljeću nije jedinstvena i teritorijalno jednaka današnjoj Hrvatskoj. Razdijeljena je na Kraljevinu Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju, Hrvatsko primorje i grad Rijeku (koja ima posebnu političku vlast) te Voju krajinu (slavonska Posavina). Ovaj rad će međutim zbog jednostavnosti sva navedena područja nazivati »Hrvatskom«. (više o tome u: »Hrvatska pravna povijest 1790. - 1918.«, *Vrhovni sud Republike Hrvatske*, dostupno online URL: https://www.vsrh.hr/hrvatska-pravna-povijest-1790-1918.aspx (zadnje posjećeno 8. travnja 2025.).; »Hrvati«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/hrvati (zadnje posjećeno 8. travnja 2025.).; »Austro–Ugarska«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/austro-ugarska (zadnje posjećeno: 8. travnja 2025.).)

[58] Usp. »Hrvati«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/hrvati (zadnje posjećeno 8. travnja 2025.).

sva uredničtva novina i časopisa, sveučilištne katedre, političke govornice, profesorska, odvjetnička i liečnička najodgovornija mjesta, ukratko, sve one položaje, s kojih je trebalo pucati u tradicionalni katolicizam hrvatske javnosti i unieti borbeno naprednjačtvo, borbeni liberalizam u javni i privatni život Hrvatske.

Ta je bujica liberalizma s javnih govornica i preko uredničtava najuglednijih novina i časopisa strujila silnim naletom prema onima, za koje se otima svaki pokret, ako hoće uspjeti. To je naša sveučilištna, srednjoškolska i građanska mladež. I dok su valovi liberalizma rušili s jedne strane posljednje bedeme tradicionalnog katolicizma u Hrvatskoj, dotle su s druge strane, u dušama mladeži, nasilno brisali tragove svega onoga, što su u srdca mladeži naše upisale hrvatske žene i majke, divne i neustrašive čuvarice našega katolicizma kroz stoljeća.

I tko zna, dokle bi ta bujica liberalizma stigla što bi sve porušila i izbrisala, da nije digao svoj glas biskup dr. Antun Mahnić.[59] Iz sjedišta svoje male biskupije, iz pitomog Krka, promatrao je on taj ljuti boj između dobra i zla, istine i laži, katolicizma i liberalizma. Pobiedi li zlo, Hrvatska će u mraku liberalizma izgubiti samu sebe, svoju poviestnu ulogu, svoju značajnu misiju na međi dviju kultura i dvaju svjetova. I tada se maknuo div sa kršnih goleti Krka, a glas njegov razliegao se čitavom Hrvatskom.

»Aut — aut! Ili — ili! Ili Krist ili Belial!« Hrvatski narod mora se opredieliti za Boga ili protiv Boga. Hrvatska mladež mora slieditи barjak Krista ili barjak Lucifera. Energično na jednu ili drugu frontu, među jednu ili drugu vojsku. Mlakonje će biti pregaženi. Njih će povući za sobom neprijatelj Krista. Ili će biti izbačeni iz divovske borbe kao zabačene krpe ili neupotrebljivo smeće.

»Naše geslo neka bude: dioba duhova«, govorio je Mahnić. »U liečničkoj se praksi dandanas uobičajila takozvana operacija. To je jedan od najradikalnijih liekova. Nezdravi se ud, ako se ne može liečiti, a mogao bi i ostali organizam zaraziti, odsieče, izreže, spali. Činimo i mi tako!« (Knjiga Života str. 49.).

Na drugom mjestu piše: »Ušli smo u XX. viek. Na prielazu iz staroga u novi viek vjerni se sinovi katoličke Crkve pokloniše Kralju vjekova, Odkupitelju svomu Isukrstu, zaklevši se na njegov barjak. No i protivničke se sile okupiše, da pod barjakom slobodne misli učine novi juriš na kulu Kristovu. Podvostručenom snagom obćenite međunarodne akcije i jedinstvenom

[59] Antun Mahnić (pravog imena Anton Mahnič), krčki biskup. Rođen je u Kobdilji na goričkom Krasu, u Sloveniji, 14. rujna 1850.Zaređen je za svećenika 1874., a 1896. imenovan je krčkim biskupom. Izdavao je časopise »Rimski katolik«, »Hrvatska straža« i mnoge druge. Osnovao je ili potaknuo osnivanje brojnih svećeničkih i laičkih društava te promicao starocrkvenoslavensku liturgiju. Umro je 14. prosinca 1920. u Zagrebu. Biskupijski postupak za njegovu beatifikaciju otvoren je 2013.
(Usp. »Mahnić, Antun«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://enciklopedija.hr/clanak/mahnic-antun (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).)

organizacijom napokon će se u XX. vieku postići, što nije uspjelo kroz devetnaest vjekova: da se razvali Kraljevstvo Božje na zemlji!« (K. Ž. str. 75.)

Neprijatelje katolicizma i cilj katoličke borbe protiv njih crta on ovako: »Javni život! Tu treba da usredotočimo svoje sile. Liberalizam je oteo javni život Kristu i Crkvi, proglasivši vjeru privatnom stvari. Pojedinac može za se vjerovati i Bogu se moliti, dok država, znanost, umjetnost, zakonodavstvo, javna nastava i škola ne priznavaju nad sobom ni Boga ni Krista, niti se pokoravaju ičijem višem zakonu! Prema tomu se i čovjek podielio dvostruko na privatnog i javnog čovjeka. Po tomu se čovjeku izkalupio dvostruki moral, dala mu se dvostruka savjest: javna i privatna... Javni život valja opet osvojiti za Krista, koga je Otac postavio Kraljem ne samo pojedincima, nego i narodima i državama — dakle i javnom životu.« (K. Ž. str. 149.).

A tad je gromko doviknuo svima, a napose mladeži: »Sve se organizira. Organiziraju se masoni, socialisti, slobodomislioci — organizujmo se također i mi.««[60]

Krčki biskup Antun Mahnić, o kojemu govori Marica Stanković, prvi je prepoznao opasnost liberalizma [61] i u Hrvatskoj započeo organizaciju katoličkih snaga, posebice katoličkih laika, srednjoškolaca i studenata. To veliko organizirano djelovanje (hrvatskih) katoličkih laika na vjerskom, kulturnom i društvenom polju nazivamo Hrvatskim katoličkim pokretom. Njemu su se kasnije pridružili i neki članovi klera.

Prvi koji je u hrvatsku javnost unio ideje o Katoličkoj Akciji, onakvoj kakvom ju je zamislio Pio XI., bio je blaženi Ivan Merz. On je napisao sedamnaest studija i članaka te jednu brošuru o Katoličkoj Akciji. U njima je vjerno tumačio i komentirao Papine odredbe, naglašavajući potpunu vjernost Crkvi i njezinom učiteljstvu. Smatrao je da je Katoličku Akciju podigao Duh Sveti kako bi Crkvi vratio nekad kršćanske narode, koji su ponovno pali u poganstvo. Veliko ohrabrenje i poticaj za njezino provođenje Ivan Merz je dobio u stavu jugoslavenskog episkopata.[62]

Naime, Jugoslavenski katolički Episkopat 1925. godine stavlja katolicima svoje konferencije na srce da poslušaju Kristova Namjesnika koji poziva sve katolike da se organiziraju u Katoličkoj Akciji. Episkopat također određuje da se sve katoličke organizacije

[60] Marica STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, Zagreb, 1944., str. 11-13.
[61] Usp. Božidar NAGY, »Hrvatski katolički pokret (1)«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/hrvatski-katolicki-pokret-1/ (zadnje posjećeno 8. travnja 2025.).
[62] Usp. S. JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, str. 24., 2.1.2 Katolička akcija, »Pisani radovi o bl. Ivanu Merzu. Diplomski radovi«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

moraju povezati u čvrstoj međusobnoj suradnji pod vrhovnim vijećem Katoličke Akcije, čije će središte biti u Zagrebu.[63]

Za vrijeme studija u Beču i Parizu, Ivan i njegovi kolege smatrali su se članovima Hrvatskog katoličkog pokreta. U tim se gradovima Ivan povezao s mnogim katoličkim organizacijama te je proučavao njihove pravilnike, rad i metode. U Beču su on i kolege obnovili društvo »Hrvatska«.[64] Ivan je postao tajnikom i jednim od najaktivnijih članova društva. Držao je sastanke i razgovarao s kolegama, kako bi se svi skupa što bolje pripremili za apostolski rad kada se vrate u domovinu.[65]

Kada se 1922. vratio iz Pariza, postao je predsjednikom Hrvatskog katoličkog omladinskog saveza[66]. Unutar njega htio je ujediniti sve omladinske prosvjetne organizacije i zalagao se da Hrvatski katolički omladinski savez provodi načela Katoličke Akcije. Njegovim je zalaganjem u statut saveza umetnuta izjava da je savez podložan Crkvi, koju zastupa duhovni savjetnik. Ta je zadaća povjerena isusovcu o. Bruni Foretiću.

U drugim je radovima detaljno opisan angažman Ivana Merza u onodobnim katoličkim organizacijama, kao i razlike u načinu organiziranja i djelovanja, njega s jedne strane i Hrvatskog katoličkog pokreta s druge. Ovaj će se rad zadovoljiti time da samo spomene kako je u tom pitanju Ivan Merz imao velikih teškoća s Hrvatskim katoličkim senioratom[67]. Članovi seniorata nisu priznavali vodeću ulogu i nadležnost Crkve, a promicali su političko i nacionalističko djelovanje unutar katoličkih organizacija. A Ivan je Merz naglašavao vjerski i pobožni život te je polazio od crkvenih spisa, odredaba i enciklika. Isticao je da Crkva (papa i biskupi) mora stvarati ideologiju i voditi aktivnost Katoličke Akcije. Težio je uspostavljanju organizacije čiji će cilj biti izrazito moralni i vjerski odgoj, ne ovozemaljski ciljevi kao što su zadruge ili političke stranke. Tako se njegov stav poklapao sa stavom Crkve, koja je tvrdila da

[63] Usp. Z. MATIĆ, *Ivan Merz i Katolička Akcija u Hrvatskoj*, str. 129-130.
[64] Usp. S. JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, str. 25-26., 2.1.3 Katoličke omladinske organizacije, »Pisani radovi o bl. Ivanu Merzu. Diplomski radovi«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
[65] Usp. Božidar NAGY, *Tko je Ivan Merz. Kratak prikaz života i djelovanja Ivana Merza*., Zagreb, 1980., str. 22-23.
[66] »Hrvatski Katolički Omladinski Savez osnovan je na kongresu omladinskih družtava 3. XII. 1922. Kongresu je kao predsjednik HKOS predsjedao biskup Lang. Predsjednikom je omladinskog Saveza izabran dr. Ivan Merz. Po njegovoj je želji stavljeno u pravila omladinskog Saveza, da je OS «crkvena organizacija, koja podpada pod kompetenciju Crkva, a predstavnik je Crkve njezin duhovni savjetnik» (O. 1. al.)«
(Dragutin KNIEWALD, »Merz i početci orlovstva«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/sijecanj-1945/ (zadnje posjećeno 13. siječnja 2025.).)
[67] Hrvatski katolički seniorat nastao je početkom 1912. godine na poticaj biskupa Mahnića, kao nova organizacija unutar Hrvatskog katoličkog pokreta. Trebao je imati uvid u rad ostalih organizacija Hrvatskog katoličkog pokreta i odlučivati o važnim pitanjima. Članovi su seniorata bili i klerici i laici, a samo su u početku podržavali misao biskupa Mahnića. (Usp. Z. MATIĆ, *Ivan Merz i Katolička Akcija u Hrvatskoj*, str. 100.)

je suradnja s političkom strankom moguća isključivo u slučaju kada bi se zajednički radilo na nekom socijalnom programu.[68]

Prva organizacija u koju su uvedena načela Katoličke Akcije je orlovski pokret:[69] »Orlovstvo je prvo uvelo svećenika kao duhovnika, kao zastupnika Crkve, u svoje redove. Orlovstvo je i naglašavalo i provelo izvanstranačnost svojih redova, iztičući uviek odlučno, da je Katolička Akcija iznad i izvan političkih stranaka.«[70]

2.2. Orlovstvo

Orlovstvo se razvilo krajem 19. stoljeća u Češkoj, kao pokret suprotan sokolstvu. Oba pokreta promicala su moralni, fizički i intelektualni odgoj mladeži, međutim, njihove ideologije bile su protivne. Sokolstvo je svoje temelje imalo u liberalnim i protukatoličkim idejama, a htjelo se odmaknuti od Rima i vratiti idejama Jana Husa.[71] A orlovstvo je nastalo

---

[68] Usp. S. JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, str. 25-27, 2.1.3 Katoličke omladinske organizacije, Pisani radovi o bl. Ivanu Merzu. Diplomski radovi«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

[69] Usp. S. JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, str. 24., 2.1.2 Katolička akcija, »Pisani radovi o bl. Ivanu Merzu. Diplomski radovi«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

[70] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 34.

[71] Jan Hus, vjerski reformator, rođen je u Češkoj, u Husincu oko 1370., u seljačkoj obitelji. Studije je završio na Karlovu sveučilištu u Pragu. Od 1398. tamo predaje kao profesor, a 1402. postaje rektor Sveučilišta. Iste godine počinje propovijedati na češkom u praškoj betlehemskoj kapelici. U tim propovijedima zastupao je stavove Johna Wycliffea* i protunjemački stav (Češka je tada pod njemačkom vlašću). Oko 1406. napisao je »O češkom pravopisu«, spis zbog kojeg se Husa smatra tvorcem češkog književnog jezika.
Nakon što je Wycliffe 1409. proglašen heretikom, praški je nadbiskup zabranio Husu da propovijeda te ga izopćio. Hus tada odlazi iz Praga, sklanja se kod svojih pristaša i tamo piše djelo »O crkvi«. Hus 1414. biva pozvan da pred saborom u Konstanzu opravda svoje stavove. Njegovo učenje osuđeno je kao krivovjerno, no on ga se odbija odreći. Iako je bio dobio jamstvo da će se moći slobodno vratiti u Češku, osuđen je na smrt spaljivanjem. Husova je smrt izazvala veliko nezadovoljstvo njegovih pristaša, zbog čega su izbili husitski ratovi. (Usp. »Hus, Jan«, *Proleksis enciklopedija*, dostupno online URL: https://proleksis.lzmk.hr/27393/ (zadnje posjećeno 14. veljače 2024.).)
Hus je osuđivao zloporabe u Crkvi i razuzdan život klera. Nije priznavao papin primat, (Usp. »Hus, Jan«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/hus-jan (zadnje posjećeno 14. veljače 2025.).), a što se tiče Crkve, naučavao je da Crkva nije vidljivo, nego samo nevidljivo tijelo. Njezini su članovi oni predodređeni za vječni život, a oni koji su određeni za propast, nisu ni članovi Crkve. Samo po posebnoj objavi čovjek može znati je li član Crkve. Ako papa griješi, mora se vjerovati da on nije član Crkve, a onda ga se ne mora ni slušati. Za Husa je heretik isključivo onaj koji naučava protivno Svetom Pismu, a ne protivno tradiciji i crkvenom učiteljstvu. (Usp. Ivan JÄGER, »Jan Hus. Povijesni prilog »katoličke netrpeljivosti««, *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, god. 16, br. 8, Zagreb, 1935., str. 349-351.)
Premda je papa Ivan Pavao II izjavio da osjeća »dužnost izreći duboku žalost zbog okrutne smrti kojoj je podvrgnut Jan Hus, te zbog rane koja je time nanijeta umu i srcu češkoga naroda, što je postalo izvorom sukoba i podjela« te da se »[r]ane prošlih stoljeća moraju [se] liječiti novim uvidom i utemeljenjem potpuno obnovljenih odnosa« (»600. obljetnica smrti Jana Husa«, *Laudato TV. Istinito, lijepo i dobro*, dostupno online URL: https://laudato.hr/Duhovnost/Zelite-li-znati-vise/600-obljetnica-smrti-Jana-Husa.aspx (zadnje posjećeno 14. veljače 2025.).), i premda su neki Husovih prigovori (prigovori neispravnom ponašanju klera i zloporabama u Crkvi) bili na mjestu, ne može se zanijekati krivovjernost ostalih Husovih teza (op. a.).
*John Wycliffe (1330.-1384.), engleski teolog, filozof i jedan od preteča reformacije. Naučavao je da vlast dolazi od Boga, prema tome, oni koji su u smrtnom grijehu nemaju vlast, čak i ako su na vlasti. S obzirom da je Crkva

upravo zato da bi se takvim idejama suprotstavilo i promicalo katoličke vrijednosti[72]: »Orao je katolička prosvjetna i tjelovježbena uzgojna narodna omladinska organizacija, koja posebnim sredstvima obrazuje narodnu omladinu tako, da stvori kršćanski uzgojen, duševno i tjelesno zdrav, naobražen i organizovan narod.«[73]

Orlovstvo u Hrvatsku dolazi preko Slovenije. Svećenici Dragutin Kniewald[74] u Senju i Pavao Jesih[75] u Zagrebu trudili su se oko osnivanja gimnastičkih odsjeka u Hrvatskoj. Prvi je osnovan 1919. u Senju. Zatim je osnovan Savez gimnastičkih odsjeka srednjoškolskog đaštva, koji je 1920. promijenio ime u Savez gimnastičkih odsjeka[76] i postao članom slovenske Orlovske Zveze.[77] Nakon što je 23. listopada 1923. osnovana Jugoslavenska orlovska sveza, Savez gimnastičkih odsjeka postao je Orlovski podsavez. Nakon toga se Hrvatski katolički omladinski savez i Orlovski podsavez ujedinjuju te nastaje Hrvatski orlovski savez, s Ivanom Protulipcem[78] kao predsjednikom i Ivanom Merzom kao potpredsjednikom i tajnikom.[79]

---

grješna, trebala bi se odreći svojih dobara i vratiti evanđeoskom siromaštvu. To lišavanje dobara trebala bi izvršiti država. Oni koji su predodređeni da budu spašeni su nevidljiva, prava Crkva, ova vidljiva Crkva u Rimu nije prava. Napadao je nauk o pretvorbi kruha i vina u Tijelo i Krv Kristovu, smatrao je da kruh i vino i nakon pretvorbe ostaju kruh i vino, koji sadržavaju Kristovu netjelesnu prisutnost. Kritizirao je Svetog Oca i kler. (Usp. John STACEY, »John Wycliffe«, *Encyclopaedia Britannica*, dostupno online URL: https://www.britannica.com/biography/John-Wycliffe (zadnje posjećeno 17. veljače 2025.), za nauk o pretvorbi: Usp. Matthew SPINKA – František M. BARTOŠ, »Jan Hus«, *Encyclopaedia Britannica*, dostupno online URL: https://www.britannica.com/biography/Jan-Hus#ref267508 (zadnje posjećeno 17. veljače 2025.).)

[72] Usp. Jure KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret (1903. – 1945.)*, Zagreb, 2004., str. 133.

[73] Ivo PROTULIPAC, *Hrvatsko Orlovstvo*, Zagreb, 1926., str. 9.

[74] Dragutin Kniewald, hrvatski je crkveni povjesničar i liturgičar, rođen je u Zagrebu 23. kolovoza 1889. Doktorirao je filozofiju i teologiju u Rimu, a za svećenika je zaređen 1914. Bio je profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Organizirao je prijenos Bašćanske ploče iz Jurandvora u Zagreb 1934. Autor je brojnih liturgijskih knjiga. Umro je u Zagrebu 5. svibnja 1979.
(Usp. »Kniewald, Dragutin«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/kniewald-dragutin (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

[75] Pavao Jesih, svećenik i publicist. Rođen je 29. prosinca 1890. u Zagrebu. Za svećenika je zaređen 1913. Bio je generalni duhovnik Katoličke akcije u Zagrebačkoj nadbiskupiji. Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske završio je u zatvoru u Lepoglavi, a pušten je zauzimanjem nadbiskupa Stepinca. Prebjegao je u Austriju 1946., a zatim je otišao u Rim, gdje je umro 31. listopada 1963.
(Usp. Šimun JURIŠIĆ, »Jesih, Pavao«, *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://hbl.lzmk.hr/clanak/8649 (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).)

[76] Usp. S. JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, str. 27., 2.1.4 Hrvatski orlovski savez, »Pisani radovi o bl. Ivanu Merzu. Diplomski radovi«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

[77] Usp. J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 134.

[78] Ivan Protulipac (1899.-1946.), prvi predsjednik orlova i križara. Rođen je u Hrnetiću, gdje je završio osnovnu školu. U Karlovcu je završio gimnaziju, a u Zagrebu studij prava. Dužnost predsjednika Hrvatskog orlovskog saveza obnašao je do 1929., kada je orlovska organizacija prestala s djelovanjem. Već je 1930. sudjelovao u osnivanju Križarske organizacije, od 1931. do 1938. njezin je predsjednik. Više je puta bio zatvaran zbog neslaganja s trenutnim režimima. Krajem Drugog svjetskog rata odselio je u Rim, zatim je otišao u Trst kako bi pomogao hrvatskim izbjeglicama. Tamo je i ubijen 31. siječnja 1946., po naredbi jugoslavenske komunističke vlasti. (Usp. »Ivan Protulipac – prvi predsjednik Orlovstva i Križarstva – hrvatski mučenik (1899. – 1946.)«, *Križarska organizacija*, dostupno online URL: http://krizari.hr/ivan-protulipac-prvi-predsjednik-orlovstva-i-krizarstva-hrvatski-mucenik-1899-1946/ (zadnje posjećeno 17. veljače 2025.).)

[79] Usp. S. JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, str. 27., 2.1.4 Hrvatski orlovski savez, »Pisani radovi o bl. Ivanu Merzu. Diplomski radovi«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

U svojoj knjizi »Hrvatsko Orlovstvo« Ivan Protulipac orlovski pokret opisuje riječima: »slavenska organizacija, narodna omladinska organizacija, organizacija katol.[ičkog] radikalizma i svestrana savremena odgojna organizacija.«[80] Navodi da »[p]o svojoj naravi Orlovstvo upravlja cijelo svoje djelovanje u četiri pravca«, a ti su pravci: »[u]zgoj vjerne katoličke omladine, uzgoj uma i srca, uzgoj volje i tjelesni odgoj.«[81]

Orlovstvo teži za cjelovitim odgojem mladog čovjeka. Ono želi razvijati njegov društveni život, njegovu samostalnost, njegov osjećaj zajedništva i pomoći mu da ne skrene na krivi put. Zato ono pruža vjersko – ćudoredni, narodni, društveni i obiteljski odgoj, odgoj za aktivnog kršćanskog državljanina i odgoj značaja. U tom odgoju koristi se naravnim sredstvima: prosvjetnim i gimnastičkim radom i nadnaravnim sredstvima: redovitom svetom Pričešću, usmjeravanjem društvenog rada k Bogu i povezanošću s Crkvom, koju zastupa duhovnik društva.[82]

Cilj takvoga »odgojnog djelovanja je stvoriti čovjeka: Orla.

Orao je katolički mladić prosvjećena uma i izgrađenog karaktera, svijestan član svoga naroda i koristan član društva, koji ispovijeda javno načela katol. Crkve, kršćanskoga života, društvene pravde i vjernosti svom narodu.«[83]

I orlice su svoju svrhu shvaćale na isti način: »Naša je svrha unositi Krista u sva srdca i time pomagati sv. Crkvi u njezinu radu oko duša. Tjelovježba i ostalo tek su nam sredstva.«[84] »Da naš rad teče izpravnim pravcem, to treba da imamo neprestano na umu vrhunaravni momenat našega pokreta, a taj jest slava Božja i spasenje duša. Taj vrhunaravni momenat treba da prevejava sav naš osobni i družtveni život… Mi u našim orličkim[85] organizacijama vjerskom odgoju dajemo prvo mjesto i predpostavljamo ga prosvjetno-socialnom odgoju.«[86]

Važno je još naglasiti da je orlovska organizacija okupljala mlade svih staleža:

»Kad bi se ljudi i po kulturnoj organizaciji samo isključivo strogo staleški organizovali, ne samo da bi se poremećivala staleška solidarnost, nego bi se trajno izgrađivala separatna, samoživa (individualistička) i sebična staleška kultura iz koje bi trajno prijetilo produbljenje staleških opreka do nepodnosivosti. Stoga je neizbježiva nužda, da organizacije, koje se

[80] I. PROTULIPAC, *Hrvatsko Orlovstvo*, str. 10-27.
[81] I. PROTULIPAC, *Hrvatsko Orlovstvo*, str. 27.
[82] Usp. I. PROTULIPAC, *Hrvatsko Orlovstvo*, str. 27-32.
[83] I. PROTULIPAC, *Hrvatsko Orlovstvo*, str. 30.
[84] *Vjestnik Sveze gimnastičkih odsjeka*, 1920., prema: M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 31-32.
[85] Orlički = ono što se odnosi na orlice, orlovski = ono što se odnosi na orlove. (Usp. npr. I. PROTULIPAC, *Hrvatsko Orlovstvo*, Predgovor, druga stranica (nije numerirano unutar djela).) I kasnije, s pojavom križarstva, za križarice se koristio pridjev križarički, iako ne uvijek, primjerice, središnjica križaričkih društava zvala se »Veliko križarsko sestrinstvo«. (Usp. npr. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 62-64.)
[86] *Za vjeru i dom*, br. 3, 1926., prema: M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 32.

posvećuju široj izgradnji narodnoga života, okupe u sebi sve narodne snage i sve staleže, da im dadu zajedničku kršćansku kulturu i da ih povežu tako, da po sebi pružaju sliku staleški skladnog i dobro uređenog kršćanskog društva.

Takova je organizacija Orlovstvo!

Orlovstvo je u biti svojoj organizacija omladine svih staleža, dakle cijele narodne omladine.

Orlovstvo u svom uređenju predstavlja kršćansko društvo: Članstvo svih staleža ujedinjeno je u zajedničkom radu oko velikog zajedničkog cilja.

Takovo je Orlovstvo od prvih svojih dana.«

I Marica Stanković je, kako je već rečeno, bila članica orlovskog pokreta. No o tome će biti govora u predstojećem dijelu rada.

3. Djelovanje Marice Stanković

Maričino djelovanje unutar Katoličke Akcije bilo je bogato i plodno. Godinama je neprestano radila na slavu Božju i spas duša. Pri tome je veliku ulogu u njezinim duhovnim rastu imao Ivan Merz, tako da je nemoguće govoriti o djelovanju Marice Stanković, a da se ne spomene Ivana Merza. Kako i sama Marica svjedoči, ni po kome joj Gospodin nije tako progovorio kao po njemu.[87] Zato će ovaj prikaz Maričinog djelovanja započeti upravo od utjecaja Ivana Merza na Maricu i njezino djelovanje. Zatim će biti opisan Maričin rad kao orlice i križarice, osnutak Suradnica Krista Kralja te njezina publicistička djelatnost.

3.1. Utjecaj Ivana Merza

»Vlak juri, juri prema sjeveru. Izmučio se već prolazeći kraj zelenih šuma, pitomih zaselaka i srebrne Save. Lokomotiva dahće, skuplja posljednje snage, da oveću skupinu vedre hrvatske mladeži prebaci u Maribor. U Mariboru je slet orlovske mladosti, nešto novo, nešto značajno u životu mladoga slovenačkog katoličkog gibanja.

Bilo je to 1920. godine. S grupom hrvatske mladeži putovala sam i ja, onda još maturantica jedne zagrebačke srednje škole. Za mene je taj put bio pogotovo osobit. Sve mi je bilo novo, sasvim novo. I velike ideje katoličkog preporoda, i prvi napori Slovenaca, i duboka želja za preporodom Hrvatske u Kristu. U tišini moga doma i religioznoj atmosferi samostanske škole jedva sam što znala od onih divovskih napora, koji su se ulagali, da Hrvatska, zaražena liberalizmom, postane opet katoličkom; da hrvatski narod, tako tradicionalno odan Crkvi, a sada u svome javnom životu umjetno otrgnut od Crkve, opet postane najodaniji njezin sin. Kroz tišinu moga đačkog života jedva je doprlo do mene ime velikoga biskupa krčkog dra Antuna Mahnića i imena tolikih, koji su se borili, da poslijeratna Hrvatska bude katolička, Božja Hrvatska.

I zato sam s udivljenjem promatrala sve, što se na mariborskom sletu vidjelo. Slikopisnom brzinom redale su se slike pred mojim očima: oveće grupe mužke mladeži sa crvenim orlovskim kapama; skupine djevojaka s težkim planinskim cipelama, ali čistim očima, uokvirenim plavim uvojcima; ogromne povorke raznih katoličkih družtava, lelijanje vježbača i vježbačica na ravnini kraj Maribora, pa skladno i oduševljeno pjevanje tisuća: »Hoćemo

[87] Usp. Marica STANKOVIĆ, »Merz – Božji čovjek svagdašnjice«, *Obnovljeni život*, god. 19, br. 5, Zagreb, 1938., str. 283.

Boga!« Sve je to na nas, a napose na mene, djelovalo snažno. Sve je to u nama budilo uviek spremne mladenačke snage za rad, za borbu, za osvajanje, za katoličko osvajanje, za borbu oko ostvarenja Kristovih načela u Hrvatskoj. Kako me se duboko dojmilo đačko zborovanje u nekom velikom mariborskom slikokazu, pa razna staležka zborovanja, a napose zborovanje učenica, na kome sam se i ja u debati javila i progovorila jedva nekoliko rečenica uz neobično podrhtavanje glasa. Nisam pravo ni znala, što bih govorila, ali javila sam se tek toliko, da netko i u ime moje škole govori.

No jače od likova sviju prelata, vođa, govornika, usjeklo mi se u dušu jedno blago, mirno lice mladoga čovjeka, koji je pred dvoranom, dubkom punom đačtva, držao predavanje o katoličkoj čačkoj međunarodnoj zajednici. *»Govorio sam žarom, koji mi je dala presveta Euharistija,«* rekao je sam kasnije. Da, govorio je zapravo o sasvim običnom pitanju, ali s nekom neobičnom nutarnjom snagom, s nekom čudesnom dubinom. Njegove duboke, podpuno katoličke misli, djelovale su snažno na cjelokupno dačtvo. Upravo njegove rieči dale su još podpuniji sadržaj svemu onome, što se u nama i oko nas zbivalo tih dana.

I kad su davno nestale slike vanjskih proslava u našim dušama, kad je prestao šum rieči i pjesama onih dana, još uviek kao da nije zamro govor mladoga čovjeka o katoličkom bratstvu i katoličkoj vezi naroda i cielog čovječanstva. Nisam znala ni ime toga mladoga govornika, a još manje sam mogla naslućivati, da će on jednom biti veliki skretničar u katoličkom gibanju Hrvatske.

Tko je bio taj mladi čovjek? Tko je održao taj neobičan govor?

Naš dragi brat dr. Ivan Merz.«[88]

Ovim riječima Marica opisuje svoje sudjelovanje na orlovskom sletu u Mariboru,[89] koji je bio održan od 29. do 31. srpnja 1920. Na tom je sletu sudjelovalo oko pet tisuća Hrvata[90] i tamo je Marica prvi puta vidjela Ivana Merza i čula njegov govor. Poslije sleta u Mariboru Marica čita njegove članke koji izlaze u Hrvatskoj, jer Merz je za to vrijeme na studiju u Parizu.[91]

»Prvi članci Ivanovi počeli su izlaziti po našim katoličkim časopisima 1921 godine. I ja sam ih sa zanimanjem čitala. Bilo je u njima nešto novo. Katoličku omladinu poticalo se, doduše, preko katoličke štampe na rad, na vanjski aktivitet, na borbu s neprijateljima vjere, na organiziranje katoličkog fronta, ali riječ biskupa Mahnića o nutarnjoj pripravi za katolički rad

[88] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 9-11.
[89] Usp. I. PROTULIPAC, *Hrvatsko Orlovstvo*, str. 62-64.
[90] Usp. J. KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret*, str. 134.
[91] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 26.

pomalo se zaboravljala. I kad je već gotovo prašina legla preko njegovih spisa, tad dolazi Merz i govori o molitvi i euharistijskom životu katoličkog radnika kao prvom uvjetu za plodan katolički rad.

Govori o liturgijskoj obnovi, o studiji teologije o askezi. A sve to nekim posebnim uvjerljivim načinom, da se čovjek nakon njegovih članaka osjećao duhovno obnovljen.

Naravno, interes za mladoga katoličkog intelektualca Merza postao je velik. Novi se čovjek pomaljao na našem obzorju. Dolazio je čovjek, kojemu vjera nije bila tradicija već život, a katolički rad nije smatrao sportom — već borbom za neumrle duše.«[92]

Ivan Merz i Marica Stanković prvi su se puta osobno susreli 1923. Merz se tada bio vratio iz Pariza, doktorirao na Zagrebačkom sveučilištu te dobio zaposlenje kao profesor njemačkog i francuskog jezika u zagrebačkoj Nadbiskupskoj gimnaziji. Marica je u to vrijeme bila na školskim praznicima, kod roditelja.[93]

»U praznicima godine 1923 došla sam jednog jutra u isusovačku crkvu. U klupama blizu oltara sv. Alojzija opazim mladog čovjeka sa velikim misalom u rukama. Odijelo korektno, plava kosa uredno počešljana, ali držanje toga čovjeka bilo je ipak osobito. Nije skidao očiju sa misala, a kad je pozvonilo na sv. Pričest, pošao je k oltaru tako sabran kako se to rijetko vidi kod mladih ljudi.

»To mora biti Merz, jest to je Merz«, govorila mi je duša. »Samo on može tako sabrano moliti.«

I to je doista bio Merz, koji se vratio sa studija u Parizu. Bio je to moj prvi, ali najkarakterističniji susret s našim Ivanom.«[94]

Marica na jesen 1924. upisuje I. stupanj Više pedagoške škole u Zagrebu.[95] Uključuje se u organizirano katoličko djelovanje. Ivana Merza susreće na sastancima seniorata, na koje redovito dolazi. Zauzima njegovo stajalište po pitanju provedbe Katoličke Akcije, premda ga još do kraja ne razumije.[96]

»Naravno, da je Ivan Merz i u ostalim stvarima vršio na nas veliki utjecaj, a napose u pitanju Katoličke Akcije. Kad su se pojavile prve polemike o principima Katoličke Akcije i njezinoj provedbi kod nas, mi smo svi bili na Ivanovoj strani. U početku nismo pravo ni razumjeli njegova razlaganja, ali duše su nam govorile, da Božji čovjek — Ivan Merz mora

[92] M. STANKOVIĆ, »Merz – Božji čovjek svagdašnjice«, str. 284.
[93] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 45.
[94] M. STANKOVIĆ, »Merz – Božji čovjek svagdašnjice«, str. 284.
[95] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 45-46.; *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 15.
[96] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 46.

imati pravo. Sjećam se dobro moga prvog puta u Sarajevo u prosincu 1925 godine. Jedan ugledni sarajevski svećenik rekao mi je kod prvog susreta: »Merz kaže da ga Vi u Zagrebu najbolje razumijete.« Pa ipak u mene još nije bilo pravoga, principijelnog razumijevanja. Iz mene je govorilo kršćansko srce, koje je osjećalo, da ljudi koji se kreću u tako neposrednoj Božjoj blizini kao Ivan Merz ne mogu lako zabluditi.«[97]

Merz i Marica se u to vrijeme često susreću i razgovaraju. Oboje zauzeto rade u orlovskoj organizaciji. Među njima se razvija blisko prijateljstvo,[98] pri čemu Merz na Maricu djeluje i nesvjesno, svojim svetim životom, i svjesno, nastojeći izgraditi njezin duhovni život i potičući je na apostolat. On joj predlaže da položi vječni zavjet čistoće, Marica se zbog njega počinje zanimati za Katoličku Akciju, on joj daje upute za odgoj katoličkih djevojaka u katoličkim društvima i budi u njoj ljubav prema Svetom Ocu i Crkvi. Samo osnivanje svjetovnog instituta Suradnica Krista Kralja , o kojemu će kasnije biti govora, plod je ideje Ivana Merza.[99]

Nakon što je završila I. stupanj Više pedagoške škole 1926., Marica dobiva posao u Podravskoj Slatini, međutim, i dalje ostaje uključena u rad orlica u Zagrebu – glavna je urednica njihovog mjesečnog glasila »Za vjeru i dom«, a 1927. postaje i predsjednicom Sveze hrvatskih orlica. Tada počinje njezino dopisivanje s Ivanom Merzom.[100] Nisu sva pisma sačuvana. Ostala su samo tri pisma Ivana Merza i nekoliko njegovih pozdrava i čestitiki. Maričinih pisama sačuvano je dvadeset, a osim toga i jedna razglednica.[101]

U pismima čitamo o Maričinom sudjelovanju u raspravama o pravcu koji će zauzeti Katolička akcija u Hrvatskoj i njezinom radu oko razvoja orlovskog pokreta. Ona pokazuju da je Marica u vlastitom djelovanju dosljedno prihvaćala Merzov pogled na povezanost orlovstva s Crkvom i da je takvo stajalište produbljivala razmišljanjem i proučavanjem:[102]

»Zadnji ste se puta uistinu razljutili na mene, a možda je i bilo od mene malo neuljudno. Ali nemojte se svejedno srditi, ja ću čak i pokoru, ako je potrebno, za to činiti.

Što je nova u pogledu spora itd.? Ne znam da li je išta riješeno za okružje učenica. Da Vam iskreno i po duši kažem, meni je već toga natezanja dosta i možda ću Vas iznenaditi ako ustvrdim da ne vidim čemu sve to vodi. Dok je naša borba išla za ostvarenje Katoličke akcije,

[97] M. STANKOVIĆ, »Merz – Božji čovjek svagdašnjice«, str. 284.
[98] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 47.
[99] Usp. Božidar NAGY, Duhovni utjecaj Ivana Merza na Maricu Stanković, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/suradnice/index.htm (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
[100] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 48.
[101] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 52.
[102] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA, str. 48.; *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 34-35.

dok se trebalo boriti da crkveni duh vlada u katoličkim redovima u nas, onda mi se to činilo opravdano. Ali sada, kad je Katolička akcija provedena, kad se taj toliko naglašavani duh Crkve i medu seniorima bar u teoriji provodi, sad mi sva ta borba i to nadmudrivanje čudnovato izgleda i čini mi se da hoćemo da budemo konsekventni tobože ondje gdje nema razloga za to. Nemojte misliti da držim da su seniori došli na jedan posve ispravan pravac ili da možda želim da dobiju u orlovstvu odlučnu riječ političari, kako se to htjelo. Nipošto! Ali neće se ni ono dogoditi da će Crkva njih osuditi, već naprotiv naš episkopat i povlađuje njihovu radu i tako će biti možda još jako dugo. Ja mislim, ako je želja episkopata sloga i mir, da to mora biti i naša želja i da se mora naći neki način da se sve te stvari već jednom srede, ne zadirujući dakako nikako u autonomiju orlovstva. Na koncu, tko je taj nosilac novoga smjera i ispravnog pravca kod nas? S druge strane imate episkopat, intelektualne sile bezuvjetno kakve mi nemamo, štampu, kapital, a s naše? Tko za nas najviše koplje lomi? Drago Čepulić, koji se tek nešto razumije, Marica Marošević[103], koja pozitivno potpuno ništa ne radi, Protulipac, koji sve suviše gleda samo s čisto organizacijske strane, nadobudni Kamber[104] i Zvonimir Marković[105], kojima se hoće polemizirati, don Ante[106], koji je pristaša svakog revolta, vilenjak Guberina[107] i vlč. Gunčević[108], a k tome dr. Kniewald, kome svaka čast i koji je orlovstvu velikih usluga učinio (ali i još većih neusluga), ali kojega nikako za mirno rješenje toga spora ne smatram podesnim. I sad još dolazite Vi, Vika i ja, koje dakako kao najbliže ne umijemo tako oštro kritizirati, te čitav niz kevica i dječaka, i to je sve. I onda si još utvaramo da je Gospodin na naročiti način s nama. Međutim taj se naročiti način sastoji u tome da je u Svezi stanje nesnosno. Čepulić otišao, Vi bolestan itd. Nemojte misliti da sam ja baš tako malodušna da me neprilike potpuno skrše, jer to bi značilo da u organizaciji uistinu sav uspjeh očekujemo od sebe a ne od Boga. Ali meni se obratno čini da to naše stanje nisu krivnje, već ozbiljne opomene i Božja karanja što smo možda suviše zapustili nutarnju izgradnju a previše težili za vanjskom pompom,

[103] Marija (Marica) Marošević bila je sestra Merzovog prijatelja Dragana Marošević i aktivna orlica. (Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 66.; Ivan MERZ, »Ing. Dragan Marošević«, *Vjesnik Marijinih Kongregacija*, br. 5, 1927., str. 70-71., dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/glasilo/1977/1977-Merz_govori.htm (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).)

[104] Dragutin Kamber (rođen 1901., umro 1969.) bio je svećenik i urednik sarajevskog »Katoličkog tjednika«. (Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 79.)

[105] Zvonimir Marković (rođen 1887., umro 1969.) bio je profesor na Teologiji u Đakovu i aktivan pripadnik Katoličke akcije. (Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 79.)

[106] Don Ante Radić (rođen 1897., umro 1980.) bio je svećenik šibenske biskupije te orlovski i križarski duhovnik. (Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 79.)

[107] Augustin Guberina (rođen 1897., umro 1945.) bio je franjevac, svećenik i član Seniorata. (Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 79.)

[108] Josip Gunčević (rođen 1895., umro 1945.) bio je svećenik đakovačke biskupije i kateheta te član Seniorata. (Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 79.)

što smo možda suviše visoko o sebi mislili i udarili monopol na ispravno mišljenje i crkven duh.

Svi ti izvodi moji lako ništa ne vrijede, ali eto kadgod mi je upravo glupo ono naše: Al smo ih nadmudrili; baš je Protulipac divno izveo; fino smo im podvalili, i slično.

Nisam nikada o tome na ovaj način govorila, jer jedino bi to mogla pred Vikom, a ona je i onako spremna svaki čas da samo nađe nešto da može izaći.

Ne treba da Vam pišem da mi je strašno. Ako Gospodin hoće da nosim taj križ, nosit ću ga dovijeka, ali ipak molim i smijem moliti da me mimoiđe. Zašto baš Gospodin traži ovakve žrtve od mene? Uistinu mislim da veće žrtve za mene nema jer je to orlovstvo postalo uistinu sastavni dio mene.

Molite se da budem dobra, jer živim u dosta lošim prilikama.

Moli za Vas uvijek Marica Stanković«[109]

Iz pisama je moguće iščitati i Maričinu pritiješnjenost između, s jedne strane, učiteljskih obaveza i želje da konkretno radi s djecom i djevojkama, a s druge strane, potreba zagrebačke središnjice:[110]

»Pošta iz Zagreba vrlo brzo stigne amo, kako vidite. Nestrpljivo iščekujem vijesti i brojim dane kad ću u Zagreb.

Nije ovdje loše. Na školi nas ima devet i dobro se slažemo, dakako da sam ja uvijek predmet peckanja. Predajem hrvatski i zemljopis i zamisli te si - kućanstvo! Ravnatelj Maričić nije više klerikalac, dapače jedan je dan u zbornici porekao da je ikada pripadao pokretu. Iako moje kolegice predaju predmete koji ne odgovaraju njihovoj struci, on tvrdi da me svakako treba i da ja i dobijem Zagreb, neće me pustiti, dok ne dobije zamjenu.

Vjerski život u Slatini vrlo je slab. U crkvu skoro nitko po običnim danima ne dolazi; samo prije škole dolaze grupe učenika/ca, pa ako mene vide, onda ostanu dulje, da čak u školu zakasne radi toga.

Orlovsko društvo, kako već rekoh, stoji dosta slabo. Župnik ima drugoga posla, a kateheta nije dosta energičan. Imadu priličnu dvoranu za sastajanje.

Župnik me moli i zaklinje da ne idem iz Slatine. Kaže da su skakali od veselja, kad su čuli da dolazim. Moglo bi se vrlo lako osnovati orličko društvo, i da to znači žrtva za me, da ostanem u Slatini.

---

[109] *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 14. 11. 1927.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 78-80.
[110] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 48-49.

Danas me je iznenadila jedna zgodica iz škole. Prvi puta sam došla u IV razred i kod prozivanja reče mi jedna mala: »Molim, gospojice, jel' te, da ste Vi bili lani na orličkom tečaju u Sarajevu?« Mala je naime bila pitomica u zavodu sv. Josipa. I kako je ta mala dobro uputila sve ostale. Samo su čekali čas, da dođe među njih nova učiteljica – orlica Upravo me zabolilo da će se ove zlatne male izgubiti. Škola ih nikako ne odgaja. Za školsku zabavu uči ih jedan od kolega sve moderne plesove, u ruke im se daju najgluplji romani itd. Zar nije možda bolje, da ostanem ovdje?«[111]

»Ne znam što ću s listom, kad i Maroševićka odlazi. Poslat ću Vama, da odnesete u tiskaru. Već je danas 25. Jagatić[112] bi htio da Mila uređuje, a on bi pravio korekturu i t.d., ili, bolje on bi uređivao. To ja neću. Izgleda da se meni svakako namjerava uzeti uredništvo, baš zato, jer sam u Slatini. Zamislite, da iz SHO nitko ne piše ništa. Je li dolaze gore? Dajte Vi malo pogledajte! Čujem, da i Anka i Elza kane pomalo napustiti SHO. Što me muči to sve skupa. Ta će se Sveza pomalo raspasti, ako nam Gospodin Bog na nekakav neobičan način ne pomogne.«[113]

Merz joj je pisao što se u Zagrebu događa, a pokušavao je i pronaći način da Marica dobije neki posao u Zagrebu:[114]

»Cijenjena gospođice!

U podne je vlč. g. dr. Zimmermann telefonski nazvao vladu i rečeno mu je da još uvijek iščekuju dra Zaića, jer ga još nema.

U prilogu Vam šaljem dva rješenja kao informaciju. Osim toga, dr. Maraković, dr. Matulić, te Protulipac i ja bili smo pozvani kod preuzv. nadbiskupa. – Taj je sastanak bio veoma važan.«[115]

Merz je u pismima poticao Maricu na proučavanje filozofsko – teoloških pitanja, nabavljao joj literaturu ili objašnjavao određene stavove.[116] Tako mu Marica javlja: »Uzela sam si za zadaću da kroz ovu godinu u listu iznesem seriju članaka pod naslovom »Žena u službi Crkve«. Samo nemam dosta literature. Molim Vas, ako Vi štogod imate, pošaljite mi, a

[111] *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 22. 10. 1926.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 65-66.
[112] Nikola Jagatić bio je aktivan član Seniorata. (Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 66.)
[113] *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 25. 10. 1926.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 67.
[114] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 48-49.
[115] *Pismo Ivana Merza Marici Stanković, Zagreb, 22. 10. 1926.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 56.
[116] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 48.

ako znate za štogod takva, naznačiti adresu pa ću naručiti. Imate li »Liturgie und Frauenseele«? Ako imate, pošaljite. Nisam još dobila od dr. Marakovića: Katolička Akcija.«[117]

A on odgovara: »Ne pomišljate li možda na 8-dnevne duhovne vježbe i na tečaj filozofsko-teološki za sebe?

»Žena u službi Crkve«! Imate li P. Venturia? Imam »Die Jugend grosser Frauen«. Postoji i knjiga Dan. F. Cubrol: La rôle des Femmes dans l'Eglise; Goyau: Ames paiennes, Ames chretiennes, Christianisme et culture feminine; Sertillanges: Feminisme et Christianisme; Kardinal Beufram: Weibliche Jugendpflege (Volksverein, Gladbach).«[118]

Premda je Marica imala svoga duhovnika[119], u pismima se Merzu obraća kao duhovniku,[120] doživljava ga kao svoga duhovnog učitelja, a sebe kao učenicu:[121]

»A sad da Vam se malo potužim, jer se nemam kome drugome. Ne treba da Vam naglašujem kako mi je ovdje užasno. Ove godine dobili smo treću kolegicu, pa ona jede s nama i cijeli je dan kod nas (naime, ja i jedna kolegica stanujemo zajedno). To su inače dobre gospojice, ali za mene nisu, a što je najgore tako mi je vezana sloboda da ne mogu po volji ni ustajati, ni jesti, ni ići kuda hoću, ni raditi što hoću. No to i nije najgore. Te su gospojice potpuno svjetske i da Vi vidite tih razgovora! I kako god znam da je sve ovo svjetsko brbljanje glupo, to ipak moram slušati od jutra do mraka. Reći ćete mi zašto nisam toliko jaka pa ne djelujem na njih. No mogu li ja i ima li smisla da odgojno djelujem na osobe koje nemaju ni jedne dodirne točke s našim svijetom? Koje se podruguju i smiju ako im samo nešto iz toga svijeta iznesete? A ja, vidite, kako god mrzim ovo ćaskanje, glupe razgovore, ipak sve to pomalo djeluje na mene i ja sve više i više primam njihov način, počinju mi goditi kojekakvi razgovori, rastresujem se skroz nepotrebnim stvarima i gubim sve pomalo smisao za onaj čisto duševni svijet. Ili možda je to prestrogo rečeno, ne gubim ga, ali ne živim tako tijesno s njime.

---

[117] *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, 16. 2. 1928.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 82.

[118] *Pismo Ivana Merza Marici Stanković, Zagreb, 21. 2. 1928.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 63.

[119] Duhovnik joj je, kao i Merzu, bio o. Josip Vrbanek. (Usp. Božidar NAGY, »Duhovni utjecaj Ivana Merza na Maricu Stanković«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/suradnice/index.htm (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).)
Josip Vrbanek rođen je 4. listopada 1882. u mjestu Zorkovci. Gimnaziju i teološki studij završio je u Zagrebu. Za svećenika je zaređen 16. srpnja 1905. Ušao je u Družbu Isusovu 1911. Od 1919. do 1926. uređivao je »Glasnik Srca Isusova« i »Kalendar Srca Isusova i Marijina«, gdje je napisao mnogo članaka iz područja apologetike, asketike i socijalnog područja. Od 1923. do 1933. djeluje kao duhovnik u Zagrebu. Mnogo je radio za beatifikaciju Ivana Merza. Umro je 12. lipnja 1945. (Usp. »O. Josip Vrbanek, isusovac. Duhovni vođa bl. Ivana Merza«, *Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/knjige_o/vrbanek_vkim/08_biografija.htm (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).)

[120] Usp. Božidar NAGY, »Duhovni utjecaj Ivana Merza na Maricu Stanković«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/suradnice/index.htm (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.)

[121] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 48, 51.

Nisu to krupne stvari, to su sitnice, ali sitnice koje tako peku dušu koja hoće da bude Božja. Ne znam, jeste li osjetili kadgod u sebi onu živu i strašnu opreku između načela koja zastupate i zbiljskog života svojeg. Doista, svaki mi dan donosi toliko unutarnjih slomova koje ne mogu nikom pokazati, ali zato ih to teže osjećam. Ne znam sama zašto Vam to pišem, ali znam da ćete me razumjeti i da ćete malo više za me moliti. No ako još jedna godina ovako potraje, ne znam što ću.«[122]

U jednom mu pismu javlja: »Na Veliki petak sam učinila zavjet vječne čistoće, jer je onaj lani bio samo vremeniti po savjetu vlč. Vrbaneka. Molite se da budem bar donekle dostojna te velike milosti.«[123]

Drugi put opet piše: »Vaše me je posljednje pismo vrlo obradovalo. Zahvalna sam svakome, tko me u bilo čem dobru savjetuje. Međutim ipak moram primijetiti da mi se čini da iz čitavog Vašeg pisma izvire uvjerenje kao da ja ne nastojim naročito oko duhovnog života. Sve ono što mi Vi nabrajate, to ja činim, i ako ne možda u tolikom opsegu i sa onim žarom, kakav bi morao da bude. Iskreno moram priznati, da koji put i propustim. Sigurno je da i relativno prema drugima pred Bogom malo vrijedim i premalo surađujem s milostima koje mi Bog daje, i da ne mogu biti uzorom drugima košto bi to svaki od vodstva morao da bude. Ali vjerujte da sam sve moje želje i nastojanja i čitav život moje duše tijesno povezala uz Isusa i da izvan toga ništa ne želim. I to nije moja odluka od danas ili jučer, nego sam je stvorila već jako davno još sa 15 godina. Ne poričem, da nisam u njoj bila sad slabija, sad jača ali konačno sva moja zastranjivanja, zablude i slabosti iščeznu i nestaju pred neizrecivom ljepotom bijele Hostije. Priznajem, da još uvijek imam premalo asketskog duha, premalo smisla za misterij križa, ali je ipak moja jedina želja, da budem potpuno Božja i da budem gluha i slijepa za svako stvoreno dobro. Ne jedamput nego tisuću puta kadgod se sjetim a osobito kad bi mi strasti htjele da drugačije diktiraju, ponavljam riječi Kempenčeve i »Neka bježe ljudi i stvorenja, ti mi samo govori Bože moj, jedina ljubavi moja«.«[124]

Marica rado priznaje Merzove zasluge u oblikovanju nje kao osobe i njezinog životnog puta:

»Mene je specijalno Merz pripravljao za to. Kako sam već zauzimala odlučno mjesto u mladoj orličkoj organizaciji, a vidjelo se po svemu da ću jednom stajati i na čelu organizacije,

---

[122] *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 20. 3. 1928.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 83.
[123] *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 22. 4. 1927.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 78.
[124] *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 15. 11. 1926.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 70-71.

Merz se mnogo bavio sa mnom. Malo neobično za čovjeka koji je tek četiri i pol godine bio stariji od mene. Ali to zapravo i nije bilo neobično, jer je njegov stav prema meni i ostalim mladim djevojkama bio tako ozbiljan, upravo učiteljski, da nama nijednoj nije palo ni na pamet da bi između nas i njega mogao i postojati kakav drugi odnos.

Kako je vidio da oko mene obilazi jedan njegov drug iz predsjedništva muške orlovske centrale, nastojao je na sve načine spriječiti da ne bi došlo do kakve ozbiljne veze. Iako s moje strane nije bilo bojazni jer mi se taj čovjek nije nimalo svidio, ipak se Merz pobojao. Ta on mi je u svojim planovima odredio sasvim drugo mjesto. Oni koji će to jednom čitati a neće dobro poznavati Merzov lik, možda će se malko i nasmijati na to, ali Merz, koji je među nama i onda kad je bio živ - od svoga dolaska u Zagreb pa do svoje svete smrti 10. 5. 1928. doista slovio kao svetac, mogao je zauzeti takvu štitničku ulogu prema jednoj mladoj djevojci. Čak ni mali teror s njegove strane nije bio ni napadan, ni neumjestan. Ne! On je bio samo rezultanta njegovih nastojanja oko Božje slave u Hrvatskoj, u svim mogućim oblicima i u svim dušama s kojima je dolazio u kontakt. Uostalom, to nije bio teror, to je bila samo revnost koja ga je izjedala.

No nije li malo čudno i smiješno da toliko o sebi govorim? Ne! Jer da Merz nije utjecao na moj životni pravac, da nije bilo njegovih sugestija čak njegovih malih 'terora', a još više, da nije bilo njegovog svetačkog lika i molitava, koje je taj suvremeni mladić šaptao za me, bi li postojala Zajednica? Ne, ja sama ne bih nikada nadošla na to. U mojoj duši ne bi se nikada zamisao Zajednice samoniklo javila. Trebala je jedna jača, mnogo jača duša od moje. Jedna posve Bogu predana duša. Savršena duša. Sveta duša.«[125]

»I meni je jednom Merz očitao dobru lekciju. Bilo je to 1926 godine, u vrijeme kad su izglasane poznate orličke rezolucije u pogledu mode. Ni moje odijevanje nije bilo posve u skladu sa izglasanim zaključcima, pa sam tako nekoliko dana iza skupštine sjedjela u kancelariji centrale u haljini kratkih rukava. Najednom netko pokuca, a u sobu stupi Merz. Odmah s vratiju uoči situaciju. Suze su mu zamaglile oči. »Sve su žene jednake«, reče on i naglo izađe. Naravno da me više nikad nije vidio u haljini kratkih rukava.«[126]

Koliki je Merz Marici bio uzor u molitvi i klanjanju[127], svjedoče njezini zapisi:

»Merz je osvajao svoju okolinu i dizao je k Bogu uvijek, no najviše je osvajao u časovima svojih najintimnijih veza s Gospodinom. On nije trebao govoriti o Bogu, iako je to

[125] Marica STANKOVIĆ, *Povijest Ustanove Suradnica Krista Kralja,* prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 117.
[126] M. STANKOVIĆ, »Merz – Božji čovjek svagdašnjice«, str. 289.
[127] Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 47.

umio na izvanredan način! Dosta je bilo da ga pogledamo u Crkvi, i svaki nas je pogled na nj sazidavao.

Godine 1926 priključio se Ivan hodočašću hrvatskih Orlica u Rim. Tom zgodom htio je da posjetimo sve važnije centrale katoličkih ženskih organizacija. Na dugačkom putu oko tih centrala sretali smo mnogobrojne rimske crkve. Ivan je htio da bar u kojoj pozdravi svoga euharistijskog Kralja. Ulazio je pobožno, tiho i kleknuo na podnožje Svetohraništa. Sklopio je ruke kao dijete, zatvorio oči i zanijemio u naručaju Najsvetijega.

A ja? Klečala sam kraj njega u tihom strahopoštovanju, kao đače kraj učitelja, i promatrala ga postrance; moje su se ruke nehotice sklapale kao njegove, a u duši se pojavila molba Gospodu, da moja molitva bude bar donekle slična Ivanovoj.

Pa i inače, u običnom životu, svaki susret s Merzom značio je malu duhovnu obnovu; značio je korak prema nebu, lijet u blizinu Božju. I koje onda čudo, da je Merz mogao svima u svojoj okolini davati duhovne savjete. Činio je to uvijek razborito i s mnogo auktoriteta. S posebnim ganućem sjećam se velikih njegovih pisama, u kojima mi je crtao plan za dnevni red, izlagao u sitnice kako da obavljam dnevne pobožnosti, napose jutarnju meditaciju. Ta su pisma, na žalost, nestala, ali u duši je ostalo trajno divljenje i zahvalnost čovjeku, koji me je naučio ljubiti Gospodina.«[128]

A u drugim zapisima Marica naziva Merza Vitezom ženske časti, jer: »Svakom zgodom ističe vrijednost žene, čast žene, dostojanstvo žene. Naglašuje da Orlica mora biti etički ideal i braći Orlovima.«[129] »Osjećale smo, da on u svakoj ženi gleda sestru Najveće Žene.«[130]

Na kraju treba naglasiti da Merz nije bio uzorom samo Marici, nego i mnogim mladima onoga vremena,[131] a uzor je i mladima danas.[132] »Njega vam želim dati kao svjedoka Kristova i zaštitnika, ali istodobno i suputnika na putu u vašoj povijesti... On će od danas biti uzor mladeži, primjer vjernicima svjetovnjacima... Ime Ivana Merza za čitav jedan naraštaj mladih katolika značilo je program života i djelovanja. Ono to mora biti i danas!«, riječi su pape Ivana Pavla II na Merzovoj beatifikaciji 22. lipnja 2003.[133]

---

[128] M. STANKOVIĆ, »Merz – Božji čovjek svagdašnjice«, str. 284-285.
[129] Marica STANKOVIĆ, »Vitez ženske časti«, *Za vjeru i dom* br. 12, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/prosinac-1937/ (zadnje posjećeno 19. veljače 2025.)
[130] M. STANKOVIĆ, »Merz – Božji čovjek svagdašnjice«, str. 290.
[131] Usp. M. STANKOVIĆ, »Vitez ženske časti«, *Za vjeru i dom* br. 12, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/prosinac-1937/ (zadnje posjećeno 20. veljače 2025.)
[132] Usp. »Blaženi Ivan Merz1896. – 1928. Kratka biografija«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/molitve/kratka_biografija.htm (zadnje posjećeno 9. travnja 2025.)
[133] »Blaženi Ivan Merz 1896. – 1928. Kratka biografija«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/molitve/kratka_biografija.htm (zadnje posjećeno 9. travnja 2025.)

3.2. Sveza hrvatskih orlica

Prije sleta u Mariboru u Hrvatskoj se osnivaju ženski gimnastički odsjeci, kao sekcije orlica unutar već postojećih katoličkih društava. Nakon sleta, u Mariboru je održan i tečaj načelnica tih odsjeka. Tada je osnovana Sveza gimnastičkih odsjeka, s Valerijom Loterio kao predsjednicom i Ankom Kuftinec kao tajnicom. U listopadu 1920. održan je gimnastički tečaj i u Gospiću te je u istom mjesecu (11. listopada) u Zagrebu konstituiran stalni odbor Sveze. Tri su Okružja bila pod Svezom: Okružje učenica, Okružje djevojačko i Okružje Mladih junakinja. Osnivačicama je u to vrijeme puno pomagao vlč. Dragutin Kniewald.

U dvorani Hrvatskog katoličkog kasina 30. siječnja 1921. održana je Prva gimnastička akademija, a 15. kolovoza iste godine prvi veći orlovski nastup u Đakovu.

Naziv orlice prvi se put službeno spominje u zapisniku sjednice Sveze od 2. ožujka 1922. Na toj je sjednici blagdan svete Ivane Arške 30. svibnja određen kao blagdan hrvatskih orlica te je izrađen nacrt za orličku odoru.

Uskoro počinje izlaziti »Vjesnik Sveze gimnastičkih odsjeka«. Prvi susret hrvatske orlovske mladeži s orlovstvom iz drugih zemalja i prvi nastup hrvatskih orlica u novim odorama zbio se 1922. na orlovskom sletu u Brnu. Te iste godine orlice iz Sarajeva izrađuju prvu orlovsku zastavu Bosne, koja postaje i zastavom cijele organizacije. Godine 1923. održan je Euharistijski kongres u Zagrebu. Tada je orlovska mladež pratila Presveti Oltarski Sakrament, dok ga se nosilo zagrebačkim ulicama, zbog čega ih je papa Pio XI. nazvao tjelesnom gardom Krista Kralja. Za vrijeme tog istog Euharistijskog kongresa orlice su prisustvovale tečaju za članice učeničkih i djevojačkih društava, koji se održavao u samostanu sestara milosrdnica. Godine 1924. u Zagrebu je održan tečaj za orlice.[134]

Marica tih godina samo izdaleka prati rad orlovstva, međutim već započinje svoj angažman u katoličkom radu pišući za glasilo »Posestrimstvo«. Posestrimstvo je naime bila jedna od sekcija unutar Hrvatskog katoličkog ženskog saveza.[135] Taj je savez okupljao društva katoličkih žena, a Posestrimstvo je osnovano kako bi okupljalo djevojke koje su završile srednju školu.[136]

Godine 1925. Marica i njezina prijateljica Vika Švigir putuju u Šibenik na orlovski slet, organiziran povodom proslave tisućgodišnjice hrvatskog kraljevstva. Već je prije bilo

[134] Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 20-23.
[135] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 26.
[136] Usp. Marica STANKOVIĆ, »Posestrimstvo«, *Za vjeru i dom*, br. 1, 1925., str. 15-16, prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 27.

dogovoreno da se tijekom tog tečaja osnuje središnjica za orlička društva, kao što je 1923. osnovana za orlove (Hrvatski orlovski savez). Dogovor je ostvaren 7. kolovoza 1925. – osnovana je Sveza hrvatskih orlica (dalje: SHO). Ovako Marica opisuje tijek sleta, svoje predavanje na tečaju orlica održanom prije ustanovne skupštine te samo osnivanje SHO-a:[137]

»I tako je 7. VIII. 1925. osnovana Sveza Hrvatskih Orlica (S. O. H.). Prije skupštine organiziran je tečaj Orlica. Na tome sam tečaju održala i svoje prvo javno predavanje. Dali su mi temu: »Samoodgoj Orlice«. Sjećam se, da sam radila prema Foersteru. Da sam jednostavno sastavak pročitala, išlo bi još nekako. Ali ja sam htjela svakako govoriti napamet. Naučila sam cielo predavanje od rieči do rieči, no kad sam došla do polovice, ni makac dalje. Izgubila sam redoslied u papirima, i u dvorani je nastala stravična stanka. Neka dobra duša pomogla mi je s povikom: »U dvorani je jako vruće. Bolje bi bilo, da se otvore prozori! Zatvorite vrata!« Dok je trajalo kretanje u dvorani, našla sam kritično mjesto u mojim papirima i unatoč golemoga stida prosliedila.

No ni sama ustanovna skupština Sveze Hrvatskih Orlica nije protekla bolje. Dvorana šibenskog kazališta bila je izpunjena delegaticama iz sviju krajeva, a bile su prisutne čak i predstavnice katoličkih gimnastičkih organizacija iz susjednih zemalja. Uvjerena sam, da ustanovna skupština ni najmlađeg ni najneupućenijeg našeg družtva ne izgleda tako jadno, kao što je izgledala ova.

Kad je stari odbor podnio svoje izvještaje, predložio je listu novoga odbora. Lista je pročitana, ali novoizabrane odbornice ili nisu bile prisutne, ili su se stidile izaći na pozornicu. Znadem za dvie, koje su od junačkog srdca pobjegle u podrum. Ipak je najmlađa odbornica, gonjena od sviju, došla na pozornicu i brže bolje završila skupštinu izmucavši nekoliko nerazumljivih rieči.

Don Ante Radić, koji je kao glavni pokretač također skupštini prisustvovao, htio je svojim govorom ohrabriti odbornice, ali badava. U sredini govora pozlilo mu je, pa je i on morao otići sa skupštine.

Sam slet prošao je vrlo liepo. Velika grupa Orlica vježbala je na sletištu vrlo skladno. Na glavni sletski dan morala sam držati govor sa balkona neke crkve. Ne moram spominjati, kakav me je strah tek tada uhvatio. Brada mi je vidljivo podrhtavala, ali trebalo je i to izdržati. Neka se zato naše početnice tješe!

Pa ipak, iako su naši nastupi bili manje nego početnički, iako je skupština SHO-a protekla s vanjske strane biedno, s njezinim osnutkom počinje pravi sustavni rad u orličkoj

[137] Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 23, 25-27.

organizaciji. Ljubav prema Orlovstvu nadomjestila je neznanje. A bilo je ljubavi mnogo, vrlo mnogo.«[138]

Marica je izabrana za prosvjetnu referenticu unutar prvog odbora SHO-a, a Vika Švigir za referenticu za organizaciju. Osnutak SHO-a označava početak sustavnog rada orličke organizacije i Maričinog intenzivnog angažmana u katoličkom radu.[139] Ovako ona u »Povijesti Suradnica Krista Kralja« opisuje svoj tadašnji duhovni život: »1925. godine, nakon što sam ušla u vodstvo, tadanje najjače organizacije, Orlovstvo, već sam se dnevno služila Misalom, nastojala sam meditirati svaki dan (iako me to nikad nitko nije učio), a uvela sam u dnevnu praksu i druge vježbe duhovnog života. Iako mi se činilo, da sam pod utjecajem Merzovim polagano ulazila u život, koji mi je svaki dan bio sve bliži i sve ljepši, ali kome nema kraja jer svršuje u nebu, mnogo mi toga u katoličkom životu i radu još uvijek nije bilo poznato ili mi je bilo vrlo manjkavo poznato. Ali toliko sam se već predala tom novom, bogatom katoličkom životu, i duhovnom i organizacijskom, da sam upravo bez daha stajala pred svakom novo upoznatom pojavom sa toga područja, da bih odmah najradije zagrlila sve, prihvatila sve, provela u život sve. Ali sve se nije dalo najednom.«[140]

U jesen 1925. započela je suradnja orlica u časopisu »Za vjeru i dom« Marijine kongregacije učiteljica, a u siječnju 1926. kongregacija posve prepušta časopis orlicama. Urednica novog orličkog glasila bila je Marica Stanković i tu je dužnost savjesno vršila, čak i kad je zbog svog učiteljskog posla boravila izvan Zagreba.

»U jesen g. 1925. počinje organizacija surađivati i listu »Za vjeru i dom«. U siečnju 1926. predaje Kongregacija učiteljica list sasvim u ruke SHO, i tako organizacija već u svojim najranijim danima dobiva svoje glasilo. To je veliki uspjeh, veliki dobitak za tako mladu organizaciju. Mislim, da ni Ljudevit Gaj i njegovi drugovi nisu s više zanosa nosili iz tiskare prvi broj svojih novina od nas, kad smo iz tiskare nosile prvi broj »Za vjeru i dom«, kao naše vlastničtvo, kao naše orličko glasilo.«[141], piše Marica.

Jugoslavenski je episkopat i prije osnutka SHO-a potvrdio da je orlovstvo organizacija čitave hrvatske katoličke mladeži. Prva nedjelja poslije blagdana svetog Ivana proglašena je Danom katoličke omladine. Orlice preuzimaju »Zlatnu knjigu« orlovstva, koju je uredio Ivan Merz. Uspostavljaju se orlička društva i okružja. Orlice se bave karitativnim i misijskim radom. Oko sebe okupljaju djecu, koju organiziraju u skupine, tzv. naraštaj i podmladak. Odvijaju se

[138] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 26-27.
[139] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 29
[140] Marica STANKOVIĆ, *Povijest ustanove Suradnica Krista Kralja*, rukopis, Arhiv Marice Stanković, Zagreb, prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 29-30.
[141] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 29-30.

duhovne vježbe za članice te duhovni sastanci. Orlicama u tim početcima pomažu isusovac o. Bruno Foretić, don Ante Radić i Ivan Merz. Marica i ostale odbornice naporno rade:[142] »Kancelarija nije bila nikada prazna, iako nismo imale posebne kancelarijske sile. Pa ni u vrieme izpita, ta sve smo još bile studentice, rad nije zapinjao. Dolazile smo redovito ujutro u 8 sati, da pometemo i uredimo prostorije, o podne, da pregledamo poštu i navečer, da je riešimo.«[143]

Godine 1926. za predsjednicu SHO-a izabrana je Sofija Brajša. Skupština SHO-a tada donosi rezolucije o modi i plesu. Nakon skupštine održan je II. orlovski slet u Požegi.

Ovako glasi tekst rezolucija, kako ga donosi Marica:[144]

»1. Članice orličkih organizacija protestiraju proti sablažnjivoj suvremenoj modi, koja se na žalost uvlači i u katoličke redove, a koja je jedan od najvećih uzroka demoralizacije javnosti. Ujedno se obvezuju, da će u svojoj organizaciji, a i inače u djevojačkom svietu, provesti propagandu oko širenja čedne, pristojne kršćanske nošnje.

2. Najodlučnije se zabacuju svi nečedni plesovi te se ne dozvoljava, da ikoja Orlica polazi plesnu školu. Na orličkim priredbama neka se pleše samo orličko kolo te čedna narodna kola.«[145]

U rujnu te iste godine Marica i orlice hodočaste u Rim, s nekolicinom orličkih duhovnika. Hodočašće predvodi šibenski biskup Jerolim Mileta, a pridružuje se i Ivan Merz koji ide na kongres katoličkih novinara. Na tom se hodočašću orlice susreću sa Svetim Ocem i upoznaju rimske ženske organizacije Katoličke Akcije.[146]

Marica to ovako opisuje: »Dakako, da je središnja točka našega hodočašća bio pohod Sv. Otcu. Kako smo se obradovale, kad smo nastojanjem preuzv. g. biskupa Milete dne 5 IX. rano ujutro pošle u orličkim odorama prema Vatikanu, da prisustvujemo Misi Sv. Otca. I kad se pojavi biela prikaza Sv. Otca, činilo nam se, kao da sam Krist prolazi među nama, a prignute glave hodočastnika sviju narodnosti kao da su žitne vlati, što su se sagibale pred Spasiteljem, dok je prolazio poljima Judeje. Kako radostno zapjevasmo na početku sv. Mise poznate naše hrvatske pjesme, a naše se pjevanje izmjenjivalo sa pjevanjem Slovenaca, Niemaca, Holanđana i Talijana. A kad za podizanja ugledasmo u rukama Sv. Otca našega Gospodina pod prilikama kruha, tad razumjesmo, da smo svi mi udovi mističnoga Tiela Kristova, da smo jedno.

[142] Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 30.
[143] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 30-31.
[144] Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 35.
[145] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 35.
[146] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 31-32.

Ne znam, da li je ikoji narod tako srdačno primljen kod Sv. Otca kao mi Hrvati. Kako su ljubko zvučile njegove rieči, što ih je našim jezikom rekao: »Hrvatske Orlice«, te na koncu: »Do viđenja!« Doista biela njegova pojava i toplina njegovih rieči, kojima je pohvalio naš program i zacrtao nam smjer za budućnost, ne će tako brzo izčeznuti iz naših duša. Časovi u kući Otca ostati će nam nezaboravni.

Kratki naši posjeti u Assisu grobu sv. Franje te u Padovi grobu sv. Ante bili su ugodni i puni nadnaravnih pobuda, ali ipak Rim je nadkrilio sve. U Rimu stvorismo nove odluke za naš rad, koji će blagoslovljen od Sv. Otca sigurno još bujnije napredovati. A zadnji naš pogled na Rim učvrstio je odluku, da se hrvatske Orlice nikada ne će iznevjeriti direktivama sv. Stolice i njezinih zastupnika biskupa.«[147]

»Ovo poglavlje završavamo govorom Sv. Otca, kojega je 5. IX. 1926. održao hodočašću hrvatskih Orlica. Govor su bilježili naši svećenici i Merz, i u njegovom prievodu izašao je u »Za vjeru i dom« br. 7-9 g. 1926. Taj bi govor svaka naša članica morala znati napamet, jer misli toga govora značajne su i za današnja vremena i za naše suvremene akcije.

»Htjeli bismo vam kazati nekoliko rieči, da uzmognete razumjeti, koliko smo otčinski veseli i zadovoljni, što vas vidimo, drage kćeri i dragi sinovi, da ste došli k Nama iz Nama toliko mile, koliko vjerne Hrvatske.

Prošle godine došli su k Nama Orlovi, a ove godine vi Orlice. Obradovao Nas je izvještaj vašega častnog vođe, presvietlog gosp. biskupa Milete, o sretno zasnovanoj organizaciji hrvatske katoličke ženske omladine: »Svezi Hrvatskih Orlica.« Čuli smo i čitali, koliko dobra i spasonosna ste vi, mile Orlice, u tako kratkom vremenu izvele, te kako se vaša organizacija divno razvila, tako, da ste prošle godine imale tek 1300 članica, a ove godine taj broj je poskočio na 3000. To je znak unutarnje vriednosti, čvrstoće i životne snage vaše organizacije. Predviđamo, da će broj vaših članica skoro porasti na osam i deset tisuća, pak želimo, da vas presvietli Mileta tada k Nama opet dovede u mnogo većem broju, po mogućnosti što bližem podpunom broju članica. Još više nas raduje vaš liepi i veličajni program, te način, kako ga provodite.

U svom programu vi nadasve naglašujete posvetu vaših duša.

Na osobiti način nastojite, da sačuvate neokaljanu svoju nevinost i čistoću svoga života, koja je čuvarica svih ostalih kreposti; ona je oboružana srčanošću, strpljivošću, odlučnošću, postojanošću i pomaže vam, da svladate napasti vaših sjetila, zavodljive zamke vazda varavog

[147] Marica STANKOVIĆ, »U kući Oca«, *Za vjeru i dom*, br. 7-9,1926., str. 154-161, prema: M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 38-39.
Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 32.

svieta i obzir ljudski, koji svakako ponizuje dušu, kao i tielo, i baš stoga je najodvratnija stvar za duše Orlica i Orlova.

U programu također naglašujete pravi apostolat, i to apostolat rieči, a nadasve apostolat dobroga primjera. Ovaj bez rieči svima govori, što ste i što hoćete, tim više, što vi na zgodan način znate spojiti otvoreno izpoviedanje svoje vjere s raznim družtvenim zvanjima.

Bila je veoma sretna zamisao, što vi primate u svoje redove članice bez razlike, kojemu staležu i sloju pripadale. Tako vi možete mnogo lakše svuda širiti duh Crkve Isusa Krista i posvuda blagotvorno djelovati.(...)

Mnogi od vas pitat će me, kako će izvršiti veličajni, ali težki svoj program borbe protiv sotone, protiv svieta i protiv potežkoća vaše burne mladenačke naravi.

Saznali smo za sredstva, kojima se služite. Ta vaša sredstva ujedno su i Naša.

Nekoja između njih želimo osobito napomenuti: ova neka vam budu ugodna uspomena na ovaj posjet svome Otcu i spomen na liepi čas, što ste ga sprovele u kući svoga Otca.

Dva mjesta u sv. Pismu, koja govore o orlovima, dozivlju nam u pamet veoma koristne misli. Kod proroka Izaije čitamo: »Koji se ufaju u Gospoda, dobit će krila poput orla, letjet će, ne će se umoriti; trčat će, a ne će klonuti« (Is. 40, 31).

Kćeri moje! Duše, koje se uzdaju u Boga, zadobit će snagu Božju. Ufanje se izražava u molitvi i s njom se uzdiže čovjek poput orla. Orlovi, koje je vidio prorok, to su vjerne duše, koje su pune ufanja i pouzdanja; to su duše, koje duhom i srdcem postaju orlovi. Ako hoćete da budete pravi Orlovi, morate moliti i to pouzdano moliti. (...)

Kod sv. Mateja nalazi se jedno drugo mjesto, koje govori o orlovima. Kao što su u prijašnja vremena uz kraljeve bile počastne straže, koje su se nazivale imenom crvenih, bielih, crnih i drugih orlova, isto tako i vi ste tjelesna straža svoga Kralja. Sam Isus govori na usta evanđelista sv. Mateja, a i kod njega se pod imenom orlova razumievaju duše, koje lete prema Tielu Isusa Krista. Kada nastane komešanje konca svieta, mnoge duše ne će znati da nađu Isusa. Vjerne će ga naći i priljubiti se uza Nj. Pravedne će se duše ponieti poput orlova. One će znati, da ga nađu. Gdje će biti Isus Krist, tamo će se okupiti i Orlovi: »Gdjegod bude tielo, onamo će se i orlovi kupiti« (Mat. 24, 28).

Kćeri moje! Ne treba da čekamo konac svieta, da nađemo Isusa Krista i Njegovo sveto Tielo. Svaki ga dan možemo naći.

Gdje ćete ga dakle naći?

Ovo božansko Tielo naći ćete uviek čestim i postojanim pohodima Svetootajstvenom Isusu, čestom, po mogućnosti svagdanjom sv. Pričesti, kako ste vi to i dosad vrlo pohvalno činile, jer upravo oko ovoga božanskog Tiela treba da se sastanu Orlice.

I nadalje tako nastavite, pak ćete zbilja tada biti Orlice Kristove. Budete li tako radile, vi i sve vaše sestre, koje nose ovo liepo ime, ne ćete pogriešiti, letjet ćete sve više i više poput orlova i tako ćete biti prava blagodat za porodice, za školu, za cielu ljudsku zajednicu. Vi, Orlice, kao kćeri, sestre, zaručnice, majke, učiteljice, radnice, nosit ćete u sve družtvene slojeve blagoslov i kršćansku obnovu u cielo ljudsko družtvo.

Ove otčinske rieči, koje sam upravio vama Orlicama, upravljam uz potrebne izmjene i vašoj braći po imenu: Orlovima.

Podjeljujem obilni blagoslov svima vama, Orlicama, kao što i svima prisutnima, svoj braći po imenu i po krvi, svima vašim milima i dragima, vašoj dragoj domovini i svoj velikoj porodici, kao što Orlica, tako i Orlova.«

Na to je sv. Otac, kao spomen na ovaj posjet podielio svima prisutnima prva izdanja nove slike, koja prikazuje Kraljevstvo Kristovo. Tom prigodom rekao je ove rieči:

»Dajem vam prve otiske nove slike Krista Kralja. Ovi prvi otisci govore vam, da i Orlice i Orlovi treba da budu čuvari Tiela Kralja Kristova, kao što su u stara vremena počastne straže kraljeva nosile ime orlovsko. I vi stoga radite, da se sve većma proširi Kraljevstvo Kristovo.««[148]

Godine 1927. u Sarajevu se ponovno održavaju slet, tečaj te glavna skupština SHO-a, na kojoj je Marica izabrana za predsjednicu. Ona tu dužnost obnaša do ukidanja organizacije.

Novo vodstvo Sveze odmah počinje s unutarnjom izgradnjom članica. U svojoj im poruci ističe molitvu i euharistijski život. Ni jedna oluja neće slomiti organizaciju ako se orlice budu držale toga dvoga.

Sljedeće se godine 10. svibnja Ivan Merz seli Ocu Nebeskom, na veliku žalost orlova i orlica, koji su u tim trenutcima mislili da ne mogu bez njega.[149] »Božji Orao zlatnih krila odletio je, da nam iz neba pomaže na utrtim već stazama i putevima. Na putevima, za čije je krčenje on sam uložio toliko svojih snaga, pa i sam život svoj.«[150]

U posljednjim godinama Merzova života Marica je crkvena zbivanja izbliza pratila. Bila je, kako je već na više mjesta rečeno, duboko uključena u orlička organizacijska pitanja te sudjelovala u rasprama oko smjera Katoličke Akcije. U njima je slijedila Merzov stav o crkvenosti orlovskog pokreta i nužnosti djelovanja u skladu s crkvenom hijerarhijom i učenjem, nasuprot političkim razmišljanjima Seniorata (vidi drugo poglavlje rada, 2.1. Katolička akcija u Hrvatskoj te 3.1. Utjecaj Ivana Merza). Također se uz Merzovu pomoć sve više vježbala u

[148] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 40-44.
[149] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 32-33.
[150] Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 47-48.

praktičnom orličkom organizacijskom radu, primjerice u promicanju orličkog apostolata po selima.[151]

A orlička organizacija raste i razvija se. Organizira se prvi đački tečaj na Krku i prvi samostalni nastup orlica u Vrbniku, kojega je Sveza hrvatskih orlica organizirala i izvela bez pomoći orlova.[152]

U godini 1929. hrvatske orlice sudjeluju na velikom orlovskom sletu u Pragu, organiziranom povodom jubilarne proslave svetog Većeslava. Za to su se spremale gotovo cijelu godinu.[153] A Marica je zapisala:

»Vrieme leti. Došla je i godina 1929., posljednja godina u životu hrvatskog Orlovstva. U toj je godini bio veliki orlovski slet u Pragu, u okviru proslave sv. Većeslava. Hrvatska orlovska mladež spremala se na taj slet ozbiljno i kroz gotovo cielu godinu. Bili su to dani oduševljenja i sveorlovskog bratstva. Uz češku i slovensku orlovsku mladež bilo je na sletu Slovaka, Lužičkih Srba, Poljaka, Bugara, Francuza, Niemaca, Talijana, Engleza, Američana, a sve je te narode spajala jedna misao katolička misao, orlovska misao. (…)

U povorci je na prvi dan sletskoga slavlja stupalo predsjedničtvo SHO, a među ostalima i ja, prvi puta sa trinaest cm širokom vrpcom preko ramena. Uoči sleta odlučile smo na odborskoj sjednici SHO, da je znak predsjednice SHO trinaest cm široka trobojka, a okružnih predsjednica osam cm široka trobojka. Mnoge smo se tim trobojkama ponosile. (…)

U glavnoj povorci za vrieme sleta u Pragu bilo je 30.000 uniformiranih Orlica i Orlova, a 50.000 ostalih. Na sletištu je nastupilo preko 4.000 vježbačica. Mala hrvatska skupina zapazila se ipak tih dana. U povorci narodnih nošnja sudjelovalo je 50.000 učestnika raznih narodnosti, a među njima i jedna naša skupina.

Orlovski slet u Pragu, iako je bio posljednji veliki događaj u životu hrvatskog Orlovstva, učvrstio je naše redove i dao nam snage u danima kušnje. I u tim najtežim danima mi smo znale, da treba uztrajati na utrtim stazama, na Merzovom putu.«[154]

Ti su dani kušnje uslijedili nakon sleta. Neka o tome ispripovijedi sama Marica:

»Već u rujnu 1929. pročulo se, da predsjednik vlade u Beogradu general Petar Živković namjerava likvidirati sva gimnastička društva u Jugoslaviji, da tako lakše provede jedinstvenu jugosokolsku organizaciju. Govorilo se to, ali nitko to nije pravo vjerovao.

[151] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 33-36.
[152] Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 48.
[153] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 36.
[154] Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 48-49.

Rad je u rujnu redovito započeo. Držale su se glavne skupštine, pravili nacrti za godišnji rad, priređivale se i manje proslave i priredbe. Nemile glasine opet stadoše kolati, ali niti smo same pravo vjerovale u njih, a niti smo htjele, da se članstvo uznemiri. I tako se svagdje, a napose u pokrajini, radilo kao i prije.

Ipak se u studenu 1929. već znalo, da je Orlovstvu kraj, a u prosincu izašao je zakon o ukidanju gimnastičkih družtava, pa i našega Orlovstva.

Težko je opisati žalost naše orlovske mladosti. Bila je studena, oštra zima, ali još je veći led bio u dušama. Nakon tolikih borba, napora, žrtava, uspjeha, evo sada razlaz. Suze su kapale niz lica, kad su se skidali znakovi, savijali barjaci, odlagale drage orličke bluze i kape s ponosnim orlovskim perom, kad su se pečatile prostorije uz asistenciju predstavnika državnih vlasti.

Bile su to suze žalosti, što gubimo nešto neobično drago, nešto, čime smo se srasle, što je dio nas samih. A bile su to i suze radi osjećaja nepravde. Ta uzimaju nam ono, što nam je najmilije. Orlu su slomljena ponosna krila. Može li on živjeti bez njih?

SHO poslalo je prije svoje likvidacije preko glasila »Za vjeru i dom« svim svojim društvima božićno pismo, u kojemu između redaka upozoruje na bol zbog gubitka organizacije, ali i na utjehu, koju donose božićne misli.

»Ljubljena naša sestro! Još nas samo nekoliko dana dieli od najljepše svetkovine crkvene godine. Znamo, da se svom pomnjom pripravljaš na nju. Još nekoliko dana, i Ti ćeš stajati pod božićnim drvcem. Tvoje će se oči širiti od svietla božićnih svjećica, a lica će ti sjati, kad ugledaš svoje najmilije okupljene božićnim veseljem. I tad ćete poći u noćnoj tišini, po bielom putu, uz sjaj zviezda na tamnome nebu, u crkvu, na ponoćku, da proslavite čas, u kojoj se ukazala »milost našega Spasitelja«; da proslavite noć »koja bje obasjana pravim svietlom« i u koju dođe »novo svietlo božanske jasnoće našem duhu.«

O, kako ćeš biti tada sretna! Ciela će crkva sabrano moliti, pobožno sklapati ruke i zanosno pjevati božićne pjesme, a u Tvoju dušu saći će val sreće i veselja nebeskog. Spasitelj će se smiešiti s oltara i zvat će svoju Orlicu još bliže... Ali Ti ćeš ovoga Božića opaziti i nešto neobično. Na nježnim rukama Božanskog Dječaka tragovi su čavala, a liepo mu je čelo okićeno viencem od trnja. Zar se i u božićno veselje mora umiešati misao o križu, o muci, o bolu? I tad ćeš pretraživati u svojoj orličkoj duši i naći ćeš, da se i u Tvoju božićnu radost uvukla bol, što Te težko tišti. I plakati ćeš. S uzklicima radosti miešati će se suze, sa zanosnim himnama osjećaj studeni.

No ništa zato, ljubljena naša! Bol je potrebna, jer se tek njom može zaslužiti sreća. Križevi su potrebni, jer se njima dolazi do slobode. Potrebna je i smrt, jer se njome dolazi do

slavnog uzkrsnuća… Pred Jaslicama zakuni se, draga naša sestro, da ćeš Bogu uviek ostati vjerna, uviek diete Euharistije, Žrtve i Apostolata. Budi hrabra i neslomiva! Malodušnost, strah, očaj nisu obilježja Kristovih boraca! Evo to su božićne želje i poruke, što Ti ih šalje Tvoje Predsjedničtvo Sveze Hrv. Orlica.« (God. 1929. br. 12.)

I čitale su te redke Orlice diljem Hrvatske. Čitale su i molile pred Jaslicama jakost za sebe, za orlovski rod, za Hrvatsku, za Crkvu.

Orlu su slomljena krila! Može li živjeti bez njih? Može li se dići opet u visine? U plave, sunčane visine? Može li?

Božansko Diete odgovorilo je samo na upite razžalošćenih Orlica.«[155]

3.3. Veliko križarsko sestrinstvo

»Odmah nakon razpuštanja Orlovstva, već u siečnju g. 1930., stvarao se plan za osnutak nove organizacije, križarske organizacije. Ona će biti idejni baštinik Orlovstva. I ona će se u svome radu sasvim naslanjati na Crkvu. I ona će voditi mladež hrvatsku u blizinu Božju. I ona će se boriti, da Krist zavlada u Hrvatskoj. I ona će se hraniti bogatstvom duše Ivana Merza.

Mali krug ljudi[156] stvarao je prva pravila, prve nacrte za rad. Sastajali smo se ili u maloj kancelariji dra Protulipca na uglu Bakačeve ulice ili u govornici isusovačkog samostana. Trebalo je čitavu akciju sakriti radoznalim očima, napose zlonamjernim njuškalima, koji su naše sastajanje i naše planove mogli prijaviti vlastima.«[157]

Uzor za organizaciju bio je francuski križarski pokret, o kojem je svojevremeno bio pisao Ivan Merz. Nova je organizacija pribrojena velikoj svjetskoj molitvenoj organizaciji Apostolata molitve, kako bi kao strogo crkvena organizacija mogla biti osnovana bez teškoća od strane državne vlasti. Zagrebački nadbiskup Antun Bauer odobrio je pravila 13. siječnja 1930. Odmah nakon toga započelo je osnivanje organizacijskih jedinica križara. Orlovstvo se pojavilo u novom obliku, samo bez tjelovježbe i orlovske odore. Već 13. travnja, na Cvjetnicu,

---

[155] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 55-57.

[156] Na čelu male skupine bio je isusovac o. Josip Vrbanek, a na sastanke je dolazio i dr. Avelin Ćepulić. (Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 62.
Avelin Ćepulić rođen je 17. srpnja 1896. u Bakru, kao unuk poznatog zastupnika u Hrvatskom saboru Avelina Ćepulića. Osnovnu je školu pohađao i završio u Bakru, a gimnaziju u Zagrebu. Studirao je medicinu u Innsbrucku, Grazu, Beču i Pragu. Bio je član i Hrvatskog orlovskog saveza i Velikog križarskog bratstva. Uz Ivana Merza jedan je od »najznačajnijih apostola svjetovnjaka u Hrvatskoj«. Umro je 2. veljače 1936., od leukemije. (Matija Maša VEKIĆ, »Obljetnica smrti katoličkog intelektualca Avelina Ćepulića«, *Hrvatska katolička mreža*, dostupno online URL: https://hkm.hr/duhovnost/obljetnica-smrti-katolickog-intelektualca-avelina-cepulica/ (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).)

[157] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 61

održana je ustanovna skupština Velikog križarskog sestrinstva (dalje u tekstu VKS), za čiju će predsjednicu biti izabrana Marica. Ovu će dužnost vršiti do raspuštanja organizacije.[158]

»Križarstvo je od prvih svojih dana u svome radu sliedilo načela Katoličke Akcije onako, kako ih je katoličkom svietu predao Pio XI., kako ih je tražio naš prečastni Episkopat i kako ih je u Orlovstvu proveo dr. Ivan Merz. Učlanjenje Križarstva u Apostolat molitve bilo je privremeno, a kasnije će Križarstvo biti imenovano službeno Katoličkom Akcijom, koju je i po svrsi i po načinu rada uviek provodilo«, piše Marica.[159] I doista, 24. prosinca 1934. nadbiskup Antun Bauer proglasio je križarstvo dijelom Katoličke Akcije.

Križarice su djelovale u sestrinstvima, koja su bila udružena u mjesna i krajevna središta. Ta su središta na razini jedne biskupije činila križaričko okružje. Križarička su okružja bila podijeljena po staležima, kako bi svaki stalež dobio ono što mu je potrebno za dnevni rad i apostolat. A organizirali su se također susreti i akcije u kojima bi se susretale sve križarice, primjerice, duhovne vježbe, godišnji tečajevi, svečane proslave Papinog dana i svetkovine Krista Kralja, karitativne i misijske akcije. Od 1937. održavala se tzv. »Božićna akcija« i »Uskrsna borba« – pomoć siromašnim obiteljima i djeci pred Božić te priprava za uskršnju ispovijed i zajedničku pričest pred Uskrs.[160] Marica kaže: »Što je Božićna akcija? Rađanje novorođenog kralja u srdcima mnogih. Rađanje njegovo preko djela milosrđa. Treba pristupiti biednima i siromašnima, pomoći im, učiniti im Božić ljepšim, ugodnijim, pa će i Spasitelj lakše u ta srdca doći. Ili zar pomaganjem sirotinji ne pomažemo Njemu samome?«[161] »I prije su hrvatske Križarice poticale i vodile duše na uzkrsnu dužnost, ali od g. 1937. do danas čine to one po posebnom planu i s posebnim oduševljenjem. Neke su metode Uzkrsne borbe preuzete od belgijskih žosista, ali zašto da se ne uzme i od drugih pokreta ono, što je dobro i prokušano. Ipak smo u mnogim pojedinostima dale Uzkrsnoj borbi svoj pečat i svoje obilježje. Drugačije i ne može biti. (…)

Ljudske duše su previše dragocjene, da ih se pušta, da utonu u grieh, u kal, u beznačelnost, u beznačajnost. Treba ih poučiti o vlastitom dostojanstvu, treba im odkriti vrhunaravnu metu, treba probuditi božanski život u njima.«[162]

Zaštitnica križarica bila je sveta Ivana Orleanska, a imale su svoje geslo, značku, zastavu i himnu.[163]

---

[158] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 38.
[159] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 63.; usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 39.
[160] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 39-40.; usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine* str. 206-228.
[161] Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 206.
[162] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 214-215.
[163] Usp. M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 83-98.

O geslu Žrtva – Euharistija – Apostolat Marica kaže: »Jeste li ih vidjeli kadgod? Tri slova na srebrnastim značkama naših djevojčica? Tri slova na crvenom polju naših članskih znakova? Tri slova na odorama Križarica, kad ponosno stupaju u povorkama i procesijama. Tri slova: Ž. E. A. (…)

Križarskom žrtvom, križarskim shvaćanjem žrtve i križarskom spremnošću na žrtvu oplemenjujemo, posvećujemo svoje svagdanje žrtve. (…) Euharistija [je] početna i završna točka križarskog rada. Bez Euharistije ništa, sa Euharistijom sve.

U Euharistiji je čvrstoća naših redova, jakost naše ideologije, tajna naših uspjeha, životna snaga našega obstanka. (…) Apostolat je naša dužnost po sakramentu potvrde. Po tom smo sakramentu postale vojnici Kristovi. Vojnik se ne bori za sebe, već za druge. (…) One [križarice] vrše apostolat primjera u svojoj okolini, u sredini u kojoj se kreću, gdje su zaposlene. (…) Uz apostolat primjera provodi se i apostolat rieči. (…) I apostolat djela križarske mladeži je veoma mnogostruk. (…)

Žrtva, Euharistija, Apostolat! Naša lozinka!

To je naša plemićka povelja! To je naš plemićki list! List naše slobode! Naše odlikovanje. Baština jednoga svetca. Jer Merz je odabrao tu lozinku.«[164]

A o znački piše: »I jest križarički znak i drag i svet. Drag je, jer je simbol križarstva, križarske misli, križarskog opredjeljenja, križarskog programa. Svet je, jer nam ga je svećenik dao kod Božjeg oltara.«[165]

Zastavu i himnu objašnjava: »Svete križarske zastave! Dignite se smjelo! Prvi vaš pozdrav euharistijskom Kralju! (…) Drugi Namjestniku Njegovom Sv. Otcu Papi. (…) Treći domovini našoj Hrvatskoj!« »Ima s glasbenog, s literarnog gledišta ljepših himna od naše. Ali nema nam draže, jer je u zvukove te himne, u sadržaj te himne, ukopana mladost naša, mladost tolikih hrvatskih pokoljenja. (…) Ne, za nas uz »Liepu našu« nema ljepše himne od križarske.«[166]

Pozdrav križarica bio je »Bog živi!« jer »Ima li ljepše želje? Dubljeg značenja? Veće ljubavi?« od želje da »(…) Bog živi u dušama! U Tvojoj, u mojoj, u svima.«[167]

Prigodom slavlja Euharistijskog kongresa u Zagrebu (14. i 15. kolovoza 1930.) i proslave pet godina postojanja katoličke ženske omladinske organizacije, Marica naglašava da je Euharistija središte oko kojeg se okupljaju križari: »Ona je bitna i najbitnija sadržina naše

[164] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 83-89.
[165] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 93.
[166] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 95, 98.
[167] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, 95-97.

križarske nauke i samo po njoj naučismo razumjeti križarsku žrtvu i apostolat. Sve ostalo što je propisano u našoj organizaciji dobiva život, smisao i uspjeh samo po Euharistiji … Naše je prosvjetno djelovanje unašanje vrhunaravnih, euharistijskih ciljeva u kulturu našega sela i grada. Naš je karitativan i misijski rad proširenje euharistijskog kraljevstva u dušama zapuštenih, nesretnih, bijednih. Naša je propagandistička akcija poziv mrtvima, da ožive u euharistijskom Kristu. Naše su vanjske priredbe protkane euharistijskim veseljem.«[168]

I u ostalim svojim spisima Marica ističe koji je temelj i cilj križarstva – izgraditi novi tip katoličke hrvatske djevojke:

»I koliko je naša organizacija uspjela izgraditi taj novi tip djevojke, utoliko je ona uspjela. Da, uspjela je samo toliko, ukoliko smo po organizaciji naučile sve promatrati Katoličkim očima i ljubiti Njega, Krista Gospodina. Ljubiti ga u presv. Euharistiji, jer mi smo euharistijska organizacija. Ljubiti ga u molitvi, jer samo molitva stvara apostole. Ljubiti ga u Njegovoj Crkvi, jer On u njoj uvijek živi. Ljubiti ga u svome bližnjemu, u bijednima, griješnima, nevoljnima. Ljubiti ga u malenima, u srcima onih koje je On tako volio. Ljubiti ga u obitelji, jer ona treba da je odraz života tihe nazaretske kućice. Ljubiti ga u svome zvanju, u žrtvama, u križevima. Ljubiti ga u nepravdama, progonstvima i umiranju. Krist je početak našega rada, on je cilj našega rada, on je snaga naša i uspjeh naš. Ne brojke, ne manifestacije, ne vanjski rad, ne sjajno govorništvo ili briljantno pero. On, i samo On, i uvijek On. To smo uvijek potcrtavale u našem desetgodišnjem radu. To ističemo i sada. Da se to ne bi ni na čas zaboravilo. Da to ne bi svagdanji život ni za momenat zaglušio. Da nam ne bi vanjski uspjesi odvrnuli pažnju od onoga što je bitno u našem pokretu.«[169]

»... Što više izgrađenih, potpuno katolički odgojenih i prokušanih duša. Još više! Katoličkim organizacijama, Katoličkoj Akciji treba što više svetih duša. U prvim njezinim redovima napose! Možda će se netko na smiješiti na tu tvrdnju, pa ipak takvih nam duša najviše treba. Danas se, doduše, mnogo naglašuje potreba katoličkih vođa i izgrađenih katoličkih ljudi. No dok većina želi da ti vođe budu ljudi jake pesnice i gromke riječi, ljudi dučeovskog ili hitlerovskog tipa, ima ih koji mole i žrtvuju, da Gospodin dade katoličkim organizacijama što više ljudi u kojima na osobiti način živi Krist. Mi hoćemo po Katoličkoj Akciji, po križarstvu reformirati mase. No za tu misiju nije nam dostatna socijalna formacija, već nam treba duboka vjerska formacija, život s Bogom i u Bogu. Samo one duše, u kojima na poseban način živi

[168] Marica STANKOVIĆ, »Na euharistijskim visinama«, *Za vjeru i dom*, br. 7-8, 1930., str. 130., prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 40.
[169] Marica STANKOVIĆ, »Kroz deset godina«, *Za vjeru i dom*, br. 9-10, 1935., str. 102., prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 43.

Krist, moći će ga dijeliti i drugima. Samo oni pojedinci, koji u neumrlim dušama gledaju i ljube Krista, moći će te duše osvojiti. Samo one duše koje ljube Krista u Crkvi Njegovoj, kojima je Crkva proširenі Krist, moći će da doista snažno i zdravo socijalno djeluju ...«[170]

»Što mi hoćemo?... Hoćemo mnogo izgrađenih jedinica u ženskom svietu, ženskoj katoličkoj mladeži. Pod tom izgrađenošću mislimo duboku unutarnju osobnu izgradnju, koja crpe životvorne sokove iz srdca euharističkog Kralja. Hoćemo takvu žensku mladež, čije će duše biti vjerom prožete ne samo u teoriji, već koje će u dnevnom svom životu provoditi vjerska načela podpuno dosljedno. Hoćemo žensku mladež, koja će tiesno živjeti s Bogom, koja će u neprekidnom gladu duše za vječnim vrjednotama tražiti sve ono, što taj glad gasi, ali i novu čežnju uzpiruje.«[171]

Iz tog se razloga nastojalo među križaricama pronaći, od 1938. i organizirati i odgojiti tzv. pionirke: »(...) iako sve naše članstvo mora biti katolički elitno, aktivno, borbeno, uviek spremno na rad, na osvajanje, na žrtve, ipak u njegovim prvim redovima stoje one, koje su se na poseban način predale Bogu i Crkvi, čiji idealizam nikad ne zataji, čija požrtvovnost nema kraja, čija se aktivnost nikad ne umori. To su pionirke.

Pionirke ponajprije prednjače u ozbiljnom duhovnom životu. One razmatraju, čitaju duhovno štivo, mole krunicu, po mogućnosti svaki dan prisustvuju sv. Misi i pričešćuju se bar nedjeljno. Svagdanja sv. Pričest toplo se preporuča. Naglašujemo da pionirke vode ozbiljan duhovni život. Ne od vremena do vremena, tek neposredno iza duhovnih vježbi, nego uviek. Svaki dan, sređeno, sustavno, po planu. O svome duhovnom životu pionirka redovito izvješćuje svoga izpovjednika.

Pionirka najsavjestije vrši svoje članske dužnosti. Uredno dolazi na sastanke. Sudjeluje u svemu, što se na sastancima zbiva. Uredno dolazi na zajedničke sv. Pričesti. Uredno plaća članarinu. Uredno vrši dužnosti, koje joj družtvo ili odbor povjeri. U redovitom družtvenom radu pionirka je uviek prva. Uviek pripravna na sve. Uviek spremna na ono, što druge ne će. Uviek pripravna na vršenje najsitnijih i najneznatnijih dužnosti. A nigdje se ne nameće, nikad se ne bori za čast, za vidljive položaje. Ako je u odboru, ona se ne diže nad ostale, isto tako kao što se ne smije ni nadmetati ni hvalisati, zato što je pionirka. Ona je mnogo puta u pozadini, ali ipak sve pokreće. Ona je nevidljivi anđeo čuvar redovitoga družtvenog rada. Ona je žrtva za nemar mnogih. Ona je živi primjer savjestnosti i točnosti.

[170] Marica STANKOVIĆ, »Što nama katolicima najviše treba«, *Za vjeru i dom*, br. 1, 1937., str. 4., prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 44.
[171] »Što hoćemo?«, *Za vjeru i dom*, br. 4-5, 1930., prema: M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 64.

U apostolatu pionirka se ne da natkriliti. Ona je duša svega (…) Ona je uvijek u prvim redovima, uvijek na fronti. A opet, ponovno naglašujemo, bez buke, bez namještenosti, uvijek skladna i mirna, smiona, ali i ponizna.«[172]

Pionirke pohađaju posebne tečajeve o duhovnom životu, ideologiji križarstva, metodama rada i križarskom priručniku. Vježbaju sastavljanje predavanja i govora. Održavaju vlastite sastanke, a središnjica im šalje mjesečni nacrt rada. Marica je pionirke smatrala budućnošću križarske organizacije i suvremenom potrebom Crkve, u čijim prvim borbenim redovima moraju stajati duše potpuno prožete katolicizmom i apostolskim žarom.

Godine 1942. križarice svečano slave petnaest godina Maričinog predsjedništva. Na prijedlog zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca, ona za svoju požrtvovnost u radu s katoličkom mladeži u hrvatskom narodu dobiva papinsko odlikovanje Pro Ecclesia et Pontifice. To joj je odlikovanje on i predao na svečanoj proslavi Križarskog dana i otvaranja Merzove godine, održanoj 13. rujna u Franjevačkoj dvorani u Zagrebu, zahvalivši joj »na dugogodišnjem radu u križarskoj organizaciji i istinskom kršćanskom životu«. A Marica je, zahvaljujući, istaknula koliko joj je to odlikovanje od samog Svetog Oca drago. Rekla je da smatra kako odlikovanje pripada cijeloj križarskoj mladosti, da su zajedno s njom odlikovane sve, i stare i nove članice.[173]

»Danas gledamo plodove rada križaričke organizacije, a ne znamo da je u njih ukopan jedan život; da su oni natapani molitvama, radom i žrtvama jedne duše, koja je ostavila sve, da potpuno posluži proširenju kraljevstva Kristova u ljudskim dušama. Sestra Marica nije samo pokretač momentalnog oduševljenja nego traži od svojih suradnica točan, savjestan i ustrajan rad. Na zakazane sastanke dolazi ona bez zakašnjenja i odgode Ne smeta ju, ako zato propusti zajutrak, ručak ili večeru. 'Puce ne smiju čekati', govori nama ostalima, koje se volimo služiti s akademskom četvrti i koje radi svoje lične komotnosti ne izvršimo obećani posao na vrijeme ili nikako. Sestra Marica daje svima prilike za samostalan rad, a kada koja radnica zataji, ona mirno i bez prigovora izvršuje njezin posao, jer sve mora biti gotovo na vrijeme«, svjedoči tom prilikom jedna Maričina suradnica.[174]

A Milivoj Mostovac, koji je u to vrijeme bio mladi orlovski i križarski djelatnik, pripovijeda:

---

[172] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 261-262.
[173] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 45-46.
[174] JEDNA SARADNICA, »Uz 15 godišnjicu rada predsjednice VKS-a«, *Nedjelja*, br. 26, 1942., str. 5., prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 46.
Pretpostavlja se da je autorica članka Marija Grgić (1907.-1977.), Maričina kolegica i suradnica u križarskoj organizaciji. Jedna je od suosnovateljica ustanove Suradnica Krista Kralja. (Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 46.)

»Profesoricu Stanković upoznao sam u Zagrebu negdje 1926. godine, te sam je često sretao bilo u Hrvatskom orlovskom savezu te u prostorijama Velikoga križarskoga bratstva, bilo na brojnim priredbama. Sestra Marica bila je srednje visine, najvećma nasmijana, pa bi prolazeći kraj svojih članica svakoj znala dobaciti ovu ili onu primjedbu. Tako bi se odmah oko nje stvarao neki krug zajedništva. Izvan sumnje, naša je profesorica Marica bila vodstveni tip žene, sposobna da shvati duh vremena, da okupi i vodi ne desetke već tisuće mladih djevojaka, pripadnica raznih staleža i živućih u raznim pokrajinama. I dok smo mi u muškim organizacijama imali skladni 'trio': dr. Ivu Protulipca – sjajnog organizatora, dr. Avelina Čepulića – intelektualnog borca te dr. Ivu Merza – duhovnog predvodnika, činilo se da je Marica predstavljala neku živuću sintezu njihovih osebina. Štoviše, ona je za nas bila djelomično Katarina Zrinska, Jeanne d'Arc te Katarina Sienska. Znala je oduševiti mnoštvo, izgrađivati vodstvene ekipe te razgovarati s narodnim i crkvenim vođama. U presudnim časovima pokazivala je zamjernu smjelost, koja nije bila drugo nego vanjski izraz njenoga umovanja i uvjerenja. Činjenica da je svoje slobodno vrijeme posvetila organizaciji te da su njene upute bile popraćene vlastitom životnom praksom privlačila je k njoj djevojačke duše. Njezina misao je logički tekla, obučena u ruho srca, dok joj je glas mijenjao ton prema broju slušatelja. U društvenoj sredini volila je rasprave te suradnju sviju. Tako je mogla shvatiti mlade i prilagoditi način djelovanja njihovoj psihologiji.«[175]

Sama Marica svoj organizacijski rad ovako shvaća: »Možda mi se neće vjerovati, ali ja ću ipak navesti, da sav moj rad kroz 22 godine nije bio ništa drugo, nego želja da Isus Krist, njegova nauka i njegovo evanđelje zavlada svijetom. Ja sam bila sretna, ako sam mogla svaki dan nešto učiniti u tom pravcu, napose u dušama omladine.«[176]

Tih godina Marica puno piše, i to pisanje samo je jedan od brojnih načina njezinog organizacijskog i javnog djelovanja.[177]

3.4. Suradnice Krista Kralja

Kao što je već istaknuto, veliki utjecaj na osnivanje zajednice Suradnica Krista Kralja, koja će živjeti redovništvo u svijetu, imao je Ivan Merz. On je htio da se osnuje i slična muška zajednica, ali ta se zamisao nije ostvarila.

---

[175] Milivoj MOSTOVAC, »Hrvatska Jeanne d'Arc: prof. Marica Stanković«, rukopis u Arhivu Marice Stanković, prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 46-47.
[176] *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 47-48.
[177] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 48-50.

O planovima za osnutak ženske zajednice često je govorio Marici Stanković i Viki Švigir. Tijekom hodočašća u Rim 1926. poveo ih je u obilazak kuće svjetovnog reda »Zajednice sv. Pavla« kardinala Ferrarija.[178] Jer, kako Marica piše: »Iza Katoličke akcije, koja bi obuhvatila svojom preporodnom snagom razna područja ljudskog djelovanja i uz koju bi se nanizale preporodne akcije na kulturnom, socijalnom i ekonomskom području, imao bi stajati jedan svjetovni red sa svojom muškom i ženskom granom, na kome bi zapravo počivala čitava zgrada Katoličke akcije i ostalih katoličkih preporodnih grana.«[179] Merz je tom redu »već zacrtao glavne poteze. Takav je red imao biti kruna orlovskih nastojanja, njegova najjača podpora, sinteza svjetovnjačkog rada u Katoličkoj Akciji.«[180]

Iz pisama Ivana Merza i Marice Stanković vidljivo je da je Merz postupno usmjeravao Maricu prema tome, između ostalog i savjetom da ona položi zavjet čistoće[181] (vidi 3. poglavlje rada Utjecaj Ivana Merza).

A Marica o samoj sebi u tim godinama kasnije govori: »Meni je tada bilo 25 godina. Bila sam, kako bi se danas reklo, vrlo sačuvana, unatoč zrele djevojačke dobi. Konzervativni duh moga doma, utjecaj samostanske srednje škole, pa uvijek neko veće ili manje približavanje katoličkom pokretu u Hrvatskoj, sve me je to očuvalo od poznatih kriza mladosti: od vjerskih sumnja, od mladenačke melankolije, koja tako destruktivno može djelovati na razvoj mladenačke duše, a navedena tri direktna ili indirektna odgojna faktora sačuvala su me i od onog besciljnog lutanja mladosti, od nemira srca. Srela sam se s vjerskim sumnjama u svojoj šesnaestoj godini, kad još vjeru i njezine istine nisam pravo poznavala. Mladenačka melankolija imala je svoju kompenzaciju u mojemu vrlo otvorenom, živahnom i veselom temperamentu. A male, sitne, djevojačke krize srca, više sugerirane od mojih kolegica nego burno proživljene u duši, rasplitala sam sama, jer sam od ranog djevojaštva nosila sebi neku slutnju, neko uvjerenje, da Bog od mene nešto drugo hoće. Sve je u meni bilo mirno, svježe, zdravo, a puno čežnje za nečim velikim, lijepim, potpunim.«[182]

Sudeći po jednom njezinom pismu Ivanu Merzu, kao i pismima Vike Švigir, Marica je ponekad razmišljala i o samostanskom, kontemplativnom pozivu. »Često mi dolazi želja da

---

[178] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 59.; *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 109-110.
A. G. Ferrari (1850.-1921.), kardinal i nadbiskup Milana. »Zajednica sv. Pavla« bila je pastoralno – socijalna ustanova koju je on osnovao 1920., kako bi bila središte rada Katoličke Akcije. Njezini su članovi polagali privatne zavjete. Usp. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 111.
[179] M. STANKOVIĆ, *Povijest ustanove Suradnica Krista kralja*, Arhiv M. Stanković, prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 59.
[180] M. STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, str. 40.
[181] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 60.
[182] M. STANKOVIĆ, *Povijest ustanove Suradnica Krista kralja*, Arhiv M. Stanković, prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 61-62.

odem u kakav red vječnog klanjanja. Vidjela sam lanjske godine takav red u Rimu. A opet onda mislim da će mi manjkati vanjski rad, organizacija.«[183] Ipak joj očito malo pomalo postaje bližom ideja posvećenja Bogu u svijetu jer joj Merz u jednom pismu piše: »Veoma se radujem da ste se molitvom dali u pripravu za našu Operu. To je najnaravniji početak. Tako ćete si isprositi providencijalnog muža, koji će ostvarenje uzeti u ruke. Ako Vam je moguće sastavite si popis djevojaka koje se za to zanimaju, a pogotovo ako ih imade sa vječnim zavjetom sv. čistoće. Za sve te neka o. Foretić sastavi molitvene dnevne dužnosti; svaki mjesec neka im pošalje litografiranu malu duhovnu uputu. To nitko ne treba da znade, a brigu oko toga da duhovna uputa bude u pravo vrijeme, može preuzeti ili Marija M. ili B…

A Vi svakako pišite u »Za vjeru i dom« u tom duhu kako uz veliki poziv što ga žena imade kao majka i supruga, danas trebamo djevica koje u svijetu poput redovnica sudjeluju u osvajačkoj, spasavajućoj i posvećujućoj misiji Crkve. Ovim načinom će se u dušama za to zvanih orlica početi da budi želja za ovom vrstom apostolata u svijetu, kojemu je uz ljubav također podloga vječna čistoća.

Među rukopisima Orlovske straže, nalaze se, mislim, neka pisma (već u prijevodu) što su mi ih pisali neki članovi i članice Opere (kardinala Ferrarija). Ako ih možete upotrijebiti kao primjere tog suvremenog redovništva, izvolite si ih uzeti.«[184]

Nakon smrti Ivana Merza među orlovima se više nije govorilo o toj njegovoj zamisli. Međutim, u redovima orlica i križarica i dalje je bilo djevojaka koje su se o tome raspitivale, posebice u vrijeme prazničkih tečaja. Godine 1938., deset godina poslije smrti Ivana Merza, veliki ferijalni tečaj križarske organizacije bio je održan u Banja Luci, njegovom rodnom gradu. Među duhovnicima prisutnima na tečaju bio je isusovac o. Tomislav Poglajen.[185] On je tijekom studija u Belgiji djelovao u JOC-u, tamošnjoj organizaciji katoličkih radnika.[186] Po povratku u

---

[183] *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 15. 11. 1926.*, prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 62.; *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 71.

[184] *Pismo Ivana Merza Marici Stanković, Jesenice, Sv. Križ, 31. 8. 1927.*, str. 58., prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 58.; *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 62-63.

[185] Stjepan Tomislav Poglajen rođen je 8. rujna 1906. u Podgoraču kod Našica. Ušao je u isusovački novicijat u Ljubljani, a za svećenika je zaređen 1935. Od 1926. do 1928. studirao je filozofiju na francuskom isusovačkom kolegiju Valse pres de Puy, a od 1932. do 1936. teologiju u Louvianu u Belgiji. U Zagrebu djeluje od 1937. do 1941. Poznavao je Ivana Merza i Maricu Stanković. Pisao je protiv nacizma pa se pred Gestapom sklonio u Split. Nakon što je i od tamo protjeran, djelovao je u Slovačkoj, Rusiji, Češkoj, Belgiji, SAD-u, Kini, Vijetnamu, Filipinima, Indiji, Francuskoj. Umro je u Parizu, vjerojatno 1. svibnja 1990.
(Usp. »»Tajanstveni« čovjek od akcije. 8. Rujna 1906. – rođen Stjepan Tomislav Poglajen«, *Glas Koncila*, br. 36/2024., dostupno online URL: https://www.glas-koncila.hr/tajanstveni-covjek-od-akcije-8-rujna-1906-roden-stjepan-tomislav-poglajen/ (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).)

[186] JOC – kratica za »Jeunesse ouvrière chrétienne«, tj. »Mladi kršćanski radnici«; ponekad se, prema toj kratici, koristi i naziv »žosizam«. Taj je pokret utemeljio belgijski svećenik Joseph Cardijn 1925., u okviru Katoličke akcije. Pokret djeluje prema središnjoj metodi socijalnog nauka Crkve: »vidjeti – prosuditi – djelovati«.
(Usp. CENTAR ZA PROMICANJE SOCIJALNOG NAUKA CRKVE, *Socijalni nauk Crkve. Građa za natjecanje u Vjeronaučnoj olimpijadi učenika osnovnih i srednjih škola za 2023./2024. školsku godinu*, Zagreb, 2023., str.

Hrvatsku postao je duhovnikom križarskih centrala. Na Svijećnicu 1938. povjerio je Marici kako već dugo razmišlja o osnutku civilnog reda poput onih s kojima se upoznao u inozemstvu. Ona mu je odgovorila da ta zamisao postoji još od Ivana Merza te da ne bi bilo teško naći kandidatice za takvo što. O. Poglajen malo se iznenadio jer, unatoč dobrom poznavanju Merza, nije znao za ovu njegovu zamisao. Do tečaja u Banja Luci već su se našle djevojke koje bi bile osnivačice i prve članice.

Po završetku tečaja o. Poglajen održao je zatvorene duhovne vježbe za šest djevojaka: Maricu Stanković, Đurđicu Vitković, Maru Čović, Anicu Bodakoš, Mariju Grgić i Agnezu Mićun. One su odlučile osnovati »Zajednicu suradnica Krista Kralja«, čije bi geslo bilo »Adveniat Regnum Tuum«. Prvi nacrt pravila napisao je o. Poglajen, koji je predložio naziv »pomoćnice«. Umjesto toga je međutim usvojeno ime »suradnice«. O svemu su obavijestili nadbiskupa Stepinca, a on je dao svoj blagoslov. Dogovoreno je da čitav osnutak ostane tajnom, dok se ne vidi daljnji razvoj situacije. Po povratku u Zagreb nove članice počele su s radom, a budući da su sve već bile križaričke pionirke, njihov je apostolat već bio razvijen, samo mu je trebalo produbiti smisao.

Marica u kolovozu 1938. hodočasti u Lurd, gdje novu zajednicu povjerava zaštiti Majke Božje. Uz pomoć Svetozara Ritiga, župnika župe sv. Marka, zajednica iste godine osniva Dom katoličkih studentica u Visokoj ulici 10 te ga stavlja pod zaštitu Kraljice apostola. Dom je od prvih dana bio pun djevojaka, a njegovom službenom otvorenju prisustvovao je i sam zagrebački nadbiskup. Osim studentica i uprave Doma, u njemu su živjele i dvije suradnice. Jedna je radila u župnom Caritasu, dok je druga brinula za crkveno rublje. Prva voditeljica Doma bila je Đurđica Vitković, a nakon njezinog izlaska iz Zajednice 1941., dužnost je preuzela Marija Grgić. Ona je također 1944. izišla pa se Zajednica odrekla vođenja Doma. On je tako postao vlasništvom župe sv. Marka.

Kuća matica Zajednice, Dom Krista Kralja, nalazila se u Palmotićevoj 3, pored organizacijskih prostorija VKS-a. Tu se prvo nalazilo malo sklonište za radnice, zatim su se tamo nastanile neke suradnice, a 1940. došla je tamo živjeti i Marica. Kad im je 1946. otkazan stan, preselile su se u jednosobni stan u Padovčevoj 10. Nakon Maričinog izlaska iz zatvora suradnice su već stanovale na Hrastovcu 9, gdje su pripremile posebnu sobu za Maricu.

Prvi period Zajednice, od 1938. do 1941., Marica opisuje kao period pripremanja. O sličnim pothvatima Suradnice nisu puno znale. Zato Marica i još jedna članica u kolovozu 1939.

113., dostupno online URL: https://nku.hbk.hr/wp-content/uploads/2023/09/Socijalni-nauk-Crkve-VO.pdf (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).)

provode tri tjedna u Betnavi kod Maribora, kod slovenske grane Zajednice katehistkinja iz Nizozemske. Tu Zajednicu Marica je još jednom posjetila 1940.

Drugi period Zajednice, od 1941. do 1948., Marica opisuje kao osnivanje i smatra ga zrelijim od prvog. O. Poglajen biva premješten iz Zagreba, a duhovnikom Zajednice postaje križarski duhovnik don Ante Radić. Agneza Mićun, Đurđica Vitković, Marija Grgić i Mara Čović odlaze, Anica Bodakoš umire, no dolaze nove članice. Sve su angažirane u organizaciji, jer hoće sačuvati organizacijsko djelovanje od rata. I apostolat je razvijen. Sastaju se na tjednim konferencijama, gdje don Ante izlaže teološke teme, a Marica ulazi konkretni život suradnice, počevši od molitve. Na taj se način produbljuje misao Zajednice.[187]

»Moj se duhovni život promijenio, nekud dozorio, produbio. Mnogo mi je dano i mnogo sam drugima mogla dati. Toliko mi je dano da sam zastala nad čudesima Božjim u sebi. Gospodin mi je doista pokazao mnogo toga. Nekako sam slobodno, veselo, otvoreno, radosno, intuitivno mogla ulaziti u vrhunaravni svijet i mogla sam ga lako prenositi u duše drugih. Čini mi se da je najljepše i najdublje, što sam govorila i napisala, iz tog vremena. Ostao je niz konferencija iz toga razdoblja, kojima se i danas koristim. Jedino im oduzimam lirske momente. Ali inače je sve uglavnom dobro opaženo, dokumentirano, proživljeno. Napose molitveni dio obrađen je lijepo«, kaže Marica o svom duhovnom životu iz tog vremena.[188]

Marica je 1943. napisala Pravila Zajednice.[189] »Ako taj materijal usporedimo sa banjalučkim pravilima, onda ćemo vidjeti da su neke stvari sasvim drugačije shvaćene. To je i sasvim razumljivo. Nakon pet godina bila su tu već mnoga iskustva i život je pokazao, da neke stvari treba drugačije postaviti«, kaže ona.[190] Korisno je ovdje donijeti odlomak iz tih Pravila, iz kojega se jasno iščitava djelokrug i duhovni život zajednice te vizija budućnosti:

»*Osnovne misli*

Braćo! Zahvaljujte Ocu koji nas je učinio vrijednima da budemo subaštinici svetih u svjetlosti. On nas je izbavio od vlasti tame i premjestio u kraljevstvo ljubeznoga Sina svojega, u kojemu imamo otkupljenje, oproštenje grijeha. On je slika Boga nevidljivoga, prvorođeni prije svakog stvorenja. Jer u njemu je sve stvoreno, što je na nebu i na zemlji, što se vidi i ne vidi: bila prijestolja, ili gospodstva, ili poglavarstva, ili vlasti: sve je po njemu i njega stvoreno. I on je prije svega, i sve je u njemu postavio. I on je glava Tijela, Crkve, ta on je prvenac,

[187] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 63-66.
[188] M. STANKOVIĆ, *Povijest ustanove Suradnica Krista Kralja*, Arhiv M. Stanković; prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 66.
[189] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 67.
[190] M. STANKOVIĆ, *Povijest ustanove Suradnica Krista Kralja*, Arhiv M. Stanković; prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 67.

prvorođeni od mrtvih, da bude u svemu prvi; jer je htio da u njemu stanuje sva punina; i po njemu da pomiri sve sa sobom, učinivši mir krvlju njegovom na križu; po Kristu Isusu, Gospodu našem« (Kol.1, 12-20).

Ove misli sv. Pavla označuju najtočnije zamisao i svrhu Zajednice. Kristu Gospodinu, Prvijencu Očevu, Gospodaru svega vidljivoga i nevidljivoga, Kralju neba i zemlje treba podrediti sve: privatni i javni život, obitelji i narode, pojedince i cijelo čovječanstvo. On mora biti Kralj srdaca i Kralj čitavoga ljudskoga društva. On mora vladati u dušama i savjestima, ali i u školama, u sudstvu, u nauci, u štampi, u umjetnosti, u socijalnom i gospodarskom poretku, u političkom i državnom životu.

Jer sve je njegovo. Sve mu je Otac dao, i sve je svojom krvlju otkupio. Na sve ima pravo i vlast. Nijedna se duša ne može odvojiti od njega, a da bude ipak živa. Nijedna se obitelj ne smije otrgnuti od njega, jer će bez njega sigurno umrijeti. Nijedan se narod ne smije otuđiti od njega, jer će bez njega nestati. Nijedna se kultura i civilizacija ne može sagraditi bez njega, jer će bez njega sigurno prije ili kasnije propasti. Nijedna se nauka ne može razviti bez njega, jer izvan njega nema istine. Nijedan se socijalni poredak ne može uspostaviti bez njega, jer On je ravnoteža i prav da. Ali ne vrijedi to samo u nekim općim, širokim i blijedim vanjskim potezima. Nijedna sitnica u životu duša, obitelji, i naroda ne može se odijeliti od Krista, jer bez njega su sve, pa i najmanje pojedinosti bez smisla i svrhe; suha loza koja je izgubila vezu s božanskim čokotom: besplodno područje koje ne zalijeva kiša Kristovih milosti i obilje Kristova blagoslova.

Povezati duše, obitelji i svoj narod s Kristom, to je cilj Zajednice. Povezati s njim sve što život duša, obitelji i naroda u sebi nosi. Sve što u život duša, obitelji i naroda ulazi. Bilo to sakrito u nepoznatim kutevima pojedine duše ili od javnoga značenja. Činilo se to sićušno i neznatno ili od odsudne važnosti za pojedinca i narod. Sve treba povezati s Kristom. Sve podrediti Kristu. U sve uvesti Krista Boriti se da Krist nigdje ne bude nepoznat, stranac, već da On i, samo On, svuda vlada. Jer »On je prije svega«, i On treba da bude »u svemu prvi«.

Život Zajednice suradnica Krista Kralja život je koji se troši za ostvarenje kraljevstva Kristova na zemlji. To je život neprestanog rada, žilave borbe, požrtvovnog apostolata, ali svakodnevnoga, dobro pripremljenoga, sistematskoga i neprekidnoga apostolata. Ta se borba i apostolat ne vrši odijeljeno od svijeta, već u svijetu, među svijetom, u običnom vrtlogu, u svim zvanjima, u svim okolnostima, na svim položajima u koje žena po današnjem poretku ulazi. Zajednica je zapravo *spašavanje i posvećivanje laičkoga svijeta i to upravo u njegovoj običnoj, svagdanjoj sredini i životu*.

Zajednica suradnica Krista Kralja, kao redovništvo u svijetu, na sasvim svoj način – potpuno prilagođen potrebama vremena i suvremenim potrebama Crkve – nadopunjuje i proširuje rad većih ili manjih skupina i družbi u Crkvi, da se kraj njih i zajedno s njima bori za ono kraljevstvo koje liturgija naziva »kraljevstvo istine i života, kraljevstvo posvećenja i milosti, kraljevstvo pravde i ljubavi«.

Spašavati i posvećivati laički svijet, ali živeći s njim i među njim, a sve to pod vodstvom Crkve i u punom predanju Kristu Kralju, to je cilj Zajednice.

Djelokrug Zajednice

Djelokrug rada i apostolata Zajednice je vrlo širok. Tako širok kao što je široko ljudsko djelovanje. Tako širok kao što je široka njiva kojom u ime Kristovo Crkva upravlja, na njoj ore, sije i zalijeva rast neumrlih ljudskih duša. Zajednica suradnica Krista Kralja nije odredila i neće ništa na toj njivi Božjoj odrediti kao specifično svoje. Jer njezine su članice razne naobrazbe, raznih zvanja, raznih sposobnosti i raznih životnih prilika, pa će prema tome i rad njihov biti raznolik.

Prvo i glavno područje na kojemu suradnica Krista Kralja radi za kraljevstvo Kristovo jest *njezino zvanje*. Suradnica Krista Kralja nakon stupanja u Zajednicu redovito svoje zvanje ne napušta. Može ga samo za vrijeme ozbiljne priprave na apostolat privremeno suspendirati, ali samo zato da ga se iza priprave još ozbiljnije prihvati. Dakle, suradnica Krista Kralja unosi u prvom redu u svoje zvanje Krista i njegove zakone. Ona svoje zvanje ozbiljno shvaća i savjesna je i u najmanjim sitnicama njegovim. Na taj način ona svoje zvanje oplemenjuje i posvećuje. Takvim svojim shvaćanjem, svojim primjerom i nastupom ona diže i svoju okolinu. To treba napose naglasiti danas kad su zvanja kod mnogih izgubila svoju prvotnu svrhu, kad su toliko mehanizirana i šablonizirana da s njihova svrha i vrijednost svodi na najobičnije kruhoborstvo ili čak na prljavu trgovinu.

Suradnica Krista Kralja unosit će u svoje zvanje kršćanski duh, da kraj toga ni časak ne zaboravi na apostolske zadatke svoga zvanja, koji su ne samo u čuvanju i isticanju pravoga shvaćanja zvanja, već i u djelovanju na čitavu svoju radnu sredinu. Ona će kao učiteljica ili kao činovnica, kao studentica ili kao radnica, kao kućna pomoćnica ili kao seljanka, ili pak kao fakultetski obrazovana žena, biti svjetlo Kristovo za svoju okolinu, za sve duše, koje to svjetlo traže i za njim tapaju, ali i bič Kristov kad treba nastupati u obranu istine i pravde i protjerati one koji trguju sa svetinjama ili ih obeščašćuju. Suradnica Krista Kralja borit će se za katolički odgoj djece ako je učiteljica ili profesorica, za kršćanski duh u našim uredima ako je činovnica, za katoličke principe u nauci ako je studentica, za socijalnu pravdu u društvu ako je radnica, za ispravno shvaćanje rada ako je kućna pomoćnica, za staro poštenje naših sela i seljačkoga

obiteljskog života ako je seljanka. Tako isto u liječničkom, sudskom i ostalim intelektualnim zvanjima gdje se budu suradnice Krista Kralja nalazile. Svagdje će unositi i boriti se za nepatvoren Kristov nauk, za kršćanske principe, za kršćanski duh i shvaćanje.

Dakle, osim osobnoga primjera koji mora biti uvijek svijetao, suradnica Krista Kralja nastupa za kraljevstvo Kristovo i borbeno: riječju, govorom, prijedlozima, nacrtima, pisanjem i javnim predavanjima. Dakako, i opet svaka prema svojim sposobnostima i naravi. Ali uvijek nenametnuto, diskretno, fino i otmjeno kako to dolikuje ženi i redovnici.

To je djelovanje u zvanju tako važno i njim se toliko može postići na preobrazbi duša i javnoga života da se suradnica Krista Kralja ne odriče svoga redovitoga zvanja ako to nije izričito potrebno poradi viših ciljeva Zajednice. Ali to su samo iznimni slučajevi. I mijenjati se može zvanje samo iz važnih razloga i u sporazumu s vodstvom Zajednice.

Uz pokršćanjivanje i posvećivanje radne sredine Zajednica se u svom apostolskom djelovanju posebno bavi pitanjem omladine, pitanjem našega djevojačkog svijeta. I to ne samo one suradnice koje su po samom svome zvanju u kontaktu s omladinom, već i ostale, u svoje slobodno vrijeme rade i žrtvuju se za omladinu. I taj rad može biti raznolik. Vođenje i pomaganje društava Katoličke akcije ili drugih katoličkih društava, u duhu statuta tih društava i direktiva koje Crkva za taj rad u jednoj biskupiji ili u cijelom narodu izda. Pojedinačno, individualno odgajanje, napose jačih ličnosti u djevojačkom svijetu koje će ili u svojoj okolini ili u samim organizacijama na druge djelovati i voditi ih. Takav osobni kontakti pojedinačno odgajanje mladih duša ostat će uvijek važno pa i onda, kad bi se tipovi i rad katoličkih društava sasvim izmijenili ili nestali. U radu za našu omladinu treba spomenuti okupljanje duhovno zapuštene djece, katehiziranje, pripravu za prve sakramente, razne tečajeve za vjerski odgoj djece, razne dječje organizacije. Zatim liturgijske slične tečajeve za jačanje katoličke svijesti kod omladine, surađivanje ili uređivanje dječjih ili omladinskih časopisa i uopće sve što diže katolički duh u mladenačkim dušama. Svaka će suradnica na toj njivi birati ono za što ima najviše smisla, gdje je najviše potrebna, i što se dade najlakše uskladiti s dužnostima njezina zvanja.

Za što bolji odgoj omladine Zajednica otvara dječje domove, domove za radničku, srednjoškolsku ili studentsku omladinu, domove za činovnice i slično. Ukoliko Zajednica ne bi mogla sama takve domove otvarati, ona svoje sile uposluje u takvim institucijama, pogotovo one koje imaju za to stručnu spremu.

Iako Zajednica ne isključuje nijednu vrstu katoličkog rada ipak ćemo još napose napomenuti karitativan rad. Suradnica Krista Kralja voli taj rad i rado se u njemu uposluje. Taj je rad također mnogostruk i opširan jer obuhvaća siromašnu djecu, obitelji, starce, ratne bogalje,

slaboumnu čeljad, zalutale i posrnule žene i djevojke. Suradnica će opet na tom području birati rad prema svojim mogućnostima i svojim sposobnostima. Ako je karitativan rad organiziran po župama, ona će surađivati u župskom karitasu. Ako je vezan uz razne organizacije, ona će ga potpomagati u tim organizacijama. Ako su prilike takve da treba raditi pojedinačno bez veza s nekom grupom ili organizacijom, ona će raditi i tako. To je ona elastičnost koju Zajednica mora imati na svim područjima i u svim prilikama.

Nabrojili smo tri područja apostolata Zajednice, ali ponovno naglašujemo da je područje njezina apostolata još šire. Ona radi svagdje gdje je Bog i duše trebaju. Tako u širenju raznih pobožnosti, u širenju dobre štampe, u misijama, u borbi protiv psovke, ukratko u svemu što služi katoličkoj izgradnji našega naroda.

Dakako da moramo spomenuti i apostolat suradnice Krista Kralja u svojoj obitelji ili drugim obiteljima, bilo da suradnica u obitelji stalno živi, bilo da iz malo veće udaljenosti u njih gleda i na njih djeluje. I taj je apostolat vrlo važan. I možda je upravo suradnicama Krista Kralja koje su se Bogu posvetile zavjetom čistoće određeno da u zajednici s drugim djevičanskim dušama budu liječnici mnogih naših obiteljskih zala i poroka. Jer upravo djevičanske duše zazivlju Božji blagoslov na obitelji i duhovno oplođuju njihovu svrhu i njihov život.

Duhovni život Zajednice

Bez dubokoga duhovnog života nema plodnoga apostolskog djelovanja. Zato se u Zajednici duhovnom životu posvećuje velika, najveća pažnja. Za duše koje se bave apostolatom nije dosta naravna sposobnost, manja ili veća spretnost, manji ili veći žar i oduševljenje. Jer, ako je spašavati duše božanski, upravo najbožanskiji posao, onda taj posao ne može vršiti netko tko sam ne živi božanskim životom, ili je taj život u njemu iznakažen i nagrđen. Ako za ikoga, za apostolsku dušu je potrebno da bude izgrađena. Još više! Potrebno je da bude sveta. Da bude drugi Krist.

I članice Zajednice moraju biti savršene, svete. Koja to ne razumije i za tim ne teži, ne spada u Zajednicu. Ali u Zajednici se mora, poradi posebnog načina života, razviti i poseban tip savršenosti, poseban tip svetosti. Tek kroz kratko vrijeme bit će članice Zajednice, bar većina njih, zaštićene zajedničkom kućom ili posebnom duhovnom njegom sa strane vodstva, dobrim primjerima susestara. Članica Zajednice bačena je u vrtlog života da sama krči svoj put i sama upravlja sobom i svojim apostolskim djelovanjem. Ona je u svijetu. Ali ne kao ljubljena žena ili požrtvovna majka koja se u svakoj zgodi može na nekoga nasloniti. Članica Zajednice je redovito sama, bez pomagača, bez naslona, osim duhovnih veza koje je vežu sa Zajednicom suradnica Krista Kralja i mističnom Zajednicom sviju udova Kristovih, Crkvom.

Ona je često sama protiv sviju. Ne ide sa strujom već protiv struje. Često ni pred njom ni iza nje nema nikoga. Smije se služiti svime što je dozvoljeno. Smije ulaziti i treba ulaziti u sve što život pruža a nije grijeh i ne vodi grijehu. Ona nije povučena u tihi kutić svoje sobe. Ona je na vidiku, u borbi, na bojištu. Ne smije ni upadati u oči kakvim čudnim držanjem ili zastarjelim nastupom, jer onda je njezin rad osuđen na neuspjeh i morat će se prije ili kasnije povući. Obučena je kao i druge njezine vršnjakinje i drugarice. Skladno, fino, suvremeno, po modi, Čitava njezina vanjština odiše suvremenošću i otmjenošću.

Upravo svojom dotjeranom vanjštinom mora biti tip suvremenog katoličkog borca. Mora poznavati umjetnost, književnost, kazalište, kino. Pratiti radio, fotografiju, izletništvo, sport. Pogotovo ako se bavi odgojem omladine ili radi u omladinskim organizacijama. Ona to ne čini iz znatiželje, iz povođenja za svijetom, iz površnosti ili želje za sveznanjem već zato što mora poznavati sve što suvremenu omladinu zanima. A opet mora biti savršena, mora biti sveta. Biti u svijetu, ali ne od svijeta. Služiti se svime, ali odlijepljena od svega. U modernoj frizuri, u odijelu po najnovijem kroju, u elegantnim i finim cipelama, ona će propovijedati nauk Krista Kralja. Isto tako, kako je to nekad činio svetac u fraku – dr. Ivan Merz.

Nije to lako. Ne može se to bez nutarnje veze s Bogom. Ni bez škole kršćanske askeze. Zato Zajednica traži od svojih članica u prvom redu duboki duhovni život, da se po njemu članice Zajednice osposobe za apostolat i da se po njemu razvije novi tip svetosti u Crkvi. Tip koji sjedinjuje i mučeništvo prvih kršćanskih djevica i požrtvovnu brigu majki i život molitve i sabranosti tihih redovnica u samostanima. Suradnica Krista Kralja ne prolijeva svoju krv za Krista kao djevice iz prvih kršćanskih vjekova, ali ona podnosi dnevno sitno mučeništvo rada, borbe, čestih nerazumijevanja i neuspjeha i prikazuje samu sebe, svoju mladost, svoju energiju Gospodinu kao nekrvni, ali potpuni žrtveni dar za Crkvu i duše.

Vizija budućnosti

Kako će dugo Zajednica živjeti u ovom obliku? Ne znamo. Možda će doći vrijeme kad će i ovaj oblik redovništva biti premalo elastičan. Možda će doći vrijeme kada niti središnjica u svom jedinom domu neće moći zajednički živjeti. Možda će doći dani kad će od voditeljice pa dalje sve suradnice morati uzeti svoje putne kovčege i bježati svaka na svoju stranu. A možda će i bez putnog kovčega, bez ičega, izlaziti iz svog doma kao nekada sv. Elizabeta. Ali će znati, kao i ona u toj zgodi, zapjevati radosni i svečani »Tebe Boga hvalimo«. Jer kraljevstvo je Božje u dušama, i nitko nam ga ne može uzeti. I nitko nam ne može zapriječiti da radimo za duše, makar na koji način. I mi možemo nastaviti svojim radom bilo kako, i bilo gdje, a Gospodin će se pobrinuti da uspostavimo međusobno potrebne veze. Ili možda će se i bez progona opaziti da na strukturi Zajednice treba nešto popraviti, izmijeniti. Zajednica treba da

je spremna na to. Sveta Crkva neka dade Zajednici oblik koji je za izvjesno vrijeme najpodesniji. Suradnica Krista Kralja je naučila da ništa nije njezino, pa ni Zajednica kojoj pripada, niti pravila po kojima živi. Ona Zajednicu voli, ali nije na nju ni na njezin sadašnji oblik prilijepljena. Ona se savija samo oko jednog stabla, a to je Krist.

A može li se dogoditi u budućnosti da Zajednice ne bude? Da propadne, da je crkvena vlast ukine? Može i to biti i u bližoj i daljoj budućnosti. Zajednica nije niknula iz potrebe da se osnuje još jedna redovnička družba koja mora vjekovima živjeti. Ona se ne bori za neki životni prostor, za tradiciju koja će se stoljećima prenositi. Ona je nastala iz suvremene potrebe Crkve, a kad Crkvi više ne bi mogla služiti, onda je i ne treba.

Pa zar nije u ovakvoj perspektivi zajednica osuđena na propast? Zar nije bez prave svrhe? Nikako! Jer ako se po njoj izgradi jedna jedina duša, ona je ispunila svoj cilj. Ako se po njezinu radu jedna jedina duša spasila, ona je vjerno ispunila svoju svrhu. I ako bi ona pred jednom jačom, grandioznijom i suvremenijom pojavom redovništva morala ustuknuti i predati joj svoja iskustva i svoje ljude, ona bi bila samo na dobitku. Upravo s njezinim nestankom Crkva bi dobila nove jurišne čete za Kristovo kraljevstvo. U tom slučaju Zajednica bi bila ono zrno o kojem evanđelje govori: »Ako zrno ne umre...«.

Međutim, dok je ona tu, dok je Crkva treba, dok se po njoj duše posvećuju, ona glasno i jasno propovijeda svijetu: veliku vjeru u Božju providnost i zato dobrovoljno živi u siromaštvu, odlijepljena od svega; veliko poštovanje prema dušama, jer su neizrecivom cijenom otkupljene; veliku ljubav prema Ljubavi, koja se razlila u nama i koja nas goni da radimo za Njegove duše i Njegovo kraljevstvo. *Domine Jesu, adveniat regnum tuum!*«[191]

U tom, drugom periodu, Zajednica se suočavala s nekim nepovoljnim elementima. Marica svjedoči kako su sve članice bile previše zaokupljene organizacijskim radom, tako te zapravo nisu imale vremena za duhovnu izgradnju. I sam duhovnik, don Ante Radić, bio je, po Maričinim riječima, prvenstveno organizacijski čovjek. Zato je njezin ispovjednik, o. Ivan Kozelj, puno pomogao u duhovnom rastu i nje i Zajednice, posebice dok je Marica bila u zatvoru.

Nakon što su katoličke organizacije raspuštene 1945., Zajednica se prilagodila novim prilikama. Zagrebački su župnici počeli izdavati tjednik »Dobri pastir«, ali su prepustili upravu lista Zajednici. Suradnice Pavica Hep i Jelka Molnar preuzele su tu dužnost, a Marica je u tjedniku objavljivala »Pisma mladoj prijateljici«.[192] Ona kaže kako se u to vrijeme »(…) Zajednica [se] vrlo afirmirala. Istina, organizacije nije više bilo, ali članstvo, bar djelomično,

[191] Marica STANKOVIĆ, *Izazov Kristova kraljevstva*, str. 107-117.
[192] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 70.

dolazilo je na vjeronauk na Kaptol 3, a dolazilo je i k nama na razgovor, po knjige i sl. Tu je zatim karitativna akcija, pa briga za svećenike logoraše, uprava 'Dobrog pastira', ukratko, sav katolički laički aktivitet, koji je još mogao postojati, bio je u našim rukama. Napose naša logoraška akcija za svećenike u prve dvije godine iza rata, pa i kasnije, Zajednicu je učinila popularnom i taj će rad dignuti Zajednici ugled pred mnogima, koji su nas skeptički i s čak antipatijom gledali prije.«[193]

Nažalost, uz vanjske uspjehe vidljivi su i unutarnji nedostatci, primjerice nerazumijevanje između Zajednice i duhovnika ili neki unutarnji strahovi. Marica se pita traži li zaista dragi Bog od nje da vodi Zajednicu.

U tom teškom vremenu, nakon što je u jesen 1946. zatvoren nadbiskup Stepinac, Marica povodom blagdana Krista Kralja upućuje Zajednici nagovor u kojem kaže da će doći do promjena u svijetu,[194] a »suradnica Krista Kraja ne smije ići mimo njih slijepa i bez interesa. Sve te stvari moramo poznavati, u sve to ulaziti. Analizirati ih u svojoj duši i njihovu rješavanju pristupiti svom svojom aktivnošću. Jer ne zaboravimo da je svrha Zajednice »spasavanje i posvećivanje laičkog svijeta. I to upravo u njegovoj običnoj svagdanjoj sredini i životu« (*Pravila*)«.[195] A zatim u tri točke odgovara na pitanje što suradnice trebaju činiti:

1. U sebi razvijati duh elastičnosti, širokogrudnosti, duh katoličkog univerzalizma. (…) Ići prema novom svijetu i novoj povijesti mirno, pouzdano, u dubokom uvjerenju da desnica Gospodnja sve vodi, da sve ima svoj smisao i svoj zašto, iako mi to sada ne vidimo, ali da mi u tome novome imamo svoju ulogu i svoju misiju.

2. To novo što dolazi, bit će samo onda novo ako bude prodahnuto pravim kršćanstvom. Kršćanstvo je utjelovljeni Krist. Ne nekadanji, ne davni, ne mrtvi, pa niti ne uskrsli Krist, već sadašnji Krist, utjelovljeni Krist, kome može svatko doći, koga može svatko i vidjeti i prepoznati. Kako i u kome? U svakom kršćaninu. Jest, kršćanstvo će onda zavladati ljudskim dušama, kršćanstvo će onda formirati lice zemlje, kršćanstvo će onda pobijediti kad Isus Krist, Sin Božji, ne bude samo povijesno lice, daleka vizija prošlosti, već kad ga nevjernici ugledaju u dušama vjernika, kad se bezbožnici budu sukobili s njim u srcima onih koji vjeruju. (…) Koliko je tu važan osobni prilog svake suradnice i cijele Zajednice Krista Kralja!

3. Mi smo u svom vanjskom djelovanju prešli na sasvim osobni i individualni odgoj omladine. Držim da to najbolje odgovara ne samo našim prilikama, već je to i inače

[193] M. STANKOVIĆ, *Povijest ustanove Suradnica Krista Kralja*, Arhiv M. Stanković; prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 70-71.
[194] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 71
[195] M. STANKOVIĆ, *Izazov Kristova kraljevstva*, str. 42-43.

najprokušanija metoda za izgradnju duša, a napose mladih duša. (…) Tim osobnim odgojem, odgojem u sasvim maloj skupini ili pojedinačnim odgojem, lakše će se u mlade duše usaditi: ono duboko kršćanstvo za kojim toliko čeznemo, lik Kristov koji iz svakog kršćanina, pa i iz omladine, treba da blješti, i konačno lakše će se svaka pojedina od tih mladih duša spremiti za prodorni vanjski rad, za katolički aktivitet, tako potreban u ova vremena i u vremena koja dolaze.«[196]

Kasnije, u »Povijesti ustanove Suradnica Krista Kralja«, Marica svjedoči da je u to vrijeme sumnjala da zajednica neće opstati. Zato je na ljeto 1947. spalila fotografije početaka Zajednice, zamolila o. Kozelja da se pobrine za članice te poslala pismo papinskom legatu Harleyju, u kojem je opisala svoj rad od 1945. do 1947. Međutim, Zajednica se nije ugasila, nego ju je Gospodin preko kušnji pripremao za djelovanje u skladu s novim smjernicama svoje Crkve.

Za vrijeme Maričinog zatočeništva u Požegi, njezine se suradnice upoznaju s apostolskom konstitucijom Pija XII. o svjetovnim ustanovama »Provida Mater Ecclesia«, s njegovim motuproprijem »Primo feliciter« te uputom Kongregacije za redovnike »Cum sanctissimus«. Uz pomoć Franje Šepera i o. Kozelja traže crkveno odobrenje Zajednice, prema tim novim smjernicama. Marica im o blagdanu Krista Kralja 1948. poručuje:[197] »Iz ove osame, iza ovih rešetaka vidim još jasnije stvari koje sam i prije naglašavala.

Svijet i zlo u svijetu pobijedit će samo oni koji su sasvim Kristovi. Potpuni ljudi, potpuni kršćani, oni koji su realizirali Krista u sebi: *sveci!* Samo oni mogu dobiti od Oca misiju da ostvare kraljevstvo Sina njegova. Onda će oni to kraljevstvo ostvariti i onda kad neće biti ništa moguće osim dobra primjera, jer će Krist sam govoriti iz njih i preko njih. Skup takvih svetih duša u kojima će se veliki Bog naslađivati ima biti Zajednica. U tom je njezin smisao i poziv. Tajna ostvarenja kraljevstva Kristova u svijetu i u našem narodu.«[198]

Zajednica šalje Kongregaciji za redovnike molbu za svoje kanonsko osnivanje 1950., a molba biva odobrena 1951. Počinje treći period Zajednice, koji Marica naziva »razdobljem definitivnog formiranja«. Po povratku iz logora 1952., ona piše Pravila, tj. prilagođava nacrt iz 1943. – popravlja ga, ustustavljuje i dopunja iskustvom koje je Zajednica stekla. Kako završava koji odlomak, tako ga šalje o. Kozelju i dr. Šeperu, a oni dopunjavaju svojim opaskama. Bojeći

[196] M. STANKOVIĆ, *Izazov Kristova kraljevstva*, str. 43-45., usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 72-73.
Cijeli nagovor vidi u: M. STANKOVIĆ, *Izazov Kristova kraljevstva*, str. 33-46.
[197] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 73-74.
[198] M. STANKOVIĆ, *Izazov Kristova kraljevstva*, str. 47.

se da nadbiskup Salis[199] neće htjeti potvrditi Pravila, Marica se obraća zatočenom kardinalu Stepincu za potporu, a on blagoslivlje Zajednicu te savjetuje svog zamjenika Salisa da Pravila potvrdi. Šalje Zajednici pisma koja Suradnice smatraju svojim najvećim blagom.

Pravila Suradnica Krista Kralja odobrena su 18. listopada 1953., na blagdan svetog Luke. Suradnice su u to vrijeme održavale duhovnu obnovu, da se priprave za slavlje blagdana Krista Kralja. Marica im je pročitala dekret o osnutku Zajednice kao svjetovnog instituta pa zatim Konstitucije, tj. Pravila. Po dozvoli dekreta, ona je na blagdan Krista Kralja, 25. listopada 1953., položila vječne zavjete kao Suradnica Krista Kralja.

Nakon odobrenja, Marica je radila na unutarnjoj izgradnji Zajednice i odgoju svake pojedine mlade članice. Pisala je pouke, konferencije, razmatranja, napisala je povijest Ustanove te komentar Pravila. Iz njega se može iščitati kako se Maričino poimanje apostolata u svijetu razvilo, po smjernicama Crkve, od ideje redovništva u svijetu do ideje svjetovnog instituta. Ona se u pisanju poziva na crkvene autoritete, dok tumači narav svoje Ustanove:[200] »Život sekularnih instituta nazvali smo s punim pravom Bogu posvećenim staležom u svijetu. A Jean Beyer pojedinoga pripadnika sekularnih instituta ne naziva redovnikom, ne naziva ga ni članom, ni bratom ili sestrom već »posvećenim u svijetu« ili »posvećenim«.

Jest, član sekularnih instituta je posvećen Bogu po svetim zavjetima.

Posvećen po dubokom nutarnjem životu.

Posvećen po radu za duše.

To je poziv. Božje preodabranje među tisućama. Ozbiljan i vjeran odgovor na Spasiteljevu: *»Ako hoćeš…«*

To je novi tip kršćanina.

Novi tip savršenstva u Crkvi.

Novi tip savršenstva koji se mora razviti unutar mističnoga Tijela Kristova i novi tip svetosti.

Sekularni instituti su klijališta svetosti i škola svetosti.«[201]

---

[199] Franjo Salis-Seewis rođen je 1872. u Karlovcu, gdje je završio osnovnu školu i gimnaziju. Nakon toga otišao je u sjemenište. Završio je studij filozofije na Gregorijani u Rimu, a teologije u Innsbrucku. Zaređen je za svećenika 1897. Nakon smrti biskupa Langa, postao je on biskupom. Nakon uhićenja nadbiskupa Stepinca on je upravljao Zagrebačkom nadbiskupijom. Umro je 1967., a pokopan je u kanoničkoj arkadi na Mirogoju.
(Usp. »Duhovna misao za svaki dan«, *Župe Baćina i Plina-Stablina*, dostupno online URL: http://zupastablina.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1177:2710&catid=34:misao&Itemid=30 (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).)

[200] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 75-80.

[201] Marica STANKOVIĆ, *Dođi Kraljevstvo Tvoje!. Komentar Pravila Suradnica Krista Kralja*, Zagreb, 2023. str. 25-26.

O Ivanu Merzu piše sljedeće: »On nije osnivač Ustanove, kao što ni Charles de Foucauld nije osnivač *Male braće i sestara*. Ali on je prvi posijao sjeme iz kojega će jednom niknuti naša Ustanova, kao što je u srcu Sahare niknulo sjeme *Male braće i Malih sestara*.

A nije ni to slučajno, da su prvi potezi za osnutak Ustanove postavljeni o desetgodišnjici Ivanove smrti u Banja Luci, njegovu rodnom gradu. (...)

U temelje naše Ustanove ukopan je mladić sveta života. Apostol katoličke misli!

Naš dragi brat dr. Ivan Merz.«[202]

Marica prihvaća svoju ulogu osnivača Ustanove, ostajući ipak trajno svjesna svojih slabosti. Tako ona piše svojoj prijateljici Štefi Jurkić:[203] »Hvala Ti na dobrim željama … Samo jedno manjka a drugo je sve dobro. Osnivači moraju biti sveci, a ja sam samo 'dobra' žena i ništa više.«[204] Usvojila je i razvila Merzovu ljubav prema papinstvu i Crkvi, zato kaže Suradnicama:[205] »Tko želi postići savršenstvo i konačni životni cilj po sekularnom institutu, taj ga mora prihvatiti onako kao ga je Crkva zamislila, onako kako to Crkva hoće, a ne po svojim nacrtima i željama, koje mogu biti krasne, genijalne, ali ne za sekularni institut. To je važno. Jer kad se duša nečemu predaje, konkretno Zajednici, onda mora dobro znati i kome se predaje i zašto se predaje.«[206]

Svjetovni institut Suradnice Krista Kralja prošao je koncilsku i pokoncilsku obnovu te još danas aktivno sudjeluje u životu Crkve. U sedamdesetim godinama 20. st. uključio se u međunarodno udruženje svjetovnih instituta te sudjeluje u svim njegovim okupljanjima. Pritom se prilagodio odredbama »Zakonika kanonskoga prava« iz 1983.[207] Katolička javnost slabo poznaje svjetovne institute jer njihovi članovi, i u svojim zanimanjima i u svojem crkvenom djelovanju, nastupaju u vlastito ime. Njihova pripadnost institutu ostaje nešto osobno, neupadljivost unutar Božjeg naroda njihov je način služenja.

Suradnice Krista Kralja dale su mnoštvo onih koje su svoj život potpuno posvetile službi Crkvi, bilo kao kućne pomoćnice, župne suradnice ili prosvjetne djelatnice. Osim toga, mnogi koji ne pripadaju Ustanovi izravno, s njome surađuju te se nadahnjuju na njezinim izvorima. »Riječ i primjer Marice Stanković poticaj su mnogima.«[208]

---

[202] M. STANKOVIĆ, *Dođi Kraljevstvo Tvoje!*, str. 38-39.; usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 81.; *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 125-126.
[203] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 81.
[204] *Pismo Marice Stanković Štefi Jurkić, 18. 3. 1954.*, Arhiv M. Stanković, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 120-121.
[205] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 81.
[206] Marica STANKOVIĆ, *Rukopisi*, Arhiv Marice Stanković, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. B. DUDA – S. TAMHINA), str. 122.
[207] Usp. Zakonik kanonskog prava, kann. 710-739, dostupno online URL: https://hbk.hr/wp-content/uploads/2018/11/Zakonik_kanonakoga_prava.pdf (zadnje posjećeno 28. travnja 2025.).
[208] *Izazov Kristova kraljevstva*, str. 193.-195.; usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 82.

3.5. Publicistička djelatnost Marice Stanković

Marica je pisala mnogo[209] jer je, kao što je već rečeno, pisanje bilo samo jedan od brojnih načina njezinog organizacijskog i javnog djelovanja. Počela je pisati još u učiteljskoj školi, u almanahu »Ljubice« literarnog društva »Danica«. Zatim je pisala u glasilu »Posestrimstvo«, pa u vjesniku orlica i križarica »Za vjeru i dom«.[210] Također je pisala pisma – i službena i privatna, prijateljska, pobudna ili suosjećajna. Pisala je nacrte za svoja školska i organizacijska predavanja, a zapisivala je i tekstove svojih govora. Napisala je mnoga razmišljanja, razmatranja i pouke za svoje suradnice.[211]

Za života je objavila knjigu *Mladost vedrine*, u kojoj opisuje razvoj orlovstva i križarstva. Izdalo ju je Veliko križarsko sestrinstvo 1944. Nakon njezine smrti objavljen je 2000. rukopis »Ispovijest jedne kršćanske duše«, njezin zapis o robijanju u Požegi, pod naslovom »Godine teške i bolne«. I mnogi drugi zapisi i članci, pronađeni u njezinoj ostavštini, sabrani su i objavljeni, kao knjige pod naslovima: »Žene u evanđelju«, »Pisma mladoj prijateljici«, »Sudionici muke Kristove«, »Adventska čežnja – Božićni dolazak«, »Dođi, Duše radosti«, »Izazov Kristova kraljevstva«, »Tajna jedne Svijećnice«, »Križ je ključ za sve«, »Križni put robijaša«, »Ljubav domišljata vidljiva«, »Isus Krist!, On, i samo On, i uvijek On«, »Nitko nije isključen«, »Kršćanin je glas Božjeg milosrđa«, »Potpišimo Gospodinu praznu mjenicu«, »Vjerni čuvar i ″logoraški kavalir″«, »Život je lijep«, »Velika sestra i Majka naša Marija«. Komentar Pravila Suradnica Krista Kralja, koji je do sada služio za internu upotrebu suradnica, objavljen je 2023. pod naslovom »Dođi Kraljevstvo Tvoje!«[212]

Svoje je članke Marica objavljivala u razdoblju od 1918. do 1946. Objavila je 256 naslova, u 7 različitih časopisa: u »Ljubicama«, 6 članaka; u »Posestrimstvu«, 23 članka; u »Za vjeru i dom«, 188 članaka; u »Nedjelji – Tjedniku za katolički rad, socijalni život i prosvjetu«,

---

[209] Usp. »Pisana baština Marice Stanković«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/djela-marice-stankovic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
[210] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 48, 12, 26, 30.
[211] Usp. »Pisana baština Marice Stanković«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/djela-marice-stankovic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
[212] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 167-168.; »Pisana baština Marice Stanković«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/djela-marice-stankovic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).; »Žene u evanđelju«, *Verbum*, dostupno online URL: https://www.ks.hr/metanoja/9231420-adventska-ceznja.html (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).; »Sudionici muke Kristove«, *Verbum*, dostupno online URL: https://verbum.hr/sudionici-muke-kristove-407 (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).; »Adventska čežnja / Božićni dolazak«, *Kršćanska sadašnjost*, dostupno online URL: https://www.ks.hr/metanoja/9231420-adventska-ceznja.html (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).; »Dođi, Duše radosti«, *Verbum*, dostupno online URL: https://verbum.hr/dodi-duse-radosti-785 (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).; »Dođi kraljevstvo tvoje!«, *Verbum*, dostupno online URL: https://verbum.hr/dodi-kraljevstvo-tvoje (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).

21 članak; u »Obnovljenom životu«, 2 članka; u »Katoličkom tjedniku«, 2 članka; u »Dobrom Pastiru«, 14 članaka.[213]

Članke je moguće razvrstati u 15 tema: o Euharistiji, 4 članka; o službi Kristu Kralju, 6 članaka; o Majci Božjoj, 7 članaka; o Papi, Crkvi i katolicizmu, 13 članaka; o pozivu i odgoju žene, 48 članaka; o katoličkim organizacijama, 59 članaka; o apostolatu, 17 članaka; o liturgijskoj godini, 20 članaka; o Ivanu Merzu, 21 članak; o jubilejima, 9 članaka; o narodu, 2 članka; o žrtvi, 7 članaka; nekrolozi, 9 članaka; crtice i meditacije, 23 članka i razne teme, 11 članaka.[214]

Najviše članaka, njih trideset i jedan napisala je 1943. Neki od tih članaka su »Merz i papinstvo«, »Apostol vedrine«, »Zagreb je dostojno (svečano) proslavio 15. obljetnicu smrti Dr. Ivana«, »Uzkrsna borba zagrebačkih križarica« (članci objavljeni u »Nedjelji«), zatim »Što je tvoj otac«, »Dva susreta sa svetim Josipom«, »Otčeva ruka. Otčeva Rieč. Otčevo Srdce«, »Apostolat u svietu« (članci objavljeni u »Za vjeru i dom«) itd.[215]

Maričini su tekstovi jasni i dosljedni, razumljivi i prilagođeni onima za koje ih piše. Kažu da joj je rukopis bio uredan i čitak. Literarna kvaliteta teksta manje je važna od njegove apostolske namjene, iako je u određenim tekstovima i ona itekako vidljiva. Marica se rado koristila konkretnim primjerima kako bi potkrijepila svoje razmišljanje. Tako u članku »Novine, sutrašnje novine …!« donosi primjer bezobzirnog ponašanja dvojice mladića i na tom temelju govori o socijalnoj pravdi i potrebi konkretnog socijalnog djelovanja u svakodnevnom životu.[216]

Marija Grgić, Maričina suradnica, prva je nakon Maričine smrti počela sustavno skupljati i grupirati njezine spise. Ona je posvjedočila da Maričino pisanje, od onih članaka što je pisala[217] »na ženskoj učiteljskoj školi sestara milosrdnica do posljednjih rukopisa nekoliko dana prije smrti nosi jedinstveno obilježje. Podignuti svijest ženske mladeži o vlastitoj vrijednosti, odgojiti tu mladež i zaposliti je spasavanjem drugih ljudi.«[218]

---

[213] Usp. »Pisana baština Marice Stanković«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/djela-marice-stankovic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).; *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 155-166.

[214] Usp. »Pisana baština Marice Stanković«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/djela-marice-stankovic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

[215] Usp. »Pisana baština Marice Stanković«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/djela-marice-stankovic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).; *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 155-166.

[216] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 48-50.; Marica STANKOVIĆ, »Novine, sutrašnje novine…!« *Tajna jedne Svijećnice*, Zagreb, 2013., str. 95-99.

[217] Usp. *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 48.

[218] Marija GRGIĆ, *Književni rad Marice Stanković*, rukopis u Arhivu Marice Stanković, prema: *Marica Stanković*, (ur. S. TAMHINA), str. 48.

Zaključak

Marica Stanković cijeli je svoj život proživjela potpuno posvećena Bogu. U obitelji i školi primila je katolički odgoj. Kao maturantica sudjelovala je na orlovskom sletu u Mariboru, gdje je prvi put vidjela Ivana Merza i čula njegov govor. Po povratku u Zagreb završila je najprije I., a onda i II. stupanj Više pedagoške škole. Kao učiteljica radila je u Sračincu kod Varaždina, zatim u Donjoj Voći pa u Podravskoj Slatini, Čakovcu, Gračacu, Kutini i Zagrebu. Voljela je svoj nastavnički rad, kao što su i nju voljeli kolege i učenici. S dolaskom komunizma Marica daje ostavku jer zna da kao istaknuta katolkinja neće moći nastaviti s radom. Godine 1945., 2. lipnja, javno brani nadbiskupa Stepinca od kleveta, a 1. rujna 1945. biva uhićena. Osuđena je 24. siječnja 1948. na pet godina zatvora uz prisilni rad. Tu je kaznu odslužila u Kazneno – popravnom domu u Požegi. Nakon odsluženja kazne živjela je još pet godina, u kojima je napisala svoje posljednje spise. Umrla je 8. listopada 1957., od bolesti koja se razvila kao posljedica boravka u logoru. Kardinal Josip Bozanić 16. je studenog 2006. otvorio proces za beatifikaciju Marice Stanković pa ju se od tada naziva službenicom Božjom.

Marica djeluje u orlovskom pokretu od 1925., a već 1927. postaje predsjednicom Sveze hrvatskih orlica. Nakon ukidanja orlovstva, postaje predsjednicom Velikog križarskog sestrinstva. Pod utjecajem Ivana Merza rasla je u duhovnom životu, a radu u orlovskoj i križarskoj zajednici bila je sasvim predana. Vodila je sastanke, držala predavanja i mnogo pisala. I to njezino pisanje imalo je za cilj odgojiti žensku mladež kako bi mogla spašavati duše.

Marica Stanković ostavila je veliki trag u hrvatskoj katoličkoj Crkvi. Njezina ostavština – brojni spisi, članci i knjige, kao i njezino životno djelo, svjetovni institut Suradnice Krista Kralja, utemeljen 1938. i od Crkve odobren 1953. – poticaj su i svjedočanstvo mnogima.

Sveti Ivan Damašćanski kaže da »tko ih [svece] slavi, treba da ih i nasljeduje; a tko to ne želi, neka ih niti ne slavi.«[219] Dao dragi Bog da ovaj kratki prikaz života i djelovanja Njegove službenice Marice Stanković pridonese njezinom poznavanju, štovanju i onome najvažnijem – nasljedovanju, tako da se svi zajedno jednom nađemo u nebeskoj slavi.

[219] U. M. GEBHARD, *Nutarnje vježbe življenja posvete Isusu Kristu po Mariji prema uputama sv. Ljudevita Montfortskoga* (ur. Miljenko SUŠAC), Zagreb, 2021., str. 32.

Izvori i literatura

1. Nikica BARIĆ – Ivan BRIGOVIĆ – Zaviša KAČIĆ – Ante NAZOR – Mira RACIĆ – Zrinka RACIĆ, *Povijest 8. Udžbenik iz povijesti za osmi razred osnovne škole*, Zagreb, 2021.
2. Žarko BRZIĆ, *Nasmijano lice. Tragom životnih putova prof. Marice Stanković*, Đakovački Selci, 1990.
3. CENTAR ZA PROMICANJE SOCIJALNOG NAUKA CRKVE, *Socijalni nauk Crkve. Građa za natjecanje u Vjeronaučnoj olimpijadi učenika osnovnih i srednjih škola za 2023./2024. školsku godinu*, Zagreb, 2023., dostupno online URL: https://nku.hbk.hr/wp-content/uploads/2023/09/Socijalni-nauk-Crkve-VO.pdf (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
4. *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
5. Marija GRGIĆ, *Književni rad Marice Stanković*, rukopis u Arhivu Marice Stanković, prema: *Marica Stanković*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
6. U. M. GEBHARD, *Nutarnje vježbe življenja posvete Isusu Kristu po Mariji prema uputama sv. Ljudevita Montfortskoga* (ur. Miljenko SUŠAC), Zagreb, 2021.
7. Ivan JÄGER, »Jan Hus. Povijesni prilog »katoličke netrpeljivosti««, *Obnovljeni Život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, god. 16, br. 8, Zagreb, 1935.
8. Siniša JAROŠ, *Pedagoško djelovanje Ivana Merza*, diplomski rad obranjen na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2010., »Znanstveni radovi o bl. Ivanu Merzu. Diplomski radovi«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/12778-2/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
9. Marija JAROŠ, *Štovanje svetaca među vjeroučiteljima. Empirijsko kvantitativno istraživanje*, seminarski rad pisan u sklopu kolegija Empirijska istraživanja u religijskoj pedagogiji i katehetici, Zagreb, 2024.
10. JEDNA SARADNICA, »Uz 15 godišnjicu rada predsjednice VKS-a«, *Nedjelja*, br. 26, 1942., str. 5., prema: *Marica Stanković*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
11. Šimun JURIŠIĆ, »Jesih, Pavao«, *Hrvatski biografski leksikon, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://hbl.lzmk.hr/clanak/8649 (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).

12. Dragutin KNIEWALD, »Merz i početci orlovstva«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/sijecanj-1945/ (zadnje posjećeno 13. siječnja 2025.).
13. Jure KRIŠTO, *Hrvatski katolički pokret (1903. – 1945.)*, Zagreb, 2004.
14. Zdravko MATIĆ, *Ivan Merz i Katolička Akcija u Hrvatskoj*, doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005.
15. Ivan MERZ, »Ing. Dragan Marošević«, *Vjesnik Marijinih Kongregacija*, br. 5, 1927., str. 70-71., dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/glasilo/1977/1977-Merz_govori.htm (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
16. Milivoj MOSTOVAC, »Hrvatska Jeanne d'Arc: prof. Marica Stanković«, rukopis u Arhivu Marice Stanković, prema: *Marica Stanković*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
17. Božidar NAGY, *Tko je Ivan Merz. Kratak prikaz života i djelovanja Ivana Merza*, Zagreb, 1980.
18. Božidar NAGY, »Duhovni utjecaj Ivana Merza na Maricu Stanković«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/suradnice/index.htm (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
19. Božidar NAGY, *Putokaz suvremenom naraštaju*, Zagreb, 2003.
20. Božidar NAGY, »Hrvatski katolički pokret. 1903. – 1945.«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/hrvatski-katolicki-pokret/ (zadnje posjećeno 30. travnja 2025.).
21. Božidar NAGY, »Hrvatski katolički pokret (1)«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/hrvatski-katolicki-pokret-1/ (zadnje posjećeno 8. travnja 2025.).
22. Božidar NAGY, »Mučeništvo Službenice Božje Marice Stanković«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/hrvatski-katolicki-pokret-23/ (zadnje posjećeno 30. travnja 2025.).
23. PIO XI., »Ubi arcano Dei«, *Vrhbosna*, br. 3-4, Sarajevo, 1923., str. 17-27, *prema*: Zdravko MATIĆ, *Ivan Merz i Katolička Akcija u Hrvatskoj*, doktorska disertacija obranjena na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005.
24. Ivo PROTULIPAC, *Hrvatsko Orlovstvo*, Zagreb, 1926.
25. Matthew SPINKA – František M. BARTOŠ, »Jan Hus«, *Encyclopaedia Britannica*, dostupno online URL: https://www.britannica.com/biography/Jan-Hus#ref267508 (zadnje posjećeno 17. veljače 2025.).

26. John STACEY, »John Wycliffe«, *Encyclopaedia Britannica*, dostupno online URL: https://www.britannica.com/biography/John-Wycliffe (zadnje posjećeno 17. veljače 2025.)
27. Marica STANKOVIĆ, »Posestrimstvo«, Za vjeru i dom, br. 1, 1925., str. 15-16, prema: Marica Stanković, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
28. Marica STANKOVIĆ, »U kući Oca«, Za vjeru i dom, br. 7-9, 1926., str. 154-161, prema: Marica STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, Zagreb, 1944.
29. »Što hoćemo?«, *Za vjeru i dom*, br. 4-5, 1930., prema: Marica STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, Zagreb, 1944.
30. Marica STANKOVIĆ, »Na euharistijskim visinama«, *Za vjeru i dom*, br. 7-8, 1930., str. 130., prema: *Marica Stanković*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
31. Marica STANKOVIĆ, »Kroz deset godina«, *Za vjeru i dom*, br. 9-10, 1935., str. 102., prema: *Marica Stanković*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
32. Marica STANKOVIĆ, »Što nama katolicima najviše treba«, *Za vjeru i dom*, br. 1, 1937., str. 4., prema: *Marica Stanković*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
33. Marica STANKOVIĆ, »Vitez ženske časti«, *Za vjeru i dom* br. 12, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/prosinac-1937/ (zadnje posjećeno 19. veljače 2025.).
34. Marica STANKOVIĆ, »Merz – Božji čovjek svagdašnjice«, *Obnovljeni život*, god. 19, br. 5, Zagreb, 1938.
35. Marica STANKOVIĆ, *Rukopisi*, Arhiv Marice Stanković, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
36. Marica STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, Zagreb, 1944.
37. Marica STANKOVIĆ, »Novine, sutrašnje novine…!«*, Dobri Pastir*, 1946., *Tajna jedne Svijećnice*, Zagreb, 2013.
38. *Povijest ustanove Suradnica Krista Kralja*, rukopis, Arhiv Marice Stanković, Zagreb, prema: *Marica Stanković*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006. i *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
39. Marica STANKOVIĆ, *Godine teške i bolne*, Zagreb, 2000.
40. Marica STANKOVIĆ, *Izazov Kristova kraljevstva,* (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2004.
41. Marica STANKOVIĆ, *Dođi Kraljevstvo Tvoje!. Komentar Pravila Suradnica Krista Kralja*, Zagreb, 2023.

42. Nevenka ŠARIN, *Uspomene i sjećanja*, Zagreb, 2014.
43. *Uspomene Nevenke Šarin,* 3.3.1986., Arhiv Marice Stanković, prema: *Marica Stanković*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
44. Vika ŠVIGIR, »Marica Stanković – tko je ona?«, *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
45. Vika ŠVIGIR, Životopis Marice Stanković, rukopis, 1962., prema: Marica Stanković, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
46. *Marica Stanković (1900–1957). Životopis i bibliografija*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
47. Slavica TUŠKAN, »Prošlo je već 25 godina od njezine smrti«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/kardinali/laici/ (zadnje posjećeno 30. travnja 2025.).
48. Slavica TUŠKAN, »Ivan Merz, Marica Stanković i zajednica Suradnica Krista Kralja«, *Obnovljeni život*, god. 52, br. 3-4, Zagreb, 1997.
49. Matija Maša VEKIĆ, »Službenica Božja Marica Stanković godinama bila u zatvoru jer je javno stala u obranu bl. kardinala Alojzija Stepinca«, *Hrvatska katolička mreža*, dostupno online URL: https://hkm.hr/vijesti/domovina/sluzbenica-bozja-marica-stankovic-godinama-bila-u-zatvoru-jer-je-javno-stala-u-obranu-bl-kardinala-alojzija-stepinca/ (zadnje posjećeno 30. travnja 2025.).
50. Matija Maša VEKIĆ, »Obljetnica smrti katoličkog intelektualca Avelina Ćepulića«, *Hrvatska katolička mreža*, dostupno online URL: https://hkm.hr/duhovnost/obljetnica-smrti-katolickog-intelektualca-avelina-cepulica/ (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
51. Ivana ZAVCAR, »The Catholic Movement in Croatia during the 20th Century«, *Oikonomia. Rivista di etica e scienze sociali / Journal of Ethics & Social Sciences*, dostupno online URL: https://www.oikonomia.it/index.php/it/2020/febbraio-2020?view=article&id=1112:the-catholic-movement-in-croatia-during-the-20th-century&catid=116:febbraio-2020 (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
52. *Vjestnik Sveze gimnastičkih odsjeka*, 1920., prema: Marica STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, Zagreb, 1944.
53. *Za vjeru i dom*, br. 3, 1926., prema: Marica STANKOVIĆ, *Mladost vedrine*, Zagreb, 1944.
54. *Pismo Ivana Merza Marici Stanković, Zagreb, 22. 10. 1926.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.

55. *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 22. 10. 1926.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
56. *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 25. 10. 1926.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
57. *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 15. 11. 1926.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
58. *Pismo Ivana Merza Marici Stanković, Jesenice, Sv. Križ, 31. 8. 1927.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003. i *Marica Stanković*, (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2006.
59. *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 14. 11. 1927.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
60. *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 22. 4. 1927.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
61. *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, 16. 2. 1928.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
62. *Pismo Ivana Merza Marici Stanković, Zagreb, 21. 2. 1928.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
63. *Pismo Marice Stanković Ivanu Merzu, Slatina, 20. 3. 1928.*, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
64. *Pismo Marice Stanković Štefi Jurkić, 18. 3. 1954.*, Arhiv Marice Stanković, prema: *Suradnici u ostvarivanju kraljevstva Kristova*, (ur. Bonaventura DUDA – Stella TAMHINA), Zagreb, 2003.
65. *Pismo kardinala Stepinca Suradnicama Krista Kralja povodom smrti Marice Stanković, Krašić, 17.X.1957.*, prema: Marica STANKOVIĆ, *Izazov Kristova kraljevstva,* (ur. Stella TAMHINA), Zagreb, 2004.

66. »600. obljetnica smrti Jana Husa«, *Laudato TV. Istinito, lijepo i dobro*, dostupno online URL: https://laudato.hr/Duhovnost/Zelite-li-znati-vise/600-obljetnica-smrti-Jana-Husa.aspx (zadnje posjećeno 14. veljače 2025.).
67. »Adventska čežnja / Božićni dolazak«, *Kršćanska sadašnjost*, dostupno online URL: https://www.ks.hr/metanoja/9231420-adventska-ceznja.html (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
68. »Austro–Ugarska«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/austro-ugarska (zadnje posjećeno: 8. travnja 2025.).
69. »Beatifikacija bl. Ivana Merza«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/beatifikacija-bl-ivana-merza/ (zadnje posjećeno 11. veljače 2025.).
70. »Blaženi Ivan Merz 1896. – 1928. Kratka biografija«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/molitve/kratka_biografija.htm (zadnje posjećeno 9. travnja 2025.).
71. »Blaženi Ivan Merz«, *Zagrebačka nadbiskupija. Sveci i blaženici Crkve u Hrvata*, dostupno online URL: https://www.zg-nadbiskupija.hr/blazeni-ivan-merz/110 (zadnje posjećeno 11. veljače 2025.).
72. »Dođi, Duše radosti«, *Verbum*, dostupno online URL: https://verbum.hr/dodi-duse-radosti-785 (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
73. »Dođi kraljevstvo tvoje!«, *Verbum*, dostupno online URL: https://verbum.hr/dodi-kraljevstvo-tvoje (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
74. »Duhovna misao za svaki dan«, *Župe Baćina i Plina-Stablina*, dostupno online URL: http://zupastablina.com/index.php?option=com_content&view=article&id=1177:2710&catid=34:misao&Itemid=30 (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).)
75. »Hrvati«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/hrvati (zadnje posjećeno 8. travnja 2025.).
76. »Hrvatska pravna povijest 1790. - 1918.«, *Vrhovni sud Republike Hrvatske*, dostupno online URL: https://www.vsrh.hr/hrvatska-pravna-povijest-1790-1918.aspx (zadnje posjećeno 8. travnja 2025.).
77. »Hus, Jan«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/hus-jan (zadnje posjećeno 14. veljače 2025.).
78. »Hus, Jan«, *Proleksis enciklopedija*, dostupno online URL: https://proleksis.lzmk.hr/27393/ (zadnje posjećeno 14. veljače 2024.).

79. »Ivan Protulipac – prvi predsjednik Orlovstva i Križarstva – hrvatski mučenik (1899. – 1946.)«, *Križarska organizacija*, dostupno online URL: http://krizari.hr/ivan-protulipac-prvi-predsjednik-orlovstva-i-krizarstva-hrvatski-mucenik-1899-1946/ (zadnje posjećeno 17. veljače 2025.).
80. »Izvještaji. Ivan Merz proglašen blaženim«, *Blaženi Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/izvjestaji-ivan-merz-proglasen-blazenim/ (zadnje posjećeno 11. veljače 2025.).
81. »Komunizam«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://enciklopedija.hr/clanak/komunizam (zadnje posjećeno 6. ožujka 2025.).
82. »Kniewald, Dragutin«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/kniewald-dragutin (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
83. »Mahnić, Antun«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://enciklopedija.hr/clanak/mahnic-antun (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
84. »O. Josip Vrbanek, isusovac. Duhovni vođa bl. Ivana Merza«, *Ivan Merz*, dostupno online URL: https://ivanmerz.hr/staro/knjige_o/vrbanek_vkim/08_biografija.htm (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
85. »Pisana baština Marice Stanković«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/djela-marice-stankovic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
86. »Pokopan hrvatski književnik i publicist don Žarko Brzić«, *Informativna katolička agencija*, dostupno online URL: https://ika.hkm.hr/novosti/pokopan-hrvatski-knjizevnik-i-publicist-don-zarko-brzic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
87. »Preminula Slavica Tuškan«, *Informativna katolička agencija*, dostupno online URL: https://ika.hkm.hr/vijesti/preminula-slavica-tuskan/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
88. »Proces beatifikacije«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/postulatura-marice-stankovic/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).
89. »Rekli su o Marici Stanković«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/kardinali/laici/ (zadnje posjećeno 2. svibnja 2005.).
90. »Sudionici muke Kristove«, *Verbum*, dostupno online URL: https://verbum.hr/sudionici-muke-kristove-407 (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
91. »Šeper, Franjo«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, dostupno online URL: https://www.enciklopedija.hr/clanak/seper-franjo (zadnje posjećeno 2. svibnja 2025.).)

92. »»Tajanstveni« čovjek od akcije. 8. Rujna 1906. – rođen Stjepan Tomislav Poglajen«, *Glas Koncila*, br. 36/2024., dostupno online URL: https://www.glas-koncila.hr/tajanstveni-covjek-od-akcije-8-rujna-1906-roden-stjepan-tomislav-poglajen/ (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
93. *Zakonik kanonskog prava*, kann. 710-739, dostupno online URL: https://hbk.hr/wp-content/uploads/2018/11/Zakonik_kanonakoga_prava.pdf (zadnje posjećeno 28. travnja 2025.).
94. »Žene u evanđelju«, *Verbum*, dostupno online URL: https://www.ks.hr/metanoja/9231420-adventska-ceznja.html (zadnje posjećeno 29. travnja 2025.).
95. »Životni put Marice Stanković 1900 – 1957.«, *Marica Stanković*, dostupno online URL: https://maricastankovic.hr/zivotopis-marice-stankovic/kronologija/ (zadnje posjećeno 13. veljače 2025.).
96. »Životopis«, *Zagrebačka nadbiskupija. Blaženi Alojzije Stepinac*, dostupno online URL: http://stepinac.zg-nadbiskupija.hr/hr/o-stepincu/zivotopis/100 (zadnje posjećeno 6. ožujka 2025.).